

Maritiem terrorisme Israël

Strategische analyse: 1967-2014

Masterthesis Internationale betrekkingen in historisch perspectief

Naam: Frank Salome

Studentnummer: 4189612

Begeleider: Prof. Dr. I.G.B.M. Duyvesteyn

Datum: 19-05-2015

Inleiding	3
Historiografie.....	5
1. Theoretisch kader.....	9
1.1 Clausewitz & strategie.....	9
1.2 Toepassing Clausewitz & Luttwak.....	11
1.3 Definitie maritiem terrorisme.....	14
1.4 Maritieme doelwitten.....	15
1.5 Methodes van maritieme terroristen.....	20
1.6 Factoren van succes.....	21
1.7 Theoretische uitgangspositie.....	24
1.8 Methodologie & operationalisering.....	25
2. Strategisch kader.....	28
2.1 De PLO: oprichting en oorspronkelijke doelslagen.....	28
2.2 Facties PLO & Oslo-akkoorden.....	31
2.3 Hamas.....	34
2.4 Palestijnse Islamitische Jihad.....	37
2.5 Hezbollah.....	38
2.6 Strategisch overzicht.....	40
3. Maritieme terreurincidenten.....	41
3.1 Het begin: olie & schepen.....	41
3.2 Bloedige ‘hoogtijdagen’.....	44
3.3 De jaren tachtig: nieuwe tactieken.....	47
3.4 De jaren negentig: einde maritieme raids.....	52
3.5 Duikers, wapensmokkel & zelfmoordaanslagen.....	54
3.6 Overzicht maritieme terreurincidenten.....	60
4. Analyse.....	62
4.1 Patronen, doelwitten & breuklijnen.....	62
4.2 Factoren maritiem succes: de hoogtijdagen.....	64
4.3 Effectieve anti-terreur: offensieven, uitvalsbasissen & liquidaties.....	69
4.4 Modern maritiem terrorisme.....	72
4.5 Strategieën & maritiem terrorisme.....	78
Conclusie.....	81
Bijlage I: Data maritieme terreurincidenten.....	84
Literatuurlijst.....	87

Inleiding

De Joods-Romeinse geschiedschrijver Tito Flavius Josephus schreef rond het jaar 94 na Christus een van zijn befaamde werken, *Antiquitates Judaicae*, de oude geschiedenis van het Joodse volk. Een geschiedenis doordrenkt met rondzwervingen en oorlogen, een ballingschap in Egypte en een volgens de overlevering heroïsche uittocht waarbij de Egyptische Faraó en zijn manschappen ten onder gingen in de Rode Zee.¹ Flavius Josephus eindigde zijn werk met de Romeinse overheersing onder de corrupte procurator Gessius Florus, een overheersing die uiteindelijk zou uitmonden in de verwoesting van Jeruzalem in 70 na Christus en de tweede Joodse diaspora in 132 na Christus.² Ruim 1800 jaar zou het Joodse volk verstrooid leven, geteisterd door pogroms, voordat het in grote getalen zou terugkeren na de ‘lange negentiende eeuw’, waarin zowel het zionisme als het panarabisme haar oorsprong vonden, en de systematische vervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog, de *shoah*. De grillige lijn in de geschiedenis van Joodse volk zou zich echter voortzetten. De staat Israël zou vanaf het uitroepen van de onafhankelijkheid in 1948 worden gekenmerkt als brandhaard in het Midden-Oosten en slijtpunt in de wereldpolitiek. Militaire overwinningen hielden de jonge kuststaat in leven.

‘Anyone who understands our geographic reality and its economic and political implications, will immediately grasp the value of our sea power and existence’, sprak de eerste premier van Israël, David Ben-Gurion.³ Woorden die bij het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog in 1967 nog weinig gewicht hadden verkregen. In tegenstelling tot de luchtmacht, die een mythische status verkreeg door op de eerste dag van de Zesdaagse Oorlog de gehele Egyptische luchtmacht te vernietigen, en de geprezen pantservedivisies in het zuiden van Israël, speelde de marine geen belangrijke rol in de bliksemoverwinning. Aanvallen op Egyptische en Syrische havens hadden weinig resultaat: in Alexandrië werden zes Israëlische kikvorsmannen gevangengenomen bij een mislukte operatie, terwijl communicatieproblemen leidden tot een torpedoaanval op het Amerikaanse verkenningsschip de *Liberty*, waardoor 34 Amerikanen door ‘friendly fire’ omkwamen.⁴ In de nasleep van de Zesdaagse Oorlog leed de Israëlische marine zelfs haar grootste verlies ooit, toen op 20 oktober 1967 het marineschip

¹ T.F. Josephus, *De Oude Geschiedenis van de Joden. Deel I: Boek I-VII*, F.J.A.M. Meijer en M.A. Wes ed. (Amsterdam 1996) 169.

² T.F. Josephus, *De Oude Geschiedenis van de Joden. Deel 3: Boek XIV-XX*, F.J.A.M. Meijer en M.A. Wes ed. (Amsterdam 1998) 463.

³ E. Eiran en Y. Zur, ‘Israel’s Missing Naval Strategy’ (versie 18 maart 2013) <http://www.foreignaffairs.com/articles/139063/ehud-eiran-and-yuval-zur/israels-missing-naval-strategy> (14 april 2014).

⁴ *The United States Navy and Israeli Navy. Background, current issues scenarios, and prospects*, Center of Naval Analyses (februari 2012) 2-3.

Eilat voor de Egyptische kust werd getorpedeerd.⁵ In de militaire doctrine van Israël zou het maritiem domein lange tijd een ondergeschikte positie innemen.

Hoewel de bijdrage van de Israëlische marine aan de overwinning onfortuinlijk was, lag de *casus belli* van de Zesdaagse Oorlog curieus genoeg in het maritiem domein: de Egyptische blokkade van de Golf van Akaba. Een langdurige blokkade van het scheepvaartverkeer zou desastreus zijn geweest voor Israël, dat afhankelijk was van een vrije doorvaart op zee vanwege de grote belangen in de internationale handel en de buitenlandse wapenleveranties. Een economische afhankelijkheid waar tot de dag van vandaag geen verandering in is gekomen. In 2013 passeerde ruim 48,75 miljoen ton cargo de Israëlische havens, alsmede meer dan 400.000 passagiers.⁶ Grenzend aan Syrië, Jordanië, Egypte en Libanon vindt 99% van de huidige goederenstroom in Israël haar weg over de zee, met de Europese Unie en de Verenigde Staten als belangrijkste handelspartners. Met recht kunnen de Israëlische havens en het maritiem domein dan ook als belangrijkste ‘life line’ van het land worden bestempeld, zoals het Israëlisch ministerie van Transport het treffend omschrijft.⁷

Naast een economische levensader herbergt het maritiem domein sinds 1967 echter eveneens een politieke bedreiging van niet-statelijke actoren. Met de Israëlische bezetting van de Westbank en de Gazastrook, onder toezicht van de binnenlandse veiligheidsdienst *Shin Bet*, ontwikkelde zich in de Palestijnse gebieden een nieuwe tactiek in het verzet tegen de Israëlische overmacht: terrorisme. Hoewel beelden van Palestijnse vliegtuigkapingen de gehele wereld overgingen, vloeiden enkele van de grootste terreuracties op Israëlische bodem in de jaren zeventig voort uit maritieme infiltraties.⁸ De Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO), het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP) en het Palestijnse Bevrijdingsfront (PLF) voerden een spectrum aan verschillende maritieme aanslagen uit waaronder beruchte maritieme ‘raids’, terwijl de Fatah-beweging in de jaren zeventig zelfs een speciale commandogroep opzette, *Force 17*, waarin de elite werd gevormd door kikkvorsmannen.⁹ Met de Oslo-akkoorden in de jaren negentig, waarbij de PLO het terrorisme afzwoer en de Palestijnse Autoriteit enige vorm van bestuur verkreeg over delen van de

⁵ *The United States Navy and Israeli Navy*, 4.

⁶ Israel Ministry of Transport, ‘Report on Cargo Movement in the ports of Israel’ (versie november 2013) <http://asp.mot.gov.il/en/ports/chargers/746-cargo-2013> (14 april 2014).

⁷ Israel Ministry of Transport, ‘Israeli Maritime Trade’ (versie 10 oktober 2013) <http://asp.mot.gov.il/en/ports/chargers> (14 april 2014).

⁸ Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘1967-1993: Major Terrorist Attacks’ <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/1967-1993-%20Major%20Terror%20Attacks.aspx> (8 maart 2014).

⁹ M. N. Murphy, *Small Boats, Weak States, Dirty Money: Piracy and Maritime Terrorism in the Modern World* (New York 2010) 289.

Westelijke Jordaanoever, de Gazastrook en het aangrenzende kustgebied, profileerden zich nieuwe maritieme actoren en nam wapensmokkel over zee een belangrijke plaats in. De Palestijnse Islamitische Jihad en Hamas betraden het maritiem domein met verschillende aanslagen, terwijl de Libanese beweging Hezbollah in 2006 het geavanceerde Israëliëse marineschip *Ahi Hanit* trof met Iraanse raketten.¹⁰

Het gebruik van het maritiem domein door de verschillende Palestijnse bewegingen, en recentelijk ook door Hezbollah, is een onderbelichte kant van het conflict in Israël, en roept vragen op met betrekking tot de ontwikkeling van het maritiem terrorisme binnen het Israëliësch maritiem domein en de ingrediënten van maritiem terreur in Israël. Welke factoren hebben er toe geleid dat de Palestijnse bewegingen als een van de meest succesvolle maritieme terreurbewegingen kunnen worden beschouwd? Het Israëliësch maritiem domein is wetenschappelijk tevens een interessante kwestie vanuit het gegeven dat maritiem terrorisme sinds de aanslagen op het Amerikaanse marineschip de *USS Cole* in 2000, en de Franse olietanker de *Limburg* in 2002, een veelbesproken deelgebied is. Welke maritieme tactieken kunnen worden onderscheiden, en hoe weerhouden deze tactieken zich tot de strategieën van de verschillende groeperingen? Vragen die zich toespitsen op de ontwikkeling van de strategische en tactische aspecten van de maritieme actoren in het Israëliësch maritiem domein.

De vraag die dan ook centraal staat in deze masterthesis tracht zich hierop te focussen: Welke ontwikkelingen in het maritiem terrorisme kunnen worden onderscheiden, gezien vanuit een strategische analyse van de niet-statelijke actoren in het Israëliësch maritiem domein van 1967 tot 2014? In het eerste hoofdstuk zal een theoretisch kader worden ontplooid, aan de hand van de strategische niveaus van Clausewitz en de theorie van Luttwak, en de bevindingen van Martin N. Murphy met betrekking tot het tactisch niveau dat centraal zal staan: maritiem terrorisme. In het tweede hoofdstuk staat het strategische niveau centraal: welke strategieën kunnen worden onderscheiden bij de niet-statelijke actoren die maritieme aanslagen hebben gepleegd jegens Israël? In het derde hoofdstuk zullen de aanslagen in de periode 1967-2014 worden uiteengezet, waarna in het vierde hoofdstuk de aanslagen aan de hand van het theoretisch kader zullen worden geanalyseerd.

Historiografie

In de literatuur is weinig onderzoek dat zich specifiek heeft gericht op de ontwikkelingen van het maritiem terrorisme in Israël. Een aantal overzichtswerken over maritiem terrorisme en

¹⁰ Murphy, *Small Boats*, 255-256.

piraterij behandelen de Palestijnse maritieme terreurdaden zijdelings als voorbeeld, analyseren beknopt een bepaalde periode of maritieme aanslag, of putten grotendeels uit het enige onderzoek: het in 2007 gepubliceerde werk *The Threat of Maritime Terrorism to Israel* van Akiva J. Lorenz, waarin een historische uiteenzetting wordt gegeven van de huidige dreiging van maritiem terrorisme jegens Israël, en mogelijke toekomstige gevaren worden geanalyseerd.¹¹ De conclusies die Lorenz in zijn werk heeft getrokken met betrekking tot de ontwikkelingen in het maritiem terrorisme zijn interessant voor dit onderzoek, dat een bijdrage beoogt te geven aan het deelgebied maritiem terrorisme in Israël.

Lorenz concludeert op basis van zijn onderzoek vier ontwikkelingen in het maritiem terrorisme in Israël van 1970 tot 2006. Ten eerste, de actoren: volgens Lorenz zijn maritieme terreuroperaties gedurende deze periode verschoven van het domein van seculiere groeperingen als Fatah en het PLF, naar het domein van islamitische groeperingen als Hezbollah, Hamas en de Palestijnse Islamitische Jihad. Ten tweede constateert Lorenz een aantal veranderingen in maritieme tactieken, die zouden voortvloeien uit de veranderde maritieme actoren: er zou een verschuiving hebben plaatsgevonden van terreuroperaties waarbij door middel van maritieme infiltraties aanslagen of gijzelingen op land werden gepleegd, met als doel bevrijding van gevangenen en media-aandacht, naar zelfmoordaanslagen op zee. Was er voor 2000 sprake van een terreurdreiging vanuit zee, sinds 2000 zou maritiem terrorisme zich vooral profileren vanuit het land naar doelen op zee. Daarnaast constateert Lorenz dat de seculiere terreurbewegingen, vallend onder de PLO, hun maritieme activiteiten verlegden van maritieme terreuraanslagen naar smokkeloperaties. Een derde constatering heeft betrekking op het doelwit, Lorenz stelt dat enkele maritieme operaties, zoals een mislukte aanslag op een cruiseschip in 2002, een duidelijk burgerdoelwit behelsden 'to cause mass casualties'.¹² Als laatste ontwikkeling constateert Lorenz dat terroristische bewegingen die zich profileren in het Israëlisch maritiem domein, nauwere banden zouden zijn gaan onderhouden met statelijke sponsors. Terreurbewegingen zouden hierdoor over geavanceerdere wapens zijn gaan beschikken.¹³

Het onderzoek dat in deze masterthesis zal worden uitgevoerd onderscheidt zich ten opzichte van het onderzoek van Lorenz met betrekking tot het bronnenonderzoek, de theoretische uitgangspositie en de strategische analyse. Lorenz gebruikt in zijn onderzoek met name het archief van het Israëlische ministerie van Buitenlandse Zaken, nieuwsartikelen en

¹¹ A.J. Lorenz, *The Threat of Maritime Terrorism to Israel* (Institute of Counter-Terrorism 2007) 26.

¹² Lorenz, *The Threat of Maritime Terrorism*, 26.

¹³ *Ibidem*, 26.

interviews met voormalige (anonieme) commandanten van de Israëlische marine. Hoewel het archief van het Israëlische ministerie van Buitenlandse Zaken een rijke bron is aangaande politieke besluitvorming, terreurincidenten en legeroperaties, die eveneens gebruikt zal worden in dit onderzoek, geeft het slechts een beperkte weergave van het totaal aantal maritieme terreuraanslagen: het archief heeft vooral waarde met betrekking tot maritieme terreurincidenten vanaf 2000, en enkele grote en bekende maritieme terreuraanslagen in de jaren zeventig. De data in het onderzoek van Lorenz zijn dan ook niet dekkend voor de periode die hij onderzoekt: een aanzienlijk aantal maritieme terreurincidenten ontbreken. Daarnaast ondersteunt Lorenz de informatie van de legerfunctionarissen in zijn onderzoek niet met andere bronnen, waardoor de desbetreffende informatie geheel leunt op anonieme bronnen en oncontroleerbaar is.

In dit onderzoek zal naast het archief van het Israëlische ministerie van Buitenlandse Zaken en primaire bronnen als krantenartikelen en persberichten gebruik worden gemaakt van de database van de Amerikaanse denktank *RAND Corporation*, de *RAND Database of Worldwide Terrorism*. Deze database bestaat uit meer dan 40.000 terreuraanslagen en terreurincidenten in de periode 1968-2010, waarvan meer dan 2000 terreurincidenten gerelateerd zijn aan Israël. De database herbergt een aanzienlijk aantal maritieme terreurincidenten die in het onderzoek van Lorenz niet zijn meegenomen. De Amerikaanse denktank *RAND* is daarnaast niet onbekend met het deelgebied van maritiem terrorisme, de denktank heeft na de aanslagen van elf september enkele gerenommeerde rapporten op het gebied van maritieme beveiliging en maritieme terreurdreiging gepubliceerd.

Een tweede onderscheid ziet op het ontbreken van een theoretische uitgangspositie in het onderzoek van Lorenz. Een theoretisch kader biedt een handvat in het onderzoek, aan de hand van theoretische factoren kunnen ontwikkelingen of zwaartepunten specifieker worden blootgelegd. Het ontbreken van een theoretisch kader vertolkt zich dan ook in het onderzoek van Lorenz in de ontwikkelingen die hij constateert: deze betreffen vrij algemene terreurtendensen. Het gebruik van een theoretisch kader kan tevens door ‘toetsing’ leiden tot aanscherping of aanpassing van het theoretisch kader.

Ten derde onderscheidt dit onderzoek zich door de strategische analyse. Een strategische analyse biedt een ‘bredere kijk’ die noodzakelijk is om ontwikkelingen in het maritiem terrorisme te onderscheiden. Zo zal worden onderzocht of het maritiem domein een wezenlijke plaats innam in het strategisch kader van de niet-statelijke actoren, of de strategieën van de maritieme niet-statelijke actoren verschillen kenden en het aandeel van

maritieme terreuroperaties in het totaal aantal uitgevoerde (terreur)operaties van niet-statelijke actoren, gedurende verschillende tijdsperiodes.

1. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk zal aan de hand van het werk van Clausewitz en Luttwak, en de theoretische bevindingen van Martin N. Murphy met betrekking tot maritiem terrorisme een theoretisch kader worden uiteengezet voor het onderzoek. Het werk van Carl von Clausewitz wordt tot de dag van vandaag toegepast in militaire doctrines en uitvoerig behandeld op de krijgsscholen, een strategische analyse dient dan ook logischerwijs bij de ‘vader’ van de moderne krijgskunde te beginnen. Edward N. Luttwak bouwt in zijn werk grotendeels voort op Clausewitz en zijn theorie vormt een bruikbare aanvulling. Met betrekking tot het werk van Clausewitz zal in deze analyse de meest recente vertaling worden gebruikt van zijn manuscripten, *On War* van Peter Paret, Michael Howard en Bernard Brodie.¹⁴ Dit werk wordt veelal als standaardwerk gebruikt en heeft als voordeel dat het tevens voorzien is van commentaar en uitleg van de redacteurs.

Het werk van Murphy heeft betrekking op het tactische niveau, Martin N. Murphy publiceerde in 2009 het boek *Small Boats, Weak States, Dirty Money* waarin hij zijn onderzoek naar piraterij en maritiem terrorisme uiteenzette.¹⁵ Centraal in zijn onderzoek stond de hypothese dat maritiem terrorisme en piraterij, al dan niet gezamenlijk, een bedreiging zouden vormen voor de internationale veiligheid.¹⁶ Murphy is verbonden aan de Amerikaanse denktank *Atlantic Council* en de Canadese onderzoeksuniversiteit *Dalhousie University*, en publiceert met regelmaat artikelen met betrekking tot piraterij(bestrijding) en de maritieme veiligheidsproblematiek. Om de dreiging van maritiem terrorisme in kaart te brengen ontplooipte Murphy in zijn werk verschillende categorisering met betrekking tot maritieme doelwitten en maritieme tactieken, en ontvouwde hij op basis van zijn onderzoek een aantal factoren die van groot belang zouden zijn met betrekking tot het succes van de groeperingen die maritiem terrorisme als tactiek hebben toegepast. Deze categorisering en de factoren die Murphy onderscheidde vormen bruikbare theoretische instrumenten in deze strategische analyse van het maritiem domein van Israël.

§ 1.1 Clausewitz & strategie

Carl von Clausewitz werd in 1780 geboren in Pruisen en wordt beschouwd als een van de grondleggers van de moderne krijgskunde. Clausewitz, zoon van een gepensioneerde luitenant, raakte op twaalfjarige leeftijd als tweede korporaal voor het eerst betrokken in een

¹⁴ C. von Clausewitz, *On War*, Michael Howard en Peter Paret ed. (Princeton 1984).

¹⁵ Murphy, *Small Boats*, 3-5.

¹⁶ Murphy, *Small Boats*, 5.

oorlog, en zou gedurende zijn lange militaire carrière theoretische inzichten ontwikkelen en uitbouwen over de krijgskunde.¹⁷ In 1812, toen Clausewitz zich al had opgewerkt tot majoor in het Pruisische leger, diende de Pruis als stafofficier in het Russische leger dat streed tegen Napoleon Bonaparte. Napoleon had de oorlogsvoering gedurende deze periode revolutionair veranderd door de intrede van de dienstplicht. Na de overwinning op de Fransen keerde Clausewitz terug in het Pruisische leger, waar hij in 1818 promoveerde tot generaal en een belangrijke positie vervulde op de Pruisische krijgsacademie. De manuscripten van Clausewitz, verdeeld over acht hoofdstukken, werden na zijn dood uitgebracht door zijn weduwe, onder de titel *Vom Kriege (On War)*.¹⁸

In het eerste hoofdstuk van het veelgeprezen werk omschreef Clausewitz het begrip oorlog als een ‘act of force to compel our enemy to do our will’.¹⁹ Het theoretisch doel van oorlogsvoering, zo stelde Clausewitz, is gelegen in het machteloos maken van de vijand. Op het theoretisch niveau zou deze oorlogsvoering neigen tot het extreme. Oorlog zou geen limiet kennen op geweld, angst zou regeren zolang totale controle over de tegenstander ontbreekt, en het trachten te doorbreken van de tegenstand, met name de wilskracht, zou eveneens leiden tot het extreme.²⁰ De Pruisische strategie stelde echter dat oorlog als universeel en historisch verschijnsel geen autonome handeling is die zich beperkt tot een theoretische blauwdruk, oorlog is in de geest van Clausewitz ‘the continuation of policy by other means’.²¹ De kern van het werk van Clausewitz is dan ook gelegen in de uitgangspositie dat oorlog een politiek instrument betreft, en dat dit politieke primaat als een rem fungeert op de neiging tot het extreme. Met deze theoretische elementen als uitgangspositie, ontplooide Clausewitz zijn bekende ‘paradoxe triniteit’, een abstracte karakterisering van het fenomeen oorlog. Grof geweld en ongecontroleerde emoties kenmerkten volgens Clausewitz de bevolking, irrationaliteit. De mate van geluk en de aanwezigheid van kansen of mogelijkheden waardoor de creatieve geest zich zou kunnen ontplooiën kenmerkten het leger, non-rationaliteit. Tenslotte koppelde Clausewitz de ratio en het gebruik van oorlog als politiek instrument aan de regering, rationaliteit. De drie kenmerken irrationaliteit, non-rationaliteit en rationaliteit vormden hierbij de primaire triniteit, terwijl de bevolking, het leger en de regering de secundaire triniteit vormden.²²

¹⁷ Clausewitz, *On War*, 5.

¹⁸ Clausewitz, *On War*, 65-67.

¹⁹ *Ibidem*, 75.

²⁰ *Ibidem*, 75-76.

²¹ *Ibidem*, 87.

²² *Ibidem*, 89.

Clausewitz onderscheidde in zijn tweede hoofdstuk twee strategische niveaus in oorlogsvoering, het strategische niveau en het tactische niveau. Het strategische niveau omschreef hij als ‘the use of engagements for the object of the war’, oorlog in dienst van een overkoepelend politiek doel, terwijl het tactische niveau het daadwerkelijke gebruik van gewapende eenheden in het strijdtoneel zou aanduiden.²³ Clausewitz onderstreepte het belang van het strategisch doel in het derde hoofdstuk. Tactische overwinningen, zoals de verovering van een stad of een belangrijke provincie, dienen altijd in een strategisch perspectief te staan, niet de ‘geïsoleerde’ overwinning maar de uiteindelijke balans is het belangrijkste. Uit eigen ervaring schetste de strateeg hierbij de verovering van Parijs in 1814, waarmee *la grande armée* van Napoleon werd verslagen. Met de verovering van Parijs werd niet enkel de hoofdstad van de Fransen ingenomen, het keizerrijk van Napoleon viel hierdoor uiteen, de politieke tegenstand werd doorbroken.²⁴

Het bovenstaande voorbeeld gebruikte Clausewitz in zijn laatste hoofdstuk opnieuw om een belangrijk begrip uiteen te zetten, *center of gravity*, het zwaartepunt van de tegenstander. In elke oorlog zou het volgens Clausewitz van groot belang zijn het wezenlijke element bij de tegenstander te identificeren, waarop al zijn macht en politieke bewegingsruimte zou zijn gebaseerd. In 1792 lag het zwaartepunt van de Franse revolutionairen in de hoofdstad Parijs, zou de hoofdstad zijn gevallen dat zou dit het (voorlopige) einde van de Franse Revolutie hebben betekend.²⁵ In 1814 lag het zwaartepunt van Napoleons keizerrijk eveneens in Parijs, doordat Napoleon Moskou tegen een te hoge prijs had ingenomen. De Franse troepenmacht was in een glorieloze aftocht gedecimeerd, waardoor het zwaartepunt in de nadagen van Napoleons keizerrijk verschoof van zijn leger naar het laatste politieke bastion: de hoofdstad Parijs. Het zwaartepunt van de tegenstander kan dus in zijn troepenmacht zijn gelegen, maar eveneens in de hoofdstad of een belangrijke bondgenoot. Het is van groot belang, zo stelde Clausewitz, om het zwaartepunt van de tegenstander te analyseren en alle middelen hier rondom te concentreren.²⁶

§ 1.2 Toepassing Clausewitz & Luttwak

In het hedendaags strategisch denken zijn de strategische niveaus van Clausewitz uitgebreid van twee naar vijf niveaus. Boven het politiek-militair strategische niveau wordt de *grand*

²³ Clausewitz, *On War*, 128.

²⁴ Ibidem, 181-182.

²⁵ Ibidem, 595-596.

²⁶ Ibidem, 596-597.

strategy geplaatst, waarmee wordt gerefereerd aan een geopolitieke strategie.²⁷ Het operationele niveau neemt een tussenpositie in tussen het strategische niveau en het tactische niveau, waarbij de militaire campagnes centraal staan, *the theatre of operations*. Het technische niveau fungeert als nadere specificatie op het tactische niveau en ziet op de bewapening van de manschappen. Voor deze strategische analyse van het maritiem domein zal echter hoofdzakelijk gekeken worden naar de twee traditionele niveaus van Clausewitz, het strategische niveau en het tactische niveau. Het gebruik van het maritiem domein door de Palestijnse groeperingen, en het toepassen van terroristische methoden dient in strategische termen te worden geïnclassificeerd als een tactiek. Het analyseren van deze tactische aanvallen, en de verhouding met de strategieën van de groeperingen zal in deze analyse centraal staan.

Het toepassen van de theorieën van Clausewitz op hedendaagse conflicten is niet geheel vrij van kritiek. Met name de verschijning van niet-statelijke actoren wordt als belangrijkste reden opgevoerd om het gedachtegoed van Clausewitz af te wijzen, of zoals Martin van Creveld het provocatief formuleert: ‘if any part of our intellectual baggage deserves to be thrown overboard, surely it is...the Clausewitzian definition of war’.²⁸ De kern van deze meest recente kritiek op Clausewitz betreft een afwijzing van de paradoxale triniteit. In zijn boek *The Transformation of War* stelt Van Creveld dat kleinschalige, interstatelijke conflicten toekomstige oorlogen zullen kenmerken, waarbij de grens tussen militairen en burgers zal vervagen en conventionele oorlogsvoering, zoals de befaamde tankslagen in de Jom Kippoeroorlog van 1973, zal verdwijnen. Van Creveld schetst in zijn boek een toekomst van bloedige guerrillaoorlogen: het gebruik van afluisterapparatuur, autobommen, primitievere wapens en vechtende groeperingen in drukbevolkte steden of ontoegankelijke natuurgebieden.²⁹ Met het wegvallen van de scheidslijnen tussen de staat, het leger en het volk zou het paradigma van Clausewitz gedateerd zijn, en gebaseerd op conventionele oorlogsvoering.

Toch laat deze kritiek de basale kenmerken die Clausewitz toedichtte aan oorlogsvoering onverlet. Het voorkomen van openlijke of grootscheepse confrontaties, het toepassen van ‘hit-and run tactics’, en het spreiden van gevechtseenheden zijn ‘guerrillatactieken’ die al in de Tweede Wereldoorlog werden toegepast door onder andere de

²⁷ M. De Haas, ‘Van defensiedoctrine naar nationale veiligheidsstrategie. Nederlands intern en extern veiligheidsbeleid in beweging’, in B. Bomert, T. van den Hoogen en R.A. Wessel (ed.) *Jaarboek vrede en veiligheid 2005: bewapening, vredesbeweging en het Nederlandse veiligheidsbeleid* (Nijmegen 2005) 237-251, 239-240.

²⁸ M.L.R. Smith, ‘Strategy in an age of ‘low-intensity warfare. Why Clausewitz is still more relevant than his critics’, in I. Duyvesteyn en J. Angstrom (ed.), *Rethinking the Nature of War* (New York 2005) 28-54, 39.

²⁹ M. van Creveld, *The Transformation of War* (Toronto 1991) 202-212

Britse *Royal Air Force*, en veranderen niet de uitgangspositie dat oorlog een voortzetting is van politiek. Hierbij heeft het begrip politiek geen bestuursrechtelijke betekenis, maar duidt het op een beleidsmatig, rationeel gebruik van middelen ter verwezenlijking van het hoger gelegen doel. Aangezien apolitieke conflicten niet bestaan, in elk conflict wordt rationeel geweld toegepast om een gesteld doel te bereiken, vormen conflicten met niet-statelijke actoren geen uitzondering die een nieuwe, aparte categorie vormen.³⁰ Hoewel de regering, het leger en het volk, de actoren van de secundaire triniteit, kunnen zijn getransformeerd in andere ‘dragers’, blijven de primaire elementen emotie, geluk en ratio onderscheidbaar. De aard van oorlogsvoering is door de intrede van niet-statelijke actoren dan ook niet veranderd, het zijn de tactieken binnen oorlogsvoering die differentiëren. In de woorden van Clausewitz: ‘war is more than a true chameleon that slightly adapts its characteristics to the given case’.³¹

Een voor dit onderzoek interessante aanvulling op de toepassing van de theorie van Clausewitz betreft het werk van Edward N. Luttwak, onderzoeker aan het *Center for Strategic and International Studies*. Het werk van Luttwak is grotendeels gestoeld op het gedachtegoed van Clausewitz, een van zijn bekendste publicaties betreft het essay ‘Give War a Chance’ waarin hij het nut van oorlog beschrijft om politieke conflicten te beëindigen en stabiele vrede te bewerkstelligen.³² Luttwak beschrijft de logica van strategie als een ‘back-stretched connection’ die tegenstellingen verbindt. In oorlogsgebied kan een slechte weg juist een goede weg zijn omdat deze door de vijand waarschijnlijk minder goed wordt verdedigd of zelfs geheel niet. Militair strategen maken volgens Luttwak dan ook vaak keuzes die tegen de normale logica ingaan om de tegenstander te verrassen en de risico’s te verkleinen. Het voordeel van een tegenstander die niet kan reageren omdat hij is verrast en nog niet klaar is voor de strijd, of ten minste niet in staat is om direct in volle kracht te reageren, rechtvaardigt paradoxale keuzes.³³

Luttwak beschrijft het element van verrassing in oorlog niet enkel als een voordeel, maar tevens als een tijdelijke of gedeeltelijke schorsing van het delicate karakter van een conflict, welke namelijk wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een reagerende tegenstander.³⁴ Centraal in het werk van Luttwak staat de grondstelling van Clausewitz dat ‘in

³⁰ Smith, ‘Strategy in an age of ‘low-intensity warfare’, 33-35.

³¹ Clausewitz, *On War*, 89.

³² E.N. Luttwak, ‘Give War a Chance’, in E.N. Luttwak, *The virtual American empire: war, faith and power* (New Jersey 2009) 3-9, 3-4.

³³ E.N. Luttwak, ‘Byzantium: Faith and Power’, in E.N. Luttwak, *The virtual American empire: war, faith and power* (New Jersey 2009) 147-180, 148-149.

³⁴ Luttwak, ‘Byzantium: Faith and Power’, 148.

war the will is directed at an animate object that reacts'.³⁵ Rechtstreekse handelingen of operaties waarin wordt verondersteld dat de vijand niet reageert falen dan ook meestal in een oorlog. Winston Churchill wees in 1941 een plan af om een luchtmacht van 4000 bommenwerpers op te zetten, om in zes maanden Duitsland te verslaan door 43 Duitse industrieel-stedelijke gebieden plat te bombarderen. De Duitsers zouden bij beginnend succes van de bombardementen niet passief hun verlies afwachten, zo beredeneerde Churchill, maar hun oorlogsindustrie richten op een luchtverdediging: de tegenstander zou reageren.³⁶

Luttwak onderscheidt in strategie twee dimensies: een verticale dimensie, waarbij een wisselwerking plaatsvindt, veelal van boven naar beneden, tussen het strategische, operationele en tactische niveau, en een horizontale dimensie die refereert aan een interactie tussen tegenstanders die elkaars acties of militaire operaties trachten tegen te werken, om te buigen of ongedaan te maken.³⁷ De horizontale dimensie betreft het proces van competitie, de tegenstander een stap voor willen zijn. De theorie van Luttwak aangaande strategie, die voortvloeit uit het gegeven dat in een conflict de tegenstander reageert, is interessant voor dit onderzoek. De vraag die kan worden gesteld betreft in hoeverre deze competitieve strijd te onderscheiden is in het Israëliëse maritiem domein tussen de niet-statelijke actoren en Israël, en in hoeverre ontwikkelingen binnen het maritiem terrorisme hierdoor zijn beïnvloed.

§ 1.3 Definitie maritiem terrorisme

Een onderzoek naar de ontwikkelingen in het maritiem terrorisme in Israël, gezien vanuit een strategische analyse van de niet-statelijke actoren, roept de vraag op wat precies onder maritiem terrorisme kan worden geschaard. Martin N. Murphy beschrijft terrorisme in zijn werk als een tactiek in dienst van een politiek doel, waarbij extreem geweld wordt gebruikt buiten het conventionele oorlogsveld, en getracht wordt onacceptabele verliezen te bewerkstelligen in de vorm van mensenlevens, bezit of prestige.³⁸ Het generen van media-aandacht neemt hierbij een wezenlijke plaats in, de wil van de tegenstander dient te worden doorbroken door het exploiteren van angst. De Israëliëse premier Benjamin Netanyahu schreef met betrekking tot deze exploitatie van angst treffend: 'Unreported, terrorists acts would be like the proverbial tree falling in the silent forest'.³⁹ In het licht van een

³⁵ H.G. Summers Jr., 'When Is a Bad Road Good?' (versie 30 augustus 1987)

<http://www.nytimes.com/1987/08/30/books/when-is-a-bad-road-good.html> (4 mei 2015); Luttwak, 'Byzantium: Fait hand Power', 149.

³⁶ Luttwak, 'Byzantium: Fait hand Power', 149.

³⁷ Summers Jr., 'When is a Bad Road Good?'.

³⁸ Murphy, *Small Boats*, 184,

³⁹ *Ibidem*, 371.

veelgebruikte definitie binnen het deelgebied van maritiem terrorisme, de omschrijving van *The Council for Security Cooperation in the Asia Pacific (CSCAP)*, kan maritiem terrorisme als *lex specialis* op deze algemene noemer worden beschouwd: ‘the undertaking of terrorists acts and activities within the maritime environment, using against vessels or fixed platforms at sea or in port, or against any one of their passengers or personnel, against coastal facilities or settlements, including tourist resorts, port areas and port towns or cities’.⁴⁰

De ruime definitie van het *CSCAP* doet recht aan de dreiging waarmee de maritieme industrie wordt geconfronteerd, een dreiging die zich niet enkel richt op schepen op volle zee (een drijvende constructie is juridisch gezien een schip, hier vallen dus eveneens offshore platforms onder) maar tevens op maritieme faciliteiten als havens en olieterminals, pijpleidingen die olie of gas vanaf of naar havens transporteren of gedokte schepen. Daarnaast kunnen onder deze definitie, in tegenstelling tot definities die maritiem terrorisme beperken tot aanslagen op zee, ook aanslagen worden geschaard die plaatsvinden in kustgebieden en waarbij het maritiem domein als infiltratiegebied wordt gebruikt. Het maritiem aspect van deze aanslagen neemt, zeker vanuit het oogpunt van terreurbestrijding, vaak een wezenlijke rol in. De definitie van het *CSCAP* dient voor de nauwkeurigheid te worden aangevuld met de woorden ‘with a solely political purpose’, aangezien de omschrijving een expliciete scheiding laakt tussen de politieke en de criminele, private doeleinden van maritiem terrorisme.⁴¹ Hoewel deze scheiding in de geest van Clausewitz niet zou kunnen bestaan, ‘privaatrechtelijk’ maritiem geweld betreft immers eveneens een rationeel gebruik van geweld ten behoeve van een bepaald doel, vloeit deze scheiding voort uit een oude praktijk van de Engelse rechtbanken, die piraterij voor private doeleinden tot in de twintigste eeuw scheidde van piraterij toegepast door opstandelingen of groeperingen die een bedreiging voor de staat zouden kunnen vormen.⁴² Deze oude rechtspraktijk van ’s werelds belangrijkste maritieme natie heeft grote invloed gehad op het internationaal zeerecht, in 1952 werd piraterij door de Verenigde Naties gecodificeerd waarbij het expliciet werd gekoppeld aan ‘private ends’.⁴³

§ 1.4 Maritieme doelwitten

De eerste categorisering die Murphy in zijn werk uiteenzet met betrekking tot maritiem terrorisme betreft het doelwit, waarbij hij vier brede categorieën onderscheidt:

⁴⁰ E.S.Nelson, ‘Maritime Terrorism and Piracy: Existing and Potential Threats’, *Global Security Studies* (winter 2012 vol. 3 issue 1) 15-28, 16.

⁴¹ Lorenz, *The Threat of Maritime Terrorism*, 4.

⁴² Murphy, *Small Boats*, 191.

⁴³ *Ibidem*, 191.

- I. Schepen als symbolisch doelwit
- II. Schepen als economisch doelwit
- III. Schepen als burgerdoelwit
- IV. Schepen als wapens

Tot het einde van de Tweede Wereldoorlog waren schepen trotste vertegenwoordigers van de natiestaat: grote handelsschepen symboliseerden door middel van de vlag de macht van de staat. Gezien de zee in lijn met het gedachtegoed van Hugo de Groot een aan allen gemeenschappelijke zaak betreft, *res communis omnium*, onthult de vlag op volle zee niet enkel de identiteit van het schip, maar tevens de jurisdictie waaronder het schip valt en hiermee de rechten en plichten die van toepassing zijn met betrekking tot het schip, haar bemanning, veiligheid, onderhoud en commerciële activiteiten.⁴⁴ Zo bepaalt het VN-zeerechtverdrag dat de vlaggenstaat exclusieve jurisdictie uitoefent op een schip dat zich bevindt op de volle zee, waarbij het verboden is om onder meerdere vlaggen te varen.⁴⁵ Het gros van de commerciële schepen vertegenwoordigt vandaag de dag haar ‘thuisland’ echter niet meer door middel van de vlag waaronder wordt gevaren. Hoewel artikel 91 van het verdrag stelt dat er een ‘genuine link’ tussen de staat en de gevoerde vlag moet bestaan, is deze link sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog aan erosie onderhevig en varen de meeste schepen onder de ‘goedkope vlag’ of de ‘gelegenheidsvlag’ vanwege belastingtechnische voordelen.⁴⁶ Zo stond in 2013 een kleine tien procent van de gehele wereldvloot geregistreerd in het scheepsregister van Panama, 8580 schepen, naar inhoud van de schepen gemeten, de tonnenmaat, zelfs 21,5%, waarvan slechts 0,14 procent ook daadwerkelijk in eigendom van Panamese rederijen was.⁴⁷

Met betrekking tot schepen als symbolische doelwitten dient dan ook gekeken te worden naar oorlogsschepen, de ultieme symbolische vertegenwoordigers van staten op zee. Het bekendste voorbeeld hiervan is de aanslag op de *USS Cole* in de haven van Aden in 2000, waarbij zeventien mariniers de dood vonden en meer dan 38 Amerikanen gewond raakten. Enkele maanden voor de dodelijk effectieve aanslag mislukte in dezelfde haven een aanslag op de *USS The Sullivans*, terwijl in 2001 een aanslag in Singapore op een Amerikaans oorlogsschip werd verijdeld. In 2002 werd in een vroeg stadium eveneens een aanslag verijdeld die plaats zou moeten hebben gevonden in de Straat van Gibraltar, gericht tegen Amerikaanse en Britse oorlogsschepen, en in 2005 mislukte een aanslag in de Jordaanse

⁴⁴ R. Loyen, *Haven in de branding: de economische ontwikkeling van de Antwerpse haven* (2008 Leuven) 112.

⁴⁵ *United Nations Convention on the Law of the Sea*, United Nations (Montego Bay 1982) artikel 92.

⁴⁶ *United Nations Convention on the Law of the Sea*, artikel 91.

⁴⁷ *Review of Maritime Transport 2013*, United Nations Conference of Trade and Development (2013) 73.

haven van Aqaba op de Amerikaanse oorlogsschepen de *USS Ashland* en de *USS Kearsage*.⁴⁸ Naast oorlogsschepen kunnen eveneens cruiseschepen met veel Amerikaanse of Israëliëse toeristen worden aangestipt als symbolische doelwitten vanwege de nationaliteit van de passagiers, of cruiseschepen zoals de *Queen Mary 2* of de *Queen Victoria*, die vanwege hun omvang, statuur en exclusiviteit een iconische status hebben verkregen.⁴⁹

De categorie schepen als economische doelwitten behelst met name aanslagen gericht tegen de olie-industrie, olietankers hebben een cruciale rol in de infrastructuur van de oliehandel. Deze economische dimensie van terrorisme werd met name onderscheiden in de strategie van Al-Qaeda, in een uitgebrachte tape in 2004 sprak Osama Bin Laden over een ‘policy of bleeding America to the point of bankruptcy’, waarbij de toegangsmarkt tot de ruwe grondstoffen een belangrijk rol zou spelen.⁵⁰ De aanslag op de Franse olietanker de *Limburg* in oktober 2002, een Very Large Crude Carrier (VLCC) met 400.000 vaten ruwe olie, is het meest bekende voorbeeld van een schip als economisch doelwit. Een kleine speedboot vol explosieven ramde zich voor de kust van Jemen in de *Limburg*. De olieprijs steeg met 1,3% na de aanslag, maar daalde na enkele uren weer door een mondiaal ‘rustige’ oliemarkt, en een beperkte vraag. De gevolgen voor de economie van Jemen waren echter aanzienlijk: verzekeringstarieven voor schepen die in Jemenitische havens aanlegden stegen explosief waardoor de maandelijkse containeroverslag van de havens daalde van 43.000 in september, naar 3.000 in november, en uiteindelijk zelfs bijna stilviel. Pas na zes maanden herstelde het maritieme handelsverkeer, toen de Jemenitische overheid een documentair krediet stelde ten behoeve van de Londense verzekeringsmarkt Lloyd’s waardoor eventuele toekomstige verliezen tot een bepaald limiet werden gedekt.⁵¹

Hoewel de invloed op de olieprijs beperkt bleef bij de aanslag op de *Limburg*, toonden simulaties uitgevoerd door de Amerikaanse organisatie SAFE (Securing America’s Future Energy) dat een dagelijkse terugval in de olietoevoer van vier procent, zou resulteren in een prijsstijging van 177 procent.⁵² Dat deze berekeningen niet denkbeeldig waren bleek in 2006, toen de olieprijs met \$2 steeg na een aanslag op een groot Saudisch olieverwerkingscomplex in Abqaiq.⁵³ Hoewel succesvolle maritieme aanslagen op olieterminals tot dusverre zijn uitgebleven, in 2004 mislukte een aanval met drie boten op de Al-Basra en de Khawr al-Amay olieterminals in Irak, vormen deze distributieknooppunten eveneens ‘aantrekkelijke’

⁴⁸ Murphy, *Small Boats*, 200.

⁴⁹ Ibidem, 201.

⁵⁰ Ibidem, 203.

⁵¹ Ibidem, 203.

⁵² Murphy, *Small Boats*, 205.

⁵³ Ibidem, 206.

doelwitten voor terroristen die grote gevolgen kunnen hebben voor de wereldeconomie. Binnen deze categorie kan eveneens gedacht worden aan aanslagen op cruiseschepen, een doelwit dat overlapping kent met de derde categorie: schepen als burgerdoelwit.

Schepen als doelwitten om zoveel mogelijk slachtoffers te veroorzaken vormen een opmerkelijke, ‘onbesproken’ categorie, zo stelt Murphy.⁵⁴ Buiten een in 2006 verschenen rapport over deze mogelijke dreiging zwijgt de literatuur over schepen als burgerdoelwit. Toch herbergt deze categorie op het eerste gezicht het bekendste voorbeeld van maritiem terrorisme, de kaping van het cruiseschip de *Achille Lauro* in 1985 door de PLF. Hoewel cruiseschepen theoretisch een aantrekkelijk doelwit zouden kunnen vormen voor terroristen, zo’n 78 procent van de cruisepassagiers wereldwijd is afkomstig uit Noord-Amerika, is de beveiliging van cruiseschepen na de kaping van de *Achille Lauro* drastisch verhoogd.⁵⁵

Het gevaar in de categorie schepen als burgerdoelwit schuilt dan ook vooral in ferry’s, veerboten die zich net als treinen en bussen kenmerken door een open en toegankelijke vorm van transport. Met name het gebruik van autobommen gedurende het vervoer zou catastrofale gevolgen kunnen hebben, ferry’s zijn uitermate kwetsbaar en kunnen al kapseizen als een relatief klein gedeelte van het oppervlakte onder enkele centimeters bewegend water staat.⁵⁶ In het Westen zijn succesvolle aanslagen op ferry’s tot dusverre uitgebleven, verschillende pogingen van de ETA om ferry’s in Spanje op te blazen werden verijdeld door veiligheidsdiensten, maar met name de Filipijnse wateren hebben het decor gevormd van verschillende aanslagen op veerboten. Een van de meest dodelijke maritieme aanslagen, en de zwaarste aanslag ooit in de Filipijnen, was de aanslag op *Superferry 14* in 2004, uitgevoerd door de Abu Sayyaf Group. Een explosief verstoep in een televisie, bestaande uit vier kilo TNT, explodeerde toen de veerboot was vertrokken uit Manila Bay. De explosie doodde 63 mensen, terwijl nog eens 53 in zee verdronken of nooit gevonden werden.⁵⁷

De vierde categorie betreft het gebruik van schepen als wapens. Hoewel deze categorie parallellen vertoont met de aanslagen van elf september, waarbij twee vliegtuigen de *Twin Towers* inboorden en de kerosine voor een gigantische ontploffing zorgde, is het gebruik van schepen als wapens geen nieuwe ontwikkeling. Zo beschreef de Griekse historicus Thucydides alreeds hoe bij de slag van Syracuse, in 413 voor Christus, werd getracht de Atheense vloot te verzwakken door een brandend handelsschip erop af te sturen.⁵⁸ Het

⁵⁴ Ibidem, 207.

⁵⁵ Ibidem, 209.

⁵⁶ Ibidem, 210-211.

⁵⁷ Ibidem, 190.

⁵⁸ Thucydides (B. Jowett), *The History of the Peloponnesian War* (Oxford 1990) boek VII, 53.

bekendste voorbeeld uit de geschiedenis van deze categorie stamt echter uit de Tachtigjarige oorlog, de ‘hellebranders van Antwerpen’. Tijdens het beleg van Antwerpen, in 1584-1585, trachtte de Italiaanse ingenieur Frederigo Giambelli met het gebruik van schepen als wapens een barricade in de vorm van een schipbrug te doorbreken. Een van de twee schepen die was beladen met explosieven, *De Hoop*, wist door middel van een afgesteld tijdmechanisme de schipbrug te beschadigen, waarbij meer dan duizend Spanjaarden werden gedood.⁵⁹ Hoe desastreus een explosie van een groot (vracht)schip kan zijn bleek eveneens in 1947, toen brand uitbrak op het Franse schip de *Grand Camp*, bevracht met 2300 ton ammoniumnitraat meststof, in de haven van Texas City. Door de uiteindelijke ontploffing verloren meer dan zeshonderd mensen hun leven en werd een schade veroorzaakt van \$67 miljoen, een schade die omgerekend naar de huidige waardes \$6,7 miljard zou betreffen.⁶⁰

De huidige scenario's met betrekking tot het gebruik van grote schepen als wapens betreffen eveneens het laten ontploffen van een vracht ammoniumnitraat, het toepassen van vloeibaar aardgas of het kopen van een schip dat geheel naar eigen inzicht van terroristen zou kunnen worden gevormd. Aan alle drie scenario's kleven echter aanzienlijke risico's. Voor het laten ontploffen van een lading ammoniumnitraat is een ontstekingsmechanisme nodig, waarbij de eigen brandstof in tegenstelling tot het '9/11-scenario' ontoereikend is. Grote schepen varen op zee op stookolie, een zware en stroperige oliesoort die niet gebruikt kan worden als ontstekingsmechanisme, terwijl de hoeveelheid dieselolie aan boord van grote schepen, voor manoeuvres in havens, veelal ontoereikend is.⁶¹ Hoewel gebruik zou kunnen worden gemaakt van 'conventionele explosieven' zoals TNT of Semtex, zou een zeer grote hoeveelheid nodig zijn.⁶² Een aanslag met een schip dat aardgas vervoert, het tweede scenario, is een vooral een theoretische mogelijkheid. Hoewel de handel in *liquid natural gas (LNG)* explosief groeit, is zeer specifieke kennis en ervaring nodig om aardgas dat zich op een schip bevindt te laten exploderen. Zo dient onder andere de opslagtank op het schip te worden doorbroken, waarbij slechts een bepaalde hoeveelheid vloeibaar aardgas mag ontsnappen en tevens verwarmd dient te worden, waarna de substantie een wolk zou moeten vormen boven het gewenste 'aanslaggebied', binnen ontvlambare afstand.⁶³ Elke stap brengt zulke grote risico's op mislukking met zich mee dat dit scenario onwaarschijnlijk wordt geacht. Het derde scenario kampt vooral met een financieel mankement, het kopen van een schip is, zeker in

⁵⁹ J.P. Sigmond, *Zeemacht in Holland en Zeeland in de zestiende eeuw* (Hilversum 2013) 221-222.

⁶⁰ Murphy, *Small Boats*, 214.

⁶¹ Murphy, *Small Boats*, 216.

⁶² Ibidem, 218.

⁶³ Ibidem, 225.

vergelijking met andere terreuraanslagen, een zeer dure gelegenheid en naast het schip zou ook een hele bemanning getraind moeten worden.⁶⁴ Daarnaast geldt voor alle drie de scenario's dat schepen veel kennis en ervaring vereisen met betrekking tot de besturing op zee en in de haven, de zeewaardigheid van schip, de desbetreffende weersomstandigheden en de lading. Gezien de financiering, expertise, training en de grote kans op mislukking dient binnen de categorie schepen als wapens vooral gekeken te worden naar kleine boten. Deze zijn over het algemeen snel, wendbaar, anoniem, goedkoop en makkelijk aan te passen.⁶⁵

§ 1.5 Methodes van maritieme terroristen

Murphy schetst in zijn werk beknopt een aantal geprefereerde methodes en wapens van maritieme terroristen: kleine boten, zeemijnen, kikvorsmannen, onderzeeboten en 'stand-off weapons'.⁶⁶ Kleine boten hebben, zoals hierboven is uiteengezet, de voorkeur van terroristen vanwege de wendbaarheid en de relatief lage kosten. Daarnaast zouden kleine boten makkelijk kunnen worden 'gecamoufleerd' door deze te omringen door vissersboten, een tactiek die met name door de Bevrijdingstijgers van Tamil Eelam werd toegepast.⁶⁷ Bij recente succesvolle maritieme aanslagen, zoals de aanslag op de *USS Cole* en de *Limburg* werd tevens gebruik gemaakt van een beproefde tactiek van de Bevrijdingstijgers: het plegen van zelfmoordaanslagen door een kleine boot vol explosieven in een groot schip te boren. Toch kennen kleine boten ook een aantal nadelen: ze zijn erg kwetsbaar op open zee, ze zijn minder 'spectaculair' en door de beperkte omvang en de kracht van stromingen op zee is het zeer lastig om een aanslag op een varend schip te plegen, of een groot varend schip dicht te naderen.⁶⁸

'We have lost control of the sea to a nation without a navy, using pre-World War I weapons, laid by vessels utilised at the time of the birth of Christ.'⁶⁹ De Amerikaanse admiraal Allen E. Smith verklaarde het gebruik van mijnen op zee, gedurende de Koreaoorlog, treffend: een ouderwetse, maar uiterst effectieve tactiek. Moderne, geavanceerde zeemijnen zijn vrij prijzig, de Italiaanse *Marta* kost maar liefst \$15.000, waardoor terroristen hun heil veelal zoeken in oude oorlogsmijnen die kunnen worden geüpgraded, of eigen geproduceerde mijnen.⁷⁰ Zeemijnen kennen vier verschillende soorten

⁶⁴ Ibidem, 227-229.

⁶⁵ Ibidem, 230-231.

⁶⁶ Ibidem, 231-259.

⁶⁷ Ibidem, 232.

⁶⁸ Murphy, *Small Boats*, 234-235.

⁶⁹ Ibidem, 236.

⁷⁰ Ibidem, 237.

ontstekingsmechanismes: contact, druk, magnetisch (passerende schepen hebben veelal een magnetische invloed), en akoestisch (trillingen die bijvoorbeeld door een scheepsschroef worden veroorzaakt).⁷¹

Een van de vier tactieken van Al-Nashiri, de maritieme strateeg van Al-Qaeda, was het gebruik van zwemmers om onder water aanvallen uit te voeren. Hoewel het gebruik van zwemmers amateuristisch klinkt zijn er moderne hulpmiddelen, zoals ‘Swimmer Delivery Vehicles’ die als onderwaterscooters kunnen fungeren, en kan het gebruik van zwemmers buitengewoon effectief zijn. Zo gebruikten de Tamiltijgers zwemmers om mijnen te monteren aan marineschepen.⁷² Het gebruik van kleine onderzeeboten of duikboten door niet-statelijke actoren dient tot op heden vooral te worden gerelateerd aan Colombiaanse drugskartels. De afgelopen jaren zijn verschillende onderzeevoertuigen ontdekt door veiligheidsdiensten, waaronder een onderschepping van een kleine duikboot in 2005 door de Amerikaanse kustwacht, met een vracht van twee ton cocaïne.⁷³ Een grotere dreiging betreft echter het gebruik van *stand-off weapons* door terreurbewegingen, wapens die relatief makkelijk verkrijgbaar en te bedienen zijn, en een groot bereik hebben. Zo werd het Israëlische schip *INS Hanit* in 2006 bestookt met een Iraanse antischeepsraket, terwijl eveneens kan worden gedacht aan antitankwapens, raketgranaten, zware machinegeweren, mortieren, de Russische Katoesja-raket en antiluchtwapens.⁷⁴

§ 1.6 Factoren van succes

Met betrekking tot de effectiviteit van een terreurbeweging op zee onderscheidt Murphy in zijn werk een achttal factoren:

1) Juridische mogelijkheden

Internationaal recht vormt meer dan andere rechtsgebieden een ‘politieke constructie’, staten respecteren veelal de internationale regelgeving maar kunnen het eveneens voor eigen politiek voordeel gebruiken.⁷⁵ Tegen terreurbewegingen die een veilige haven vinden onder de territoriale paraplu van een land, en die tot op zekere hoogte worden ‘getolereerd’, kan vaak weinig worden ondernomen. Zo bieden territoriale wateren vaak een dankbare uitvalsbasis. Daarnaast vormen schepen onder het internationaal recht territoriale eilanden op zee, verdachte activiteiten op een schip kunnen worden

⁷¹ Ibidem, 238.

⁷² Ibidem, 242.

⁷³ Ibidem, 252.

⁷⁴ Ibidem, 257-259.

⁷⁵ Murphy, *Small Boats*, 359.

gedekt door de vlag waaronder wordt gevaren.⁷⁶ Na de aanslagen van elf september is het Verdrag tot bestrijding van wederrechtelijke gedragingen gericht tegen de veiligheid van de zeevaart, het SUA-verdrag, onder andere uitgebreid van misdrijven tegen de veiligheid van schepen, naar het strafbaar stellen van voorbereidingshandelingen met betrekking tot het plegen van aanslagen: een accentverschuiving van vervolging naar preventie, waarbij eveneens voorzichtig aan het territorialiteitsbeginsel van schepen werd gesleuteld.⁷⁷ Staten kunnen sinds de uitbreiding van het SUA-verdrag gebruikmaken van een procedurele wijziging waardoor verdachte schepen op volle zee kunnen worden betreden zonder specifieke toestemming van de vlaggenstaat.⁷⁸ Een ingrijpende wijziging die weliswaar nog optioneel is, staten dienen onderling overeen te komen dat het territorialiteitsbeginsel bijvoorbeeld in bepaalde wateren mag worden doorbroken door een algemene voorafgaande toestemming, maar een begin van het einde van de vrije navigatie op volle zee zou kunnen betekenen.

2) Geografische noodzakelijkheid

Het gebruik van het maritiem domein door terreurbewegingen is grotendeels afhankelijk van de geografische ligging. Hoewel Al-Qaeda een duidelijke uitzondering betreft, betreden terreurbewegingen het maritiem domein vaak uit geografische noodzaak. Zo was de thuisbases van de Tamil Tijgers gelegen in kleine eilanden nabij Burma en Thailand, die afhankelijk waren van toevoer van buitenaf. Deze afhankelijkheid bracht met zich mee dat de Tamil Tijgers een capabele verdediging op zee diende op te bouwen die succesvol weerstand moest bieden tegen de marine van Sri Lanka.⁷⁹

3) Inadequate beveiliging

Een inadequate beveiliging speelt vaak een rol bij aanslagen, terroristen willen een aanzienlijke kans op succes en zullen zwakke plekken in de beveiliging zoeken.⁸⁰ Zo lag de *USS Cole* in de haven van Aden, een toegankelijke en kwetsbare haven die zonder veel moeite kon worden betreden en tegen de 'boulevard' was aangebouwd:

⁷⁶ *United Nations Convention on the Law of the Sea*, artikel 92.

⁷⁷ N. Hong en A.K.Y. Ng, 'The international legal instruments in addressing piracy and maritime terrorism: A critical review' *Research in Transportation Economics* (2010 vol. 27 issue 1) 51-60, 55-56.

⁷⁸ *Kamerstuk 32259 nr. 3*, Tweede Kamer der Staten-Generaal ('s-Gravenhage 19-12-2009).

⁷⁹ Murphy, *Small Boats*, 360.

⁸⁰ Murphy, *Small Boats*, 361.

vanuit hun gehuurde appartement konden de terroristen alle bewegingen op en van het oorlogsschip monitoren.⁸¹

4) Beveiligde thuisbases

Een maritieme terreurbeweging heeft een veilige thuisbases nodig voor planning, rust, logistieke ondersteuning en training. Aangezien mensen niet permanent op zee kunnen leven, neemt de thuisbases bij maritieme bewegingen een belangrijke plaats in. Het ontmantelen van de thuisbases betekent volgens Murphy dan ook veelal het einde van de maritieme tak van een terreurbeweging.⁸² Opnieuw zou Al-Qaeda kunnen worden genoemd als uitzondering, al wordt in de literatuur gesteld dat het ontbreken van een beveiligde thuisbases een belangrijke factor zou vormen waarom de terreurbeweging geen gevolg heeft kunnen geven aan haar eerdere succesvolle maritieme aanslagen.⁸³

5) Maritieme traditie

De zee is voor mensen een gevaarlijke omgeving, om op zee te opereren is maritieme kennis en ervaring nodig. Maritieme groeperingen kunnen veelal buigen op een maritieme traditie en de steun en kennis van vissersdorpen en zeelieden. Zo opereerden de Tamil Tijgers in een gebied dat bekendstond als een smokkelcentrum en een nauw verweven kustgemeenschap: ‘there were links between its smugglers, fisher folk and ordinary tradesmen’.⁸⁴

6) Charismatisch en effectief leiderschap

Visionair leiderschap kan vele obstakels wegnemen en een terreurbeweging ‘dodelijk onvoorspelbaar’ maken. Zo had Al-Qaeda zijn thuisbases in de bergen van Afghanistan en ontbeerde het een maritieme traditie, ervaring en een geografische noodzaak. Het maritieme succes, naast de aanslag op de *USS Cole* was Al-Qaeda eveneens verantwoordelijk voor de aanslag op de *Limburg*, was veelal gebouwd op de inzichten en operaties van haar maritieme strateeg: Al-Nashiri.⁸⁵ Abd al Rahim Al-Nashiri was een ‘Afghanistanveteraan’, hij had tegen de Russen gevochten gedurende de Afghaanse Oorlog, en sloot zich omstreeks 1997, na een mislukte jihad in Tadzjikistan, aan bij Osama Bin Laden.⁸⁶ In 1998 kreeg Al-Nashiri van Bin Laden toestemming om aanslagen te plegen op Amerikaanse schepen en na zijn successen

⁸¹ R. Minitier, *Losing Bin Laden: How Bill's Clinton's Failures Unleashed Global Terror* (Washington 2004) 215.

⁸² Murphy, *Small Boats*, 361-362.

⁸³ Ibidem, 362.

⁸⁴ Ibidem, 363.

⁸⁵ Ibidem, 363-364.

⁸⁶ *The 9/11 Commission Report*, The National Commission on Terrorist Attacks on the United States (21 augustus 2004) 152-153.

werd de Saoedi-Arabiër gezien als het operationele hoofd van Al-Qaeda op het Arabisch Schiereiland. Al-Nashiri werd in 2002 opgepakt en uit ondervragingen van de CIA kwamen enkele (beoogde) maritieme tactieken aan het licht:

- 1) Het gebruik van kleine boten met explosieven om in te varen op oorlogsschepen en andere militaire doelen.
 - 2) Het gebruik van middelgrote schepen als wapens: de schepen diende als varende bommen te worden gebruikt jegens andere schepen, waarbij eveneens cruiseschepen werden genoemd.
 - 3) Het gebruik van kleine private vliegtuigen met explosieven, om vanuit de lucht zelfmoordaanslagen uit te voeren op schepen.
 - 4) Het gebruik van kikvorsmannen om onder water aanslagen te plegen.⁸⁷
- 7) Steun van een staat

Statelijke steun kan een grote rol spelen met betrekking tot de maritieme capaciteiten van een terreurbeweging, maar eveneens vanwege de territoriale wateren waarin terreurorganisaties zich schuil zouden kunnen houden. Een belangrijk voorbeeld kan worden gevonden in de steun van India aan de Bevrijdingstijgers: tussen 1983 en 1987 steunde India de groepering door middel van trainingen en het aanleggen van een toevoerroute.⁸⁸

- 8) Het vooruitzicht van beloning

Terreurbewegingen kennen zowel langetermijndoelstellingen, het bewerkstelligen van politieke veranderingen, als kortetermijndoelstellingen: het nemen van wraak, het veroorzaken van chaos, of het bewerkstelligen van een bepaalde vorm van cohesie. Hoewel een maritieme aanslag in dienst van een bepaalde politieke strategie staat, zal de gewenste politieke verandering veelal niet direct worden behaald op zee. Met betrekking tot het element beloning dient dan ook vooral te worden gekeken naar bepaalde kortetermijndoelstellingen: wraak, eerzucht of het zaaien van angst.⁸⁹

§ 1.7 Theoretische uitgangspositie

In dit hoofdstuk is aan de hand van het werk van Clausewitz met betrekking tot de aard van oorlogsvoering en het strategische en tactische niveau, en de bevindingen van Murphy met betrekking tot maritiem terrorisme, een theoretisch kader ontplooid dat een handvat biedt voor

⁸⁷ Murphy, *Small Boats*, 280-281.

⁸⁸ Murphy, *Small Boats*, 365.

⁸⁹ *Ibidem*, 367-368

het onderzoek en zal worden toegepast in de analyse, in het vierde hoofdstuk. De factoren die worden geanalyseerd vloeien grotendeels voort uit het theoretisch kader: de strategieën van de groeperingen en eventuele maritieme zwaartepunten, de toegepaste methodes (tactieken) van de niet-statelijke actoren in het maritiem domein, de doelwitten van maritiem terrorisme, de relatieve frequentie en effectiviteit van maritieme terreurincidenten, en de acht factoren die een grote rol zouden spelen bij het succes van een maritieme beweging: juridische mogelijkheden, geografische noodzakelijkheid, beveiliging, beveiligde thuisbases, maritieme traditie, leiderschap, statelijke steun en het vooruitzicht van beloning. Aan de hand van deze factoren zullen eventuele patronen en breuklijnen in de ontwikkelingen van het maritiem terrorisme in het Israëliësch maritiem domein worden blootgelegd. Tevens zal, in het verlengde van het strategisch aspect van Clausewitz, de theorie van Luttwak worden getoetst aangaande de ontwikkelingen in het maritiem terrorisme.

§ 1.8 Methodologie & operationalisering

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zal in hoofdstuk twee het strategisch kader van de niet-statelijke actoren centraal staan die gedurende de periode 1967-2014 actief waren in het Israëliësch maritiem domein, en betreft hoofdstuk drie een uiteenzetting van de maritieme terreuraanslagen van deze niet-statelijke actoren. Hierna zal, zoals hierboven aangegeven, in hoofdstuk vier vanuit het theoretisch kader een analyse plaatsvinden van de data. Centraal in hoofdstuk twee staat de volgende deelvraag: welke strategieën kunnen worden onderscheiden bij de niet-statelijke actoren die maritieme aanslagen hebben gepleegd jegens Israël? Om deze vraag te beantwoorden zal primair worden gekeken naar de handvesten van de bewegingen en de ontstaansgeschiedenis. In de handvesten of manifesten staan veelal de strategieën van de groeperingen geformuleerd of kunnen uit de geformuleerde doelstellingen strategieën worden afgeleid, alsmede visies op de samenleving en tactische voorkeuren. Met betrekking tot de ontstaansgeschiedenis en ontwikkelingen van de bewegingen zal, indien mogelijk, gebruik worden gemaakt van recente en gezaghebbende publicaties over de desbetreffende bewegingen.

In het derde hoofdstuk staat de deelvraag centraal welke maritieme terreurincidenten in het Israëliësch maritiem domein kunnen worden onderscheiden, in de periode 1967-2014. Voor het vergaren van data, de maritieme terreurincidenten, zal hoofdzakelijk gebruik worden gemaakt van de eerder genoemde database van de Amerikaanse denktank *RAND Corporation*, de *RAND Database of Worldwide Terrorism*, en het archief van het Israëliësch ministerie van Buitenlandse Zaken. Maritieme terreurincidenten die niet in de database van het *RAND* of het

archief van het Israëlische ministerie van Buitenlandse zaken staan, maar wel in de literatuur zijn besproken, dit zal sporadisch het geval zijn, zullen worden opgenomen in dit onderzoek als deze kunnen worden ondersteund door primaire bronnen als krantenartikelen of persberichten.

Voor het zoeken naar maritieme terreurincidenten in de databank van het *RAND* zal gebruik worden gemaakt van enkele variabelen: de tijdsperiode zal worden afgesteld van 1-1-1968 tot en met 31-12-2010, de regio zal worden afgebakend tot het Midden-Oosten/Perzische Golf en de zoekterm zal 'Israël' betreffen. Hoewel de database de mogelijkheid heeft om nog een aantal variabelen in te voeren, waaronder doelwit, tactiek en toegepaste wapens, zou hiermee het risico worden gelopen dat bepaalde maritieme terreurincidenten worden gemist. De terreurincidenten die op grond van de bovenstaande variabelen kunnen worden onderscheiden uit de database zullen worden opgenomen in dit onderzoek als zij binnen de eerder uiteengezette en aangevulde definitie van het *CSCAP* vallen: 'the undertaking of terrorists acts and activities within the maritime environment, using against vessels or fixed platforms at sea or in port, or against any one of their passengers or personnel, against coastal facilities or settlements, including tourist resorts, port areas and port towns or cities, with a solely political purpose'. Onder 'terrorists acts and activities' zullen ook (wapen)smokkelincidenten over zee worden geschaard. Aangaande het laatste gedeelte van de definitie, 'port towns or cities', zullen aanslagen alleen worden opgenomen in het onderzoek als er een duidelijk maritiem aspect aan de aanslag verbonden is. Zo zullen aanslagen op historische centra of aanslagen die worden gepleegd aan randen van havensteden of kustplaatsen niet onder de noemer 'maritieme aanslag' kunnen worden geschaard aangezien het maritiem aspect geen rol speelt, in tegenstelling tot aanslagen gepleegd op stranden, boulevards of toeristenresorts gelegen aan zee.

Het archief van het Israëlische ministerie van Buitenlandse Zaken zal ten eerste worden gebruikt met betrekking tot de politieke besluitvorming en informatievoorziening van het Israëlische parlement omtrent enkele grote maritieme aanslagen in de jaren zeventig en tachtig, alsmede de Israëlische respons op deze aanslagen. Met betrekking tot deze tijdsperiode zal het archief dan ook vooral dienen als informatierijke aanvulling op omvangrijke terreurincidenten die uit de database van het *RAND* kunnen worden onderscheiden. De reden hiervoor ligt in het gegeven dat in het archief weliswaar vanaf de Zesdaagse Oorlog nauwkeuring het aantal slachtoffers van terreurincidenten wordt bijgehouden, maar dat pas vanaf de jaren negentig eigen 'nieuwspublicaties' van terreurincidenten in een aparte afdeling van het archief zijn bijgehouden. Zo biedt het archief

een overzicht van het aantal zelfmoordaanslagen en bomaanslagen vanaf 1993, een overzicht van onderscheppingen op zee van grootschalige wapensmokkel vanaf 2000, gedetailleerde informatie met betrekking tot de maritieme afbakening van de Gazastrook vanaf 1994 met de *Gaza-Jericho Agreement* en nieuwsberichten met betrekking maritieme infiltraties van duikers, waarbij in het archief wordt verwezen naar soortgelijke terreurincidenten vanaf omstreeks 2000. Met name smokkelincidenten en recente maritieme infiltraties vormen een belangrijke aanvulling op de data, aangezien deze niet altijd uit de database van het RAND kunnen worden onderscheiden. Aangaande de terreurincidenten die worden gebruikt uit het archief van het Israëlische Ministerie van Buitenlandse Zaken geldt eveneens dat zij binnen de uiteengezette begripsomschrijving van maritiem terrorisme dienen te vallen.

2. Strategisch kader

In de periode 1967-2014 pleegden verschillende terreurbewegingen maritieme aanslagen in het Israëlisch maritiem domein: de PLO-facties Fatah, het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP) en het Palestijnse Bevrijdingsfront (PLF), en de bewegingen Hamas, Palestijnse Islamitische Jihad en Hezbollah. In dit hoofdstuk zal het strategisch kader, het politiek fundament, van deze bewegingen worden onderzocht. Welke strategieën kunnen worden onderscheiden bij de niet-statelijke actoren die maritieme aanslagen hebben gepleegd jegens Israël gedurende de periode 1967-2014? In de eerste paragraaf zal worden ingegaan op de oprichting van de PLO en de inhoudelijke pijlers van de beweging, waarna in de tweede paragraaf specifiek zal worden ingegaan op de verschillende facties binnen de PLO. In de derde en vierde paragraaf zullen de strategieën van de Palestijnse bewegingen Hamas en Palestijnse Islamitische Jihad centraal staan, waarna tenslotte de strategie van de Libanese beweging Hezbollah beknopt zal worden geanalyseerd.

2.1 De PLO: oprichting en oorspronkelijke grondslagen

De Palestijnse Bevrijdingsorganisatie werd op 28 mei 1964 tijdens een bijeenkomst van de Arabische Liga opgericht. De Arabische Liga zelf was in 1945 opgericht door Egypte, Irak, Transjordanië, Libanon, Saoedi-Arabië en Syrië, met als doel om de Arabische politieke samenwerking te coördineren en te bevorderen.⁹⁰ De Egyptische president Gamal Abdel Nasser, die in 1954 als kolonel de macht greep in Egypte en streefde naar een Arabische eenwording, had een belangrijke rol bij de oprichting van de PLO. Nasser had zijn politieke visie in zijn in 1954 verschenen boek *De Filosofie van de Revolutie* uiteengezet, waarin hij zich had uitgeweid over de ‘Arabische cirkel’ waarbinnen Egypte viel en de voorbestemde (leidende) rol die het land met betrekking tot deze Arabische verwantschap ten deel viel.⁹¹ Nasser ontplooiëde verschillende initiatieven om zijn streven naar een Arabische eenwording te realiseren. Zo werd in februari 1958 de Verenigde Arabische Republiek (VAR) opgericht, een alliantie tussen Egypte en Syrië waarin Nasser fungeerde als president. De VAR transformeerde al snel in de Verenigde Arabische Staten, na de toetreding van Yemen in maart 1958. Als tegenreactie sloot het wantrouwende Irak, dat zelf de leiding over de Arabische eenwording ambieerde, onder leiding van koning Faisal II en regent Abd al-Ilah een alliantie met Jordanië: de Arabische Federatie. De Arabische Federatie was echter geen

⁹⁰ D. Barackskay, *The Palestine Liberation Organization. Terrorism and Prospects for Peace in the Holy Land* (Santa Barbara 2011) 41.

⁹¹ G. Nasser, *Egypt's Liberation: the philosophy of the Revolution* (Washington 1955) 85.

lang leven beschoren, vijf maanden na haar oprichting viel de Federatie uiteen na de moorden op zowel koning Faisal II als regent Abd al-Ilah, uitgevoerd door Iraakse troepen loyaal aan Nasser. De premier van Jordanië, Hazza'al-Majali, werd in 1960 eveneens vermoord door aanhangers van Nasser. De poging tot Arabische eenwording van de Egyptische president en de daaruit voortvloeiende golf van geweld had de Arabische wereld diep verdeeld, die nog meer versplinterde na een militaire coupe in Syrië in 1961, waardoor ook de VAR uiteen viel en Egypte en Syrië politieke rivalen werden.⁹² Naast de ideologische motiveringen van Nasser om de 'Arabische Palestijnen' te steunen speelden geopolitieke overwegingen dan ook een belangrijke rol in zijn steun bij de oprichting van de PLO: met de Palestijnen in het kamp van Nasser zou Egypte zowel Jordanië als Syrië kunnen verzwakken.⁹³

Met de steun van Nasser werd Ahmad al-Shukeiri de eerste leider van de PLO. Al-Shukeiri streefde openlijk naar de vernietiging van de Israëliische staat en uit zijn hand verscheen het eerste ontwerp van het handvest van de PLO, het Palestijns Nationaal Convenant. De definitieve versie, grotendeels gebaseerd op het ontwerp van al-Shukeiri, werd in juli 1968 vastgesteld en aangenomen. Het handvest herbergt zowel strategische als tactische concepten. In het eerste artikel van het handvest wordt de uitgangspositie van de PLO geformuleerd: Palestina als ondeelbaar thuisland van de Arabische Palestijnen, en het Palestijnse volk als integraal onderdeel van de Arabische natie.⁹⁴ Arabisch nationalisme komt in het handvest naar voren als wezenlijk onderdeel van de Palestijnse identiteit, zo blijkt ook uit artikel elf van het handvest dat de drie principes van de PLO opsomt: nationale eenheid ('wataniyya'), Arabisch nationalisme of panarabisme ('qawmiyya', in de Engelse vertaling vertaald als nationale mobilisatie) en de bevrijding van Palestina.⁹⁵ Artikel dertien legt de koppeling tussen het panarabisme en de bevrijding van Palestina: 'Arab unity and the liberation of Palestine are two complementary objectives, the attainment of either of which facilitates the attainment of the other. Thus, Arab unity leads to the liberation of Palestine, the liberation of Palestine leads to Arab unity; and work toward the realization of one objective proceeds side by side with work toward the realization of the other.'⁹⁶ Het handvest schaaft hierbij in artikel zes de Joden die in Palestina leefden voor de 'zionistische invasie', beginnende in 1947, eveneens onder de noemer van Palestijnen.⁹⁷

⁹² Barack, *The Palestine Liberation Organization*, 39-40.

⁹³ *Ibidem*, 40.

⁹⁴ *The Palestinian National Charter*, Palestine National Council (Jeruzalem 1968) artikel 1.

⁹⁵ *The Palestinian National Charter*, artikel 11.

⁹⁶ *Ibidem*, artikel 13.

⁹⁷ *Ibidem*, artikel 6.

Naast het streven naar een eigen, ondeelbare Palestijnse staat en de aantoonbare aanwezigheid van de pan-Arabische ideologie, ademt het Handvest eveneens een revolutionaire geest. Het links-extremistische gedachtegoed van volksrevolutie en strijd, dat eveneens een belangrijke plaats had in Nasser's ideologie, de Vrije Officieren waren in Egypte in 1952 aan de macht gekomen door middel van een eigen verklaarde 'revolutie van het volk', komt ook naar voren in verschillende artikelen van het handvest waarbij de klassenstrijd van Marx is vervangen in een strijd tegen het zionisme. Zo stelt artikel acht dat de fase van 'wataniyya' in de Palestijnse geschiedenis is aangebroken, de fase van nationale eenheid en strijd waarbij de Palestijnse Arabieren het dienen op te nemen jegens het zionisme en het imperialisme.⁹⁸ Het zionisme staat in het Handvest niet los van het imperialisme, zo vermeldt artikel 22 dat het zionisme van oorsprong banden heeft met het imperialisme, en artikel 23 vervolgt dat omwille van de vrede en veiligheid het zionisme dient te worden bestreden en verboden.⁹⁹ Naast strategische doelen beschrijft het Handvest ook het tactische niveau. Hoewel artikel negen van het Handvest stelt dat gewapende strijd niet enkel een tactisch maar ook een strategisch doel is, dienen de strategische doelen, die kunnen worden afgeleid uit de hiervoor besproken artikelen, te worden gezocht in de bevrijding van Palestina, het stichten van een Palestijns-Arabische staat en de bestrijding van het zionisme. Artikel negen van het handvest kan met deze strategische doelen duidelijker worden gelezen, het artikel stelt dat gewapende strijd de enige manier is om Palestina te bevrijden.¹⁰⁰ Een specificatie op deze tactiek volgt in artikel tien, waarin staat vermeld dat commando-acties de kern van de Palestijnse bevrijdingsoorlog vormen. Het artikel somt enkele vereisten hiervoor op: escalatie, grootschaligheid en mobilisatie.¹⁰¹ Ook in deze geschetste tactiek kan een marxistisch of links-extremistisch element worden onderscheiden, namelijk het toepassen van guerrillamethodes en het mobiliseren van de bevolking.¹⁰²

De islam heeft een beperkte rol in het Handvest van de PLO. In een artikel wordt Palestina als het 'Heilige Land' omschreven, maar de islam zelf wordt niet genoemd. Toch speelt de islam wel een 'culturele rol' in de ideologie van de PLO. Zo vermeldt het Handvest dat historische of religieuze claims van joden met betrekking tot Palestina onverenigbaar zijn 'met de feiten van de geschiedenis', en stelt het dat de joden geen nationale maar enkel een

⁹⁸ *The Palestinian National Charter*, artikel 8.

⁹⁹ *Ibidem*, artikel 22-23.

¹⁰⁰ *Ibidem*, artikel 9.

¹⁰¹ *Ibidem*, artikel 10.

¹⁰² Baracksky, *The Palestine Liberation Organization*, 39-40.

religieuze identiteit vertolken.¹⁰³ Daarnaast was groefmoefiti al-Hoesseini in de jaren dertig, als hoogste soennitische vertegenwoordiger en aanhanger van de politieke islam, het eerste antizionistische symbool van de Palestijnen.¹⁰⁴ Hoewel de PLO dus geen uitgesproken islamitische beweging was had de islam wel een culturele invloed op de beweging en zouden enkele belangrijke leiders banden hebben met de Moslimbroederschap, dat tot de dag van vandaag een uitgesproken politieke islam nastreeft.¹⁰⁵

2.2 Facties PLO & Oslo-akkoorden

De PLO kreeg bij haar oprichting een formele organisatiestructuur: een wetgevende instantie in de vorm van de Palestijnse Nationale Raad, bestaande uit 669 gekozen volksvertegenwoordigers, een Centrale Raad bestaande uit zestig leden, en een Uitvoerend Comité met achttien leden en een premier.¹⁰⁶ De PLO vormde geen gesloten eenheid maar eerder een platform dat bestond uit een verschillende bewegingen die elk hun eigen accenten en invloeden hadden. In deze paragraaf zullen achtereenvolgens de bewegingen Fatah, het PFLP en het PLF worden besproken.

De grootste en invloedrijkste factie binnen de PLO is Fatah, de omgekeerde Arabische afkorting van de zinsnede ‘Harekat at-Tahrir al-Wataniyyeh al-Falastiniyyeh’: Palestijnse Nationale Bevrijdingsbeweging. Het woord ‘fatah of ‘fath’ betekent in het Arabisch overwinning of verovering.¹⁰⁷ Fatah werd als ondergrondse beweging in 1957 opgericht door onder andere Yasser Arafat en Khalil al-Wazir, en rekruteerde veelal onder de ‘fedayeen-veteranen’, Palestijnse guerrilla’s die werden getraind en gefaciliteerd door Egyptische en met name Syrische veiligheidsdiensten en vanaf de Israëliische Onafhankelijkheidsoorlog van 1948 aanslagen pleegden in Israël.¹⁰⁸ Wazir en Arafat, die deel uitmaakten van het Fatah Centraal Comité, waren voorstanders van harde militaire actie jegens Israël en tijdens een bijeenkomst in 1963 werd de strategie van Fatah vastgelegd, die de kern vormt van het Handvest van de PLO. Een revolutionaire, gewelddadige strijd door het volk was de enige weg naar bevrijding van het thuisland, waarbij de politieke, economische en militaire instituties van het zionisme in Palestina dienden te worden vernietigd.¹⁰⁹

¹⁰³ *The Palestinian National Charter*, artikel 20.

¹⁰⁴ Baracksky, *The Palestine Liberation Organization*, 72.

¹⁰⁵ *Ibidem*, 50.

¹⁰⁶ *Ibidem*, 44-45.

¹⁰⁷ S.E. Atkins, *Encyclopedia of Modern Worldwide Extremists and Extremist Groups* (Westport 2004) 94.

¹⁰⁸ M. Shemesh, *The Palestinian Entity, 1959-1974. Arab Politics and the PLO* (Londen 1996) 55.

¹⁰⁹ Baracksky, *The Palestine Liberation Organization*, 48.

Fatah was geïnspireerd door het Algerijnse Front de Libération Nationale, de verzetspartij die in jaren vijftig een bloedige burgeroorlog had ontketend in Algerije. De beweging nam de guerrillatactieken van het FLN in haar ideologie over, waaronder het plegen van sabotage en het liquideren van Israëlische politici en militaire leiders, en had tot 1963 een basis in Algerije waar manschappen door het FLN werden getraind, voordat het geheime hoofdkwartier van Fatah werd gevestigd in Syrië.¹¹⁰ In haar beginjaren opereerde Fatah tevens vanuit basissen in Jordanië, en ondergrondse netwerken in de Westbank.¹¹¹ Na de desastreus verlopen Zesdaagse Oorlog groeide Fatah in 1967, het jaar waarin het zich bij de PLO voegde, uit tot de populairste beweging onder de Palestijnen, met zo'n 215.000 leden en een maandelijks tijdschrift, *Falastinuna*, 'Ons Palestina'.¹¹² Arafat zou tot 2004 de voorzitter zijn van het Centraal Comité van Fatah en tevens de rol van premier vervullen. Naast Arafat waren Khalil al-Wazir, medeoprichter en de militaire leider, en Salah Mesbah Khalaf, inlichtingenofficier, belangrijke figuren binnen Fatah.¹¹³ Hoewel Fatah geen islamitische beweging is hebben veel sleutelfiguren in het verleden wel banden met de Egyptische Moslimbroederschap gehad, zowel al-Wazir, Khalaf als Khaled al-Hassan, een van de belangrijkste adviseurs van Arafat, waren in de jaren vijftig lid van de Moslimbroederschap.¹¹⁴

Het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP) is na de Fatah de grootste factie binnen de PLO. Het PFLP is ideologisch meer uitgesproken dan Fatah, en werd in 1967 uit de restanten van andere bewegingen opgericht door George Habash, een christelijke dokter en Palestijns nationalist. Een van de voorlopers van het PFLP was de Arabische Nationale Beweging, die in de jaren veertig door marxistische studenten uit Syrië, Irak, Libanon, Egypte en Zuid-Jemen was opgericht, waaronder Habash.¹¹⁵ Het ANP was een uitgesproken extreem-linkse beweging die streefde naar een wereldwijde revolutie, en elementen hiervan kunnen worden teruggezien bij het PFLP. Het PFLP was specifiek gericht op de Palestijnse zaak, en streefde naar de bevrijding van Palestina door middel van een volksrevolutie, waarbij zowel de Joden als imperialisten werden beschouwd als de aartsvijanden. In tegenstelling tot Fatah, dat door het PFLP als te conservatief werd beschouwd, zag het PFLP Arabische kapitalisten en grootverdieners als tegenstanders van de gewenste revolutie, en legde het meer de nadruk op het mobiliseren van de arbeidersklasse en het uitbouwen van een socialistische

¹¹⁰ R.H.T. O'Kane, *Terrorism* (Harlow 2007) 170.

¹¹¹ Atkins, *Encyclopedia of Modern Worldwide Extremists*, 95.

¹¹² D. Hirst, *Beware of Small States: Lebanon, Battleground of the Middle East* (New York 2010) 81.

¹¹³ Barackskay, *The Palestine Liberation Organization*, 49-50.

¹¹⁴ Ibidem, 50.

¹¹⁵ Ibidem, 50-51.

beweging.¹¹⁶ Het PFLP profileerde zich nadrukkelijk door middel van terreuraanslagen, zowel op economische als militaire doelwitten, en gijzelingen, waaronder enkele vliegtuigkapingen. Het gebruik van terreur diende volgens Habash vooral om de aandacht van de wereld te verkrijgen voor de situatie van de Palestijnen: ‘after all, world opinion has never been either with us or against us; it has just kept ignoring us’.¹¹⁷

Het Palestijnse Bevrijdingsfront vormde eind jaren zeventig onder Muhammed Zaidan, ook wel bekend als Abu Abbas, een eigen factie. Het PLF was in 1959 opgericht door Ahmad Jibril, een Syrische legerofficier die in de jaren zestig Abu Abbas rekruteerde.¹¹⁸ Jibril voegde zijn PLF bij het PFLP, maar moest na een machtsstrijd met Habash het veld ruimen en vormde zijn eigen beweging: het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina – Algemeen Commando (PFLP-GC). Na een conflict met Jibril, over de door Abbas als ongewenst beschouwde invloed van Syrië in Libanon, vormde Abbas zijn eigen beweging onder de naam van het ‘oude’ Palestijnse Bevrijdingsfront. Ideologisch verschilde het PLF niet veel met het hiervoor besproken PFLP, al liet Abbas de marxistische terminologie achter zich en richtte de PLF zich volledig op de vernietiging van Israël en de stichting van een eigen Palestijnse staat, dat zich op tactisch niveau uitte door onder andere spectaculaire ‘commandoacties’ op en vanuit zee.¹¹⁹ Het PLF zou gaandeweg haar bestaan nauwe banden onderhouden met het Irak van Saddam Hoessein, dat in het PLF een gewillig instrument zag om Israël dicht bij huis te bestrijden.¹²⁰

Hoewel de bovengenoemde facties van de PLO alle drie streefden naar de vernietiging van de Israël, zou de belangrijke Fatah-beweging gedurende haar bestaan gematigder worden. Eind jaren tachtig veranderde Arafat de strategie revolutionair: in een op 15 november 1988 aangenomen resolutie door de Palestijnse Nationale Raad in Algiers, werd de Palestijnse staat uitgeroepen.¹²¹ In de resolutie werd verwezen naar VN-resolutie 242, die Israël opriep zich terug te trekken uit de gebieden die het had veroverd na de Zesdaagse Oorlog.¹²² Een briefwisseling tussen Arafat en Rabin in 1993, na een eerdere vredesconferentie in Madrid, leidde tot de diplomatieke doorbraak: Israël erkende de PLO als officiële vertegenwoordiger

¹¹⁶ Ibidem, 52.

¹¹⁷ Baracskey, *The Palestine Liberation Organization*, 53.

¹¹⁸ M. K. Bohn, *The Achille Lauro Hijacking. Lessons in the Politics and Prejudice of Terrorism* (Dulles 2004) 55.

¹¹⁹ Baracskey, *The Palestine Liberation Organization*, 59-60.

¹²⁰ Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘The Palestinian Liberation Front – Headed by Abu al-Abbas as a tool of the Iraqi regime for carrying out terrorist attacks against Israel’ (versie 30 september 2002) <http://mfa.gov.il/MFA/MFA-Archive/2002/Pages/The%20Palestinian%20Liberation%20Front-%20Headed%20by%20Abu%20al.aspx> (4 januari 2015).

¹²¹ *Palestine Declaration of Independence*, Palestine National Council (15 november 1988).

¹²² *Resolution 242*, Security Council of the United Nations (22 november 1967).

van het Palestijnse volk, en Arafat verklaarde namens de PLO dat de beweging het recht van de staat Israël om in vrede en veiligheid te bestaan erkende, dat de PLO geweld en terrorisme zou afzweren, en dat de artikelen van het Handvest die het bestaan van Israël betwisten niet langer geldig zouden zijn.¹²³ De briefwisseling vond plaats gedurende geheime onderhandelingen die zouden leiden tot de Oslo-akkoorden, waarin Israël ondertekende dat het zich zou terugtrekken uit de Gazastrook en (gedeeltelijk uit) de Westelijke Jordaanoever, en het gefaseerde recht op zelfbestuur van de Palestijnse Autoriteiten in de Gazastrook en de Westelijke Jordaanoever zou erkennen.¹²⁴ In het tweede deel van de akkoorden zou het recht op zelfbestuur van de Palestijnen volgen over onder andere de steden Bethlehem, Nablus, Ramallah en Hebron.¹²⁵ Specifieke landsgrenzen, de status van Jeruzalem en nederzettingen bleven buiten de akkoorden. De strategie van de PLO veranderde dusdanig, van de hierboven beschreven facties wees alleen het PFLP de Oslo-akkoorden af, dat niet langer werd gestreefd naar de vernietiging van de Israëlische staat maar naar een Palestijnse staat met de grenzen van voor de Zesdaagse Oorlog van 1967.¹²⁶ Het Handvest werd echter officieel nooit veranderd of geschrapt, en de gewapende strijd behoort volgens Azzam Al-Ahmad van het huidige Centraal Comité van Fatah nog altijd tot de ideologie van Fatah.¹²⁷

2.3 Hamas

Hamas, in het Arabisch Harakat al-Muqawama al-Islamiyya, letterlijk Islamitische Verzetsbeweging, werd in 1988 opgericht door de verlamde en blinde sjeik Ahmed Yassin. Yassin vluchtte in 1948 op twaalfjarige leeftijd met zijn familie naar Gaza, waar hij tot zijn liquidatie door het Israëlische leger in 2004 zou wonen. Hamas is geworteld in de soennitische Moslimbroederschap, het Handvest van de beweging vermeldt dat Hamas een van de vleugels van de Moslimbroederschap in Palestina is.¹²⁸ Het Handvest van Hamas is doordrenkt met Koranteksten en citaten uit de Hadith, de islamitische overleveringen, en uit het eerste artikel volgt dat het programma van Hamas, haar ideeën en de manier van denken voortvloeien uit de islam.¹²⁹ Het strategisch doel van Hamas is het bewerkstelligen van een

¹²³ 'Israel-PLO Recognition: Exchange Letters between PM Rabin and Chairman Arafat' (versie 9 september 1993) <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/36917473237100E285257028006C0BC5> (7 januari 2015).

¹²⁴ *Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements (Oslo I)* (13 september 1993).

¹²⁵ *The Israeli-Palestinian Interim Agreement (Oslo II)* (28 september 1995).

¹²⁶ Baracksky, *The Palestine Liberation Organization*, 179.

¹²⁷ Al Jazeera, 'Al-Jazeera interviewed Fatah Central Committee member Azzam Al-Ahmad' (versie 1 mei 2014) http://palwatch.org/main.aspx?fi=820&doc_id=11670 (7 januari 2015).

¹²⁸ *The Covenant of the Islamic Resistance Movement*, Hamas (1988) artikel 1.

¹²⁹ *The Covenant of the Islamic Resistance Movement*, artikel 1.

islamitische staat in historisch Palestina.¹³⁰ Het mag dan ook geen verrassing zijn dat Hamas het Palestijnse vraagstuk beschouwt als een religieus probleem, gezien de islamitische heiligdommen in Palestina, en dat de strijd dient te worden gevoerd tegen het zionisme, dat zou worden ondersteund door het kapitalistische westen en het communistische oosten.¹³¹ Hamas plaatst zichzelf in het Handvest in een keten van strijders en bewegingen die hebben gevochten en vechten tegen het zionisme, beginnende in 1939 met de martelaar Izz al-Din al Kissam en zijn terreurbeweging De Zwarte Hand.¹³² In het kader van deze historische strijd citeert het Handvest de Hadith: ‘The Day of Judgement will not come about until Moslems fight the Jews (killing the Jews), when the Jew will hide behind stones and trees. The stones and trees will say O Moslems, O Abdulla, there is a Jew behind me, come and kill him. Only the Gharkad tree, (evidently a certain kind of tree) would not do that because it is one of the trees of the Jews. (related by al-Bukhari and Moslem).’¹³³

Artikel dertien van het Handvest van Hamas vermeldt dat er geen andere oplossing is voor het Palestijnse vraagstuk dan de jihad.¹³⁴ Een belangrijk element in de ideologie van Hamas is het martelaarschap. Het opofferen van het leven in de strijd jegens Israël wordt aangemoedigd op partijbijeenkomsten en conferenties, in theatervoorstellingen en studentengroepen, alsmede in de muziek, literatuur en poëzie.¹³⁵ Naast de zelfbenoemde ‘martelaaraanslagen’ heeft Hamas zich ontwikkeld tot de grootste militaire uitdager van Israël in de Palestijnse gebieden. De beweging beschikt over duizenden raketten, waarvan de economische impact jegens Israël groter lijkt dan de militaire, een groot aantal tunnels voor zowel de opslag van wapens, communicatie als het uitvoeren van operaties, en grondtroepen die in de meest recente Gaza-oorlog van 2014 onder andere gebruik maakten van moderne antitankwapens, mortieren en mijnen. Het overgrote deel van de militaire infrastructuur van Hamas bevindt zich in drukbevolkte gebieden, en met het gebruik van tunnels zowel als offensief als defensief wapen, beschikt Hamas over effectieve guerrillatactieken.¹³⁶

Hoewel Hamas bij het grote publiek vooral bekendheid vergaarde door haar tientallen zelfmoordaanslagen, zowel op Israëlische militaire als ‘civiele’ doelwitten als bussen, bars en discotheken, is Hamas veel breder dan een terreurbeweging die strijdt tegen Israël. In verschillende artikelen in het Handvest wordt ingegaan op het belang van educatie, de

¹³⁰ Ibidem, artikel 11.

¹³¹ *The Covenant of the Islamic Resistance Movement*, artikel 15.

¹³² Ibidem, artikel 7.

¹³³ Ibidem, artikel 7.

¹³⁴ Ibidem, artikel 13.

¹³⁵ B. Milton-Edwards en S. Farrel, *Hamas* (Cambridge 2010) 138-139.

¹³⁶ J. White, ‘The Combat Performance of Hamas in the Gaza War of 2014’, *CTC Sentinel* (september 2014 vol. 7 issue 9) 9-13, 9-10.

belangrijke rol van vrouwen in het opvoeden van hun kinderen, de invloed van het gesproken woord van intellectuelen en van boeken en artikelen. Hamas houdt er een uitgebreid programma op na om de Palestijnse samenleving in haar geheel te islamiseren. De beweging organiseert elk jaar honderden sociale activiteiten, waaronder de bekende zomerkampen waarmee Hamas jaarlijks zo'n honderdduizend kinderen tracht te bereiken, alsmede de jaarlijkse 'korankampen' voor zo'n tienduizend kinderen.¹³⁷ In tegenstelling tot Fatah, dat bekend staat als een corrupte beweging waar het geld vooral verdwijnt in zakken van topfiguren, toont Hamas jegens haar eigen bevolking, naast het beeld van een krachtige, islamitische verzetsbeweging, vooral haar sociale gezicht.¹³⁸ Scholen, weeshuizen, liefdadigheidsorganisaties, voedselprogramma's voor weduwen, Hamas tracht de gehele Palestijnse samenleving te bestrijken.

Hamas won in 2006 de Palestijnse parlementsverkiezingen, waarna het niet veel later met geweld de macht overnam in de Gazastrook van Fatah. Vandaag de dag heeft Hamas nog steeds de macht in de Gazastrook, en voert Fatah het bestuur over gedeelten van de Westelijke Jordaanoever. Hoewel Hamas zich veelal in nevelen hult omtrent de huidige status van haar Handvest, Hamas-leider Khaled Mashal zou in een diplomatiek overleg hebben aangegeven dat het Handvest niet kan worden gewijzigd maar dat het een historisch stuk betreft zonder huidige relevantie, verklaarde Mashal naar aanleiding van de door Europa en Verenigde Staten ingestelde sancties, in een in 2006 ingezonden brief naar *The Guardian*, dat Hamas haar principes niet zou opgeven: de staat Israël zou nooit worden erkend.¹³⁹

Hamas heeft drie 'cirkels van leiderschap': lokale leiders, externe leiders en een derde cirkel van ideologische leidende figuren binnen de Moslimbroederschap.¹⁴⁰ Het lokale leiderschap wordt ingevuld door figuren als Mahmoud al-Zahar, voormalig minister van buitenlandse zaken, en Ismail Haniyeh, voormalig premier. Het externe leiderschap, het politiek bureau van Hamas, wordt gevormd door Khaled Mashal, de politieke leider, en Mousa Abu Marzouk, de tweede man achter Mashal. Het leiderschap van de derde cirkel, dat vooral een rol speelt met betrekking tot de wereldwijde financiering, ligt momenteel zwaar onder vuur aangezien veel sleutelfiguren van de Moslimbroederschap in Egypte ter dood zijn

¹³⁷ Milton-Edwards en Farrel, *Hamas*, 157.

¹³⁸ Ibidem, 158.

¹³⁹ K. Mashal, 'We will not sell our people or principles for foreign aid', *The Guardian*, 31 januari 2006; J. Adas, 'Robert Pastor on the U.S., Hamas and Middle East Peace', *Washington Report on Middle East Affairs* (mei-juni 2010) 40-42, 42.

¹⁴⁰ R. Satloff, 'A Primer on Hamas: Origins, Tactics, Strategy, and Response', in R. Satloff (ed.), *Hamas Triumphant: Implications for Security, Politics, Economy, and Strategy* (The Washington Institute for Near East Policy 2006) 5-9, 5.

veroordeeld, waaronder de huidige leider Mohammed Badie, of tot levenslange gevangenisstraffen.¹⁴¹

2.4 Palestijnse Islamitische Jihad

De Palestijnse Islamitische Jihad (PIJ) werd in 1979-1980 opgericht door Fathi Shiqaqi en Abdul Aziz Odeh, twee Palestijnen die in de jaren zeventig lid waren van de Moslimbroederschap.¹⁴² Hoewel de oprichters van de PIJ uit de soennitische Moslimbroederschap kwamen, werd de beweging geïnspireerd door de Iraanse Revolutie in 1979 en heeft de PIJ altijd warme banden onderhouden met het sjiiitische regime in Iran, alsmede met de Libanese, sjiiitische beweging Hezbollah en het Syrië van Bashar al-Assad. In tegenstelling tot Hamas wijst de PIJ een regering bestaande uit geestelijken dan ook niet af.¹⁴³

De PIJ vergaarde vooral bekendheid door talloze terreurdaden waaronder autobommen en zelfmoordaanslagen.¹⁴⁴ Op strategisch niveau streeft de PIJ naar een islamitische Palestijnse staat, met de grenzen van het Britse mandaatgebied Palestina.¹⁴⁵ In een interview in 2009 verklaarde de huidige leider van de PIJ, Ramadan Abu Dallah Salah, dat er geen strategische verschillen zijn met Hamas, maar dat de PIJ weigert deel te nemen aan de Palestijnse verkiezingen omdat het de Oslo-akkoorden niet erkent.¹⁴⁶ Een principekwestie waar Hamas weinig last van lijkt te hebben. De PIJ verschilt eveneens met Hamas met betrekking tot de sociale activiteiten, in tegenstelling tot Hamas manifesteert de PIJ zich niet als een maatschappelijke beweging en beperkt het zich tot de strijd jegens Israël.¹⁴⁷ In omvang zijn de verschillen tussen de PIJ en Hamas eveneens evident, hoewel de steun aan de PIJ onder de Palestijnse bevolking de afgelopen jaren lijkt toe te nemen, is de PIJ gedurende haar bestaan altijd een kleine beweging geweest en de schattingen naar het aantal manschappen variëren van enkele honderden tot zo'n duizend man.¹⁴⁸

Ondanks de verschillen is de PIJ een concurrent van Hamas, zowel met betrekking tot

¹⁴¹ O. Guerin, 'Egypt: Brotherhood's Badie among mass death sentences' (versie 28 april 2014) <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27186339> (5 januari 2015).

¹⁴² Barackskay, *The Palestine Liberation Organization*, 63.

¹⁴³ M. Levitt, 'Hamas and Islamic Jihad Clash over 'Media Jihad'' (versie februari 2005) <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/hamas-and-islamic-jihad-clash-over-media-jihad> (5 januari 2015).

¹⁴⁴ Atkins, *Encyclopedia of Modern Worldwide Extremists*, 239-240.

¹⁴⁵ Barackskay, *The Palestine Liberation Organization*, 64.

¹⁴⁶ S. Atran en R. Axelrod, 'Interview with Ramadan Shallah, Secretary General Palestinian Islamic Jihad' (versie 15 december 2009) http://jeannicod.ccsd.cnrs.fr/file/index/docid/505376/filename/Ramadan_Shallah.pdf (6 januari 2015).

¹⁴⁷ Barackskay, *The Palestine Liberation Organization*, 64.

¹⁴⁸ R.A. Jalal, 'Islamic Jihad gains support in Gaza as Hamas declines' (versie 10 april 2014) <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/04/islamic-jihad-support-gaza-expense-hamas.html> (5 januari 2014); Barackskay, *The Palestine Liberation Organization*, 64.

rekrutering als fondswerving, en sinds de burgeroorlog in Syrië lijkt de positie van de PIJ sterk te zijn verbeterd ten opzichte van Hamas. Werd Hamas vanaf de tweede intifada, die begon in 2000, financieel gesteund door Iran, sinds Hamas de kant van de rebellen heeft gekozen in de Syrische burgeroorlog heeft Iran de steun aan Hamas stopgezet en groeit de militaire macht van de Al-Quds brigades van de PIJ, dat nog altijd wel kan rekenen op de financiële en militaire steun van Iran.¹⁴⁹ Met het wegvallen van Syrië en Iran als bondgenoten, alsmede met de val van de Moslimbroederschap in Egypte, lijkt de positie van Hamas in korte tijd te zijn verzwakt waardoor de PIJ meer dan ooit een geduchte rivaal vormt.

2.5 Hezbollah

Hezbollah, de partij van God, werd begin jaren tachtig opgericht door een groep jonge, sjjiitische militanten. Bij de oprichting van Hezbollah speelden zowel binnenlandse onrusten als regionale instabiliteit een rol. De beweging was een voortvloeisel van de bloedige burgeroorlog in Libanon, waardoor de van oudsher gemarginaliseerde Libanese sjjieten economische en politieke invloed trachtten te verkrijgen. Daarnaast was de beweging een gevolg van de Israëliëse inval in zuid-Libanon om de basis van de PLO te ontmantelen.¹⁵⁰ Veel oprichters van Hezbollah hadden een achtergrond bij de sjjiitische organisatie Amal, maar vormden uit teleurstelling over de gematigde koers van Amal samen met andere sjjiitische splinterbewegingen een overkoepelende militie: Hezbollah.¹⁵¹

De invloed van Iran op Hezbollah is vanaf het begin zeer groot geweest, het sjjiitische land speelde een rol bij het bijeenbrengen van de verschillende bewegingen om Hezbollah te creëren, en na de Israëliëse inval in 1982 zetten zo'n 1500 Iraanse militaire adviseurs een basis op in de Bekavallei in het oosten van Libanon, om de Islamitische Revolutie te verspreiden in de Arabische wereld. Vrijwel alle Hezbollah-leden ontvingen begin jaren tachtig hun militaire en politieke trainingen in de Iraanse kampen in de Bekavallei.¹⁵² Naar schattingen van het Amerikaanse Pentagon ontving Hezbollah de afgelopen dertig jaar zo'n tweehonderd miljoen dollar op jaarlijkse basis van Iran, in de vorm van wapens en

¹⁴⁹ S. Eldar, ' Hamas trapped between Israel, Islamic Jihad' (versie 14 maart 2014) <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/03/israel-hamas-gaza-iran-islamic-jihad-rival-rockets.html> (3 januari 2015); K. A. Toameh, 'Analysis: How Islamic Jihad is becoming a threat to Hamas' (versie 31 oktober 2011) <http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Analysis-How-Islamic-Jihad-is-becoming-a-threat-to-Hamas> (3 januari 2015).

¹⁵⁰ M. Levitt, *Hezbollah. The Global Footprint of Lebanon's Party of God* (Londen 2013) 11.

¹⁵¹ Levitt, *Hezbollah*, 11-12.

¹⁵² *Ibidem*, 12.

financieringen voor (buitenlandse) operaties en het opzetten van het eigen mediakanaal al-Manar.¹⁵³

Op 16 februari 1985 publiceerde Hezbollah een ‘open brief aan alle onderdrukten in Libanon en de wereld’, waarin Hezbollah zich profileerde als een islamitische beweging die zich schaarde onder haar leider Ruhollah Musawi Khomeini.¹⁵⁴ De beweging maakte tevens een drietal doelen kenbaar. Ten eerste, het verdrijven van de koloniale innemingen van Amerika, Frankrijk en hun bondgenoten. Ten tweede, het bestraffen van de falangisten voor hun gepleegde misdaden gedurende de Libanese burgeroorlog, en ten derde het aanmoedigen van een islamitisch regime in Libanon. Een aanzienlijk deel van het politiek manifest werd besteed aan Amerika en zijn bondgenoten, waaronder Hezbollah ook de ‘zionistische entiteit’ Israël schaarde. Het manifest laat geen onduidelijkheid bestaan over haar standpunt met betrekking tot Israël: de vernietiging van de Israëlische staat wordt nagestreefd.¹⁵⁵ Naast de gestreefde eliminatie van Israël behelst de strategie van Hezbollah een verspreiding van het gedachtegoed van de Islamitische Revolutie: de beweging beschouwt Iran als lichtend baken in de internationale politiek, zoals de beweging eveneens in een recent politiek manifest benadrukte.¹⁵⁶ Hoewel het gedachtegoed van de Islamitische Revolutie door Hezbollah wordt vertolkt in Libanon, is het streven naar een islamitische staat in het ‘partijprogramma’ van 2009 verdwenen, de beweging schreef zelfs dat de benarde positie van onder andere christenen en Koerden in het Midden-Oosten de stabiliteit en eenheid in de Libanese samenleving ondermijnt.¹⁵⁷

Hezbollah heeft meerdere gezichten: de vlag van de beweging toont een Kalasjnikov, de beweging opereert internationaal door sjiitische netwerken en heeft aanslagen gepleegd in het Midden-Oosten, Zuid-Amerika en Europa, maar Hezbollah is naast een militie en een politieke partij tevens een maatschappelijke beweging. Hezbollah heeft in het zuiden van Libanon ziekenhuizen gebouwd, scholen, klinieken, agrarische kenniscentrums en ontvouwt talloze sociale projecten.¹⁵⁸ De beweging bestaat uit verschillende takken, waaronder een Uitvoerende Raad die zich bezighoudt met cultuur, educatie en sociale zaken, een Politieke

¹⁵³ Ibidem, 12.

¹⁵⁴ Hezbollah, ‘An Open Letter: The Hizballah Program’ (versie 1 januari 1988) <http://www.cfr.org/terrorist-organizations-and-networks/open-letter-hizballah-program/p30967> (4 januari 2015).

¹⁵⁵ Hezbollah, ‘An Open Letter: The Hizballah Program’,

¹⁵⁶ *The New Hezbollah Manifesto*, Hezbollah (november 2009) 9.

¹⁵⁷ *The New Hezbollah Manifesto*, 8.

¹⁵⁸ Irin News, ‘Lebanon: The many hands and faces of Hezbollah’ (versie 26 maart 2006) <http://www.irinnews.org/report/26242/lebanon-the-many-hands-and-faces-of-hezbollah> (4 januari 2015); M. Cammet, ‘Habitat for Hezbollah’ (versie 17 augustus 2006) <http://foreignpolicy.com/2006/08/17/habitat-for-hezbollah/> (4 januari 2015).

Raad die verantwoordelijk is voor de buitenlandse en binnenlandse relaties en het mediakanaal, een Parlementaire Raad aangaande wetgeving en parlement, en een Jihad Raad waaronder de militie valt en de buitenlandse operaties.¹⁵⁹ Alle organen rapporteren direct aan de Adviesraad, het overkoepelend orgaan dat wordt geleid door secretaris-generaal Hassan Nasrallah, onder de autoriteit van de Iraanse grootayatollah Ali Khamenei.¹⁶⁰

2.6 Strategisch overzicht

De strategieën van de bewegingen die zich hebben geprofileerd als maritieme niet-statelijke actoren variëren van de vernietiging van de Israëlische staat naar een twee-statenoplossing, en van het verspreiden van het sjiitische gedachtegoed tot het (soennitisch) islamiseren van de Palestijnse samenleving. De PLO vloeide voort uit de pan-Arabische ideologie van Nasser en een politieke strijd tussen de Arabische landen, en links-extremistische elementen als revolutie, volksmobilisatie en strijd zijn centrale begrippen in de ideologie van de beweging. Het strategisch kader bestond bij de oprichting van de beweging uit de bevrijding van Palestina door middel van commandoacties, het stichten van een Palestijns-Arabische staat en de bestrijding van het zionisme. Eind jaren tachtig zou deze strategie veranderen naar de stichting van een Palestijnse staat met de grenzen van voor de Zesdaagse Oorlog van 1967: een erkenning van de Israëlische staat. Binnen de beweging zou Fatah zich profileren als de invloedrijkste volksbeweging, en het PFLP en de PLF als radicalere stromingen. Hamas en de Palestijnse Islamitische Jihad hebben een strategisch kader dat de politieke, radicale islam als uitgangspunt heeft. Beide bewegingen streven naar de vernietiging van de Israëlische staat en de stichting van een islamitisch Palestina met ‘historische’ landsgrenzen. Met name Hamas is omvanger met een cultus van strijd en opoffering. De sjiitische beweging Hezbollah kan worden gezien als verlengstuk van de Iraanse buitenlandse politiek, het strategisch kader van Hezbollah bestaat naast het verspreiden van het gedachtegoed van de Islamitische Revolutie in Libanon uit het verdrijven van de koloniale, westerse invloeden en de vernietiging van de ‘zionistische entiteit’.

¹⁵⁹ Levitt, *Hezbollah*, 14-15.

¹⁶⁰ Levitt, *Hezbollah*, 14.

3. Maritieme terreurincidenten

In de periode 1967-2014 pleegden verschillende niet-statelijke actoren maritieme aanslagen jegens Israël. In dit hoofdstuk zullen deze aanslagen beknopt worden uiteengezet, waarbij met name de toegepaste tactiek bestudeerd zal worden. De deelvraag die centraal staat in dit hoofdstuk luidt: welke maritieme terreurincidenten in het Israëlische maritiem domein kunnen worden onderscheiden in de periode 1967-2014? Een nadere analyse, belangrijke factoren die kunnen worden onderscheiden bij het toepassen van deze maritieme aanslagen en de categorie waarbinnen de aanslagen vallen zullen in het vierde hoofdstuk worden behandeld.

3.1 Het begin: olie & schepen

Het jaar 1967 wordt in de literatuur veelal beschouwd als de aanvang van de Palestijnse ‘maritieme oorlog’ jegens Israël.¹⁶¹ Hoewel de eerste maritieme infiltratie in de databanken van de Israëlische overheid staat gedateerd op 14 april 1953, een mislukte poging van de beruchte ‘fedayeen-terroristen’ waarbij een van de boten werd onderschept, werd in 1967 op een pan-Arabische bijeenkomst in Alexandrië de oprichting van de Palestijnse Arabische Marine uitgeroepen.¹⁶² De Palestijnse maritieme capaciteiten ontwikkelden zich in de periode volgend op de verpletterende Arabische nederlaag in de Zesdaagse Oorlog van een vissersgemeenschap met enkele commerciële duikers en een aantal smokkelaars, naar een kleine eenheid van betaalde en goed getrainde duikers en kikvorsmannen.¹⁶³ Het maritiem domein werd in verschillende speeches van Palestijnse leiders aangeduid als een ‘nieuw front’, en in een interview in 1970 verklaarde de leider van het PFLP, George Habash, dat de Israëlische staat, als een omsingeld eiland, op haar knieën kon worden gebracht als haar levenslijnen zouden worden afgesneden: de zee en het luchtruim.¹⁶⁴

De eerste aanslagen met betrekking tot het maritiem domein zouden geen spectaculaire maritieme aanvalsmissies zijn, maar richtten zich hoofdzakelijk op de maritieme infrastructuur. Op 21 februari 1968 werd een pijpleiding in de buurt van Neot Hakikar, ten zuiden van de Dode Zee, gesaboteerd.¹⁶⁵ Grote schade bleef uit, onduidelijkheid bleef ook bestaan over de verantwoordelijke groepering, maar meerdere aanslagen op maritieme

¹⁶¹ S.M. Katz, *Guards Without Frontiers: Israel's War Against Terrorism* (Londen 1990) 154.

¹⁶² Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘Which Came First – Terrorism of ‘Occupation’? – Major Arab Terrorist Attacks against Israelis Prior to the 1967 Six-Day War’ (versie maart 2002) <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/palestinian/pages/which%20came%20first-%20terrorism%20or%20occupation%20-%20major.aspx> (18 januari 2015).

¹⁶³ Katz, *Guards Without Frontiers*, 154-155.

¹⁶⁴ Ibidem, 155.

¹⁶⁵ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Jan 24, 1970’ http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=369 (versie 18 december 2014).

faciliteiten zouden volgen. Zo werd op 30 mei 1969, op de door Israël bezette Golanhoogten, een deel van de trans-Arabische pijpleiding opgeblazen. Een explosief dat was geplaatst op de pijpleiding in de Baniyas rivier zorgde voor een brand die pas na veertien uur onder controle was. Het olietransport door de 1214 kilometer lange pijpleiding, die liep van Qaisuimah in Saudi-Arabië tot Sidon in Libanon en een belangrijke rol speelde in de olietoevoer naar het Westen, viel door de aanslag stil en olievlekken werden geconstateerd in het Meer van Galilea en de Jordaan. De economische schade leek echter vooral de vijanden van de Israël te treffen: naast Saudi-Arabië vloeiden delen van de olieopbrengsten van het transport naar Jordanië, Libanon en Syrië.¹⁶⁶ De aanslag werd opgeëist door het PFLP en een woordvoerder van de groepering verklaarde dat het doel van de aanslag was gelegen in het vergiftigen en bevuilen van de watervoorraden van de Israëlische nederzettingen en het toebrengen van schade aan de visserij in de Hula-vallei.¹⁶⁷

Nauwelijks een maand later volgde wederom een grote aanslag van het PFLP gericht op de oliesector, ditmaal in de Israëlische havenplaats Haifa. Een explosief van zo'n 1,5 kilo, geplaatst op een verdeelstuk van acht aaneengesloten pijpleidingen zorgde voor een brand waarbij 1500 ton geraffineerde olie verloren ging.¹⁶⁸ Commerciële faciliteiten lagen zowel letterlijk als figuurlijk onder vuur, in de nacht van 2 oktober 1969 werd ook een oliepijpleiding die liep van Eilat naar Haifa, ter hoogste van de stad Hedera aan de Israëlische kust, opgeblazen, alsmede twee waterinstallaties te Kfar Hassidim en Beth Shlomo.¹⁶⁹ De laatste gerapporteerde aanval op een oliepijpleiding in de jaren zeventig vond plaats op 9 juli 1975: een explosie bij een oliepompstation in de havenstad Eilat luidde tot een tijdelijke afsluiting van het olietransport.¹⁷⁰

Een incident dat in de literatuur geheel onopgemerkt is gebleven, en waarvan het niet geheel duidelijk is of het een aanslag of ongeluk betrof, vond plaats op 24 januari 1970. Een truck met explosieven ontplofte in de haven van Eilat, waarbij negentien mensen de dood

¹⁶⁶ K. Åshild en L. Brynjar, *Terrorism and Oil – an Explosive Mixture? A Survey of Terrorist and Rebel Attacks on Petroleum Infrastructure 1968-1999* (Forsvarets Forskningsinstitut 2001) 12.

¹⁶⁷ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'May 30, 1969'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=276 (17 december 2014).

¹⁶⁸ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 24, 1969'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=288 (17 december 2014).

¹⁶⁹ JTA, 'Israeli jets strike Egyptian targets twice, assault positions in Jordan' (versie 3 oktober 1969)
<http://www.jta.org/1969/10/03/archive/israeli-jets-strike-egyptian-targets-twice-assault-positions-in-jordan> (18 december 2014).

¹⁷⁰ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jul 9, 1975'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=1495 (19 dec, 2014).

vonden en 36 gewonden werden gerapporteerd.¹⁷¹ De truck was kort daarvoor overgeheveld van een schip dat vol was geladen met militair materiaal dat zou zijn veroverd op het Egyptisch leger. De Israëlische autoriteiten meldden dat het leek op een ongeluk, maar enkele uren na het dodelijke incident eiste Fatah expliciet de verantwoordelijkheid voor de explosie van de truck op.¹⁷² Uitsluitel ontbrak, maar de Amerikaanse denktank RAND nam het incident op in database van terroristische aanslagen in Israël.

Twee aanslagen die wel in zijn geheel werden toegewezen aan Palestijnse terreurgroeperingen waren de aanslagen op de olietanker *Coral Sea* en het Griekse passagiersschip *Sanya*. Op 4 juni 1971 voerden militanten van het PFLP in de zeestraat van Bab el Mandeb een aanval uit op de olietanker *Coral Sea*, die op weg was naar de haven van Eilat. Het doel van de missie was het afschrikken van het gebruik van de Israëlische haven door olietankers. De toegepaste tactiek was spectaculair: vanaf een speedboot werden met raketwerpers tien projectielen afgevuurd op het schip. De speedboot was vanaf een grote vissersboot van het eiland Perim, strategisch gelegen middenin de zeestraat van Bab el Mandeb, te water getakeld om de aanval uit te voeren.¹⁷³ Een van de olietanks van het schip werd getroffen door een projectiel waardoor brand ontstond, die echter snel kon worden geblust. Hoewel het schip schade had opgelopen waren er geen slachtoffers gevallen.¹⁷⁴ Op 4 maart 1973 was het Griekse passagiersschip *Sanya* het doelwit van de Palestijnse terreurgroep Zwarte September, een cel van Fatah aangevuld met militanten van het PFLP. Het schip, met zo'n 250 Amerikaanse toeristen op weg naar de Israëlische stad Haifa, zonk in de haven van Beirut na een explosie. Omdat het passagiersschip nog in de Libanese haven was gelegen vielen er geen slachtoffers, maar een officieel onderzoek wees uit dat het schip was gezonken door een mijn die aan de zijkant van het schip was bevestigd.¹⁷⁵ Aangezien de mijn zich onder de waterlijn bevond was het explosief waarschijnlijk geplaatst door een duiker, en was deze te vroeg afgegaan waardoor het schip niet in Israëlich maar Libanees water zonk.¹⁷⁶

Een maand na de, deels mislukte, aanslag op de *Sanya* werd een beproefd doelwit wederom onder vuur genomen: de trans-Arabische pijplijn naar de Libanese kustplaats

¹⁷¹ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jan 24, 1970'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=369 (18 dec, 2014).

¹⁷² The Milwaukee Journal, 'Truck explodes at Eilat, 18 Die' (versie 25 januari 1970)
<http://news.google.com/newspapers?id=sX4hAAAIBAJ&sjid=RI5FAAAAIBAJ&pg=5315,1398160&hl=en>
(16 februari 2015).

¹⁷³ Murphy, *Small Boats*, 289.

¹⁷⁴ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 4, 1971'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=704 (19 december 2014).

¹⁷⁵ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Mar 4, 1973'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=1059 (18 december 2014).

¹⁷⁶ Katz, *Guards Without Frontiers*, 155.

Zahrani. Een explosief geplaatst op de pijpleiding zorgde voor beperkte schade, ditmaal zou het olietransport nauwelijks worden gehinderd door de explosie. Uniek was wel dat twee guerrilla's, verantwoordelijk voor de aanslag, werden opgepakt en tot zeven jaar cel werden veroordeeld door een Israëlische rechtbank. De terroristen behoorden tot het PFLP.¹⁷⁷

3.2 Bloedige 'hoogtijdagen'

Vanaf begin jaren zeventig werd het maritiem domein door de Palestijnse bewegingen gebruikt als smokkelroute en doorgeefluik voor instructies: de 'lijn' Beiroet-Gaza-Rafah werd een veelgebruikte route.¹⁷⁸ Het zou een voorbode zijn van een grotere dreiging, midden jaren zeventig zou de Palestijnse maritieme oorlog haar voorlopige bloedige hoogtijdagen beleven die aanvingen in de nacht van 24 op 25 juni 1974.¹⁷⁹ Drie terroristen van de elite-eenheid van Fatah, *Force 17*, namen op een paar kilometer afstand van de noordelijke Israëlische wateren vanaf een Libanees handelsschip plaats in hun Zodiac rubberboot. De snelle rubberboot was volgeladen met munitie, zware explosieven, granaten, militair rantsoen, politieke propaganda en een gedetailleerde kaart van het doelwit: de Israëlische noordelijke kustplaats Naharia.¹⁸⁰

Het doel van de missie was duidelijk: een zo groot mogelijk bloedbad veroorzaken. De terroristen werden echter nog voor aanvang van hun terreurdaad aan land opgemerkt door een vrijwilligerseenheid van de Israëlische politie, de *Mishmar Ha'ezrachi*. Hoewel de eenheid, uitgerust met lichte M-1 Carbine geweren, geen serieuze tegenstand was voor de zwaarbewapende terroristen waren de politie en het leger gealarmeerd door het vuurgevecht. De Fatah-commando's, omsingeld door toegesnelde troepen, verschuilden zich in een appartement waar zij een moeder en twee kinderen doodden, voordat een eenheid van de Golani Brigade, de Israëlische infanterie, het appartement bestormde en de drie terroristen doodden. Bij de bestorming werd eveneens een Israëlische soldaat gedood, en raakten zeven militairen en een burger gewond. Hoewel een groter bloedbad was voorkomen kwam het aantal Israëlische slachtoffers daarmee op vier doden en acht gewonden. Anderhalve maand later werd een nieuwe poging om dood en verderf te zaaien in Naharia voorkomen: een Israëlische Dabur patrouilleboot, bewapend met een Oerlikon 20mm kanon, onderschepte

¹⁷⁷ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Apr 16, 1973'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=1086 (18 december 2014).

¹⁷⁸ Katz, *Guards Without Frontiers*, 155.

¹⁷⁹ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 24, 1974'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=1303 (18 december 2014).

¹⁸⁰ Katz, *Guards Without Frontiers*, 156.

voor de Israëlische kust een Zodiac rubberboot met zwaarbewapende terroristen. Een vuurgevecht brak uit op zee, waarbij de Palestijnse commando-eenheid werd gedood.¹⁸¹

De maritieme inval van Naharia schrok het Israëlich leger, hoewel de marine het enige legeronderdeel was dat tijdens de eerste dagen van de Jom Kipoeroorlog niet was overrompeld en zelfs een offensieve overwinning had behaald, was een groot deel van de relatief kleine vloot nog gestationeerd aan de Egyptische en Syrische frontlinie. Naar aanleiding van ‘Naharia’ viel het Israëlich leger maritieme basissen van Fatah aan in Tyrus, Sidon en Ras as-Sheikh, waarbij meer dan twintig speedboten werden vernield.¹⁸² Op 5 maart 1975 vond echter een nieuwe maritieme ‘raid’ plaats: acht gecamoufleerde en zwaarbewapende Fatah-commando’s van *Force 17* landden met twee Zodiac-rubberboten op het strand in Tel Aviv. Een vuurgevecht met de Israëlische politie brak uit waarna de terroristen het Savoy Hotel bestormden, en meer dan twintig Israëli’s gijzelden. Na mislukte onderhandelingen, met onduidelijke en continue wijzigende eisen, bestormde het Israëlische leger het hotel en in een dramatische ontknoping ontstaken de Fatah-commando’s hun geplaatste dynamietstaven waardoor een deel van het hotel instortte: acht gegijzelden en drie soldaten kwamen om het leven, alsmede zeven terroristen. Fatah eiste de aanslag op en verklaarde dat deze een boodschap bevatte voor de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Henry Kissinger, die in het Midden-Oosten aanwezig was voor vredesbesprekingen: vrede met de Palestijnen zou een illusie zijn.¹⁸³ Het Israëlich leger onderschepte vlak na de aanslag op zee, onderweg naar Libanon, een groot vrachtschip waar vanaf de terroristen op zee hun aanval hadden ingeluid. Uit het verhoor van de bemanning bleek dat de operatie was ontworpen door de militaire leider van Fatah, Khalil al-Wazir, en persoonlijk was goedgekeurd door Arafat.¹⁸⁴

Op 11 maart 1978 ontvouwde zich een nieuw dodelijk scenario van Khalil al-Wazir, wiens nom de guerre Abu Jihad luidde, in een periode waarin de Egyptische president Anwar Sadat een historische toenadering tot Israël zocht. Onder de codenaam ‘Kamal Adwan Commando’ voeren dertien commando’s van de Fatah-eenheid *Force 17* vanuit de haven van Dabur, ten zuiden van Tyrus, met een kleine Libanese vissersboot richting Israël.¹⁸⁵ De eenheid werd aangevoerd door de achttienjarige terroriste Dalal Mughrabi. Op Israëlische wateren verdeelde de eenheid zich over drie Zodiac rubberboten om de kust van Tel Aviv te

¹⁸¹ Ibidem, 156.

¹⁸² Katz, *Guards Without Frontiers*, 156.

¹⁸³ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Mar 5, 1975’
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=157 (18 december 2014).

¹⁸⁴ Katz, *Guards Without Frontiers*, 158.

¹⁸⁵ Ibidem, 159-160.

bereiken. Het doel was gelegen in het gijzelen van honderden toeristen in een van de volgeboekte strandhotels van de kuststad, en het eisen van de vrijlating van vijf Palestijnse leiders die in Israël gevangen zaten. De kust van Tel Aviv zou echter nooit worden bereikt, een van de drie boten kapseisde door de ruwe zee waardoor twee zwaarbewapende terroristen verdronken en door inadequate navigatie landden de twee overgebleven rubberboten aan het strand van de kibboets Ma'agan Michael, zo'n zestig kilometer ten noorden van Tel Aviv. Aan land betrof het eerste dodelijke slachtoffer een Amerikaanse fotografe aan wie de locatie werd gevraagd, waarna de elf terroristen uiteindelijk een bus kaapten. Een dodemensrit volgde, waarbij vanuit de bus granaten werden gegooid op het omringende verkeer, minimaal een passagier in de bus werd geliquideerd en passagiers van een tweede bus werden gedwongen zich te voegen tussen de eerdere gegijzelde passagiers. Bij een politieblokkade in buurt van Herzliya voltrok zich het einde van missie: in een chaotisch vuurgevecht, waarbij brand uitbrak in de bus, sneuvelden meer dan dertig Israëli's, waarmee het totale slachtofferaantal op 38 doden en 72 gewonden kwam, en negen terroristen.¹⁸⁶ De aanslag zou de boeken ingaan als de 'Coastal Road', de tot dan toe meest grove terreuroperatie in Israël.

Eind jaren zeventig bleven de Palestijnse bewegingen maritieme terreuraanslagen uitvoeren, met wisselend succes. Op 28 augustus 1978 werd een rubberboot met twee terroristen, geallieerd aan Fatah en op weg naar de Israëlische kust, onderschept door de Israëlische marine.¹⁸⁷ Op 30 september 1978 mislukte eveneens een maritieme aanslag, het Griekse vrachtschip de *Agaves Dimitrius* werd door de Israëlische marine onderschept en tot zinken gebracht, maar de toegepaste tactiek was nieuw en van een opmerkelijke schaal. In tegenstelling tot de maritieme 'raids', die tot dan toe vanuit Libanon werden uitgevoerd en gericht waren op noord-Israëlische kustplaatsen, vond deze operatie van *Force 17* plaats in de Golf van Akaba en diende de terreur tot uiting te komen in de meeste zuidelijke havenstad van Israël, Eilat. Het sensationele plan behelsde om vanaf het Griekse vrachtschip katoesjaraketten af te vuren op de haven van Eilat, om olietanks en oliepompinstallaties van de Eilat-Ashkelon pijplijn op te blazen, en om vervolgens het grote vrachtschip, geladen met meer dan drie ton TNT, op het strand te 'rammen' om zoveel mogelijk toeristen te doden.¹⁸⁸ De zeven terroristen, die allen werden overmeesterd door het Israëlisch leger, hadden zelfs een vluchtplan gecreëerd: vlak voordat het vrachtschip het strand zou naderen zouden ze met

¹⁸⁶ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Mar 11, 1978'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=2204 (18 december 2014).

¹⁸⁷ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Aug 25, 1978'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=2021 (18 december 2014).

¹⁸⁸ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Oct 3, 1978'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=2311 (19 december 2014).

behulp van een Zodiac rubberboot naar de Jordaanse stad Akaba vluchten.¹⁸⁹ Op dezelfde dag onderschepte de Israëlische marine eveneens twee ‘moederschepen’ in de Middellandse Zee, de *Ginan* en de *Stephanie*, waarvan de laatste een Zodiac rubberboot en een landingseenheid van enkele terroristen aan boord had, klaar voor een maritieme inval aan de Israëlische kust.¹⁹⁰

De laatste succesvolle klassieke maritieme ‘raid’ vond plaats op 22 april 1979, en zou worden uitgevoerd door het PLF van Abu Abbas. De tactiek was vrijwel identiek aan de maritieme operaties van *Force 17*, vier terroristen landden met een Zodiac rubberboot aan het strand van Naharia en voerden bewapend met Kalasjnikovs een gijzeling uit.¹⁹¹ De ontknoping was in lijn met de voorgaande maritieme invallen bloedig: na een schietpartij in een appartement, waarbij een Israëlische agent werd doodgeschoten en een moeder in een poging te verschuilen voor de terroristen haar tweejarige dochter per ongeluk verstikte, vluchtten de terroristen naar het strand, waar de zeventienjarige leider Sammir al-Quntar een gijzelaar executeerde, nadat hij de dochter van de gijzelaar met een steen had doodgeslagen.¹⁹²

3.3 De jaren tachtig: nieuwe tactieken

Begin jaren tachtig toonde een aanzienlijke daling van het aantal maritieme aanslagen. Een jaar na de fatale maritieme raid van het PLF in Naharia, op 16 juni 1980, werd ten zuiden van de Libanese grensplaats Rosh Hanikra een boot onderschept door de Israëlische marine. Een vuurgevecht brak uit op zee waarbij een militair gewond raakt, en drie terroristen van Fatah werden gedood.¹⁹³ Een nieuwe inval leek te zijn voorkomen en in de jaren tachtig en negentig zouden vrijwel alle klassieke maritieme invallen, met een moederschip in de vorm van een vissersboot of vrachtschip dat vertrok vanuit Libanon en een rubberboot voor de landing op strand, mislukken. In de nacht van 21 op 22 juni 1984 mislukte wederom zo’n maritieme aanval: vier manschappen van Fatah vertrokken op zee, vanaf een vrachtschip, richting de Israëlische kust. De aanval mislukte om onduidelijke redenen, de terroristen wisten levend terug te keren naar de PLO-basis in Tripoli, maar het Libanese vrachtschip van zo’n 750 ton werd onderschept door Israëlische marineschepen. Hieruit bleek het schip te zijn gecharterd

¹⁸⁹ Katz, *Guards Without Frontiers*, 161.

¹⁹⁰ Ibidem, 161.

¹⁹¹ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Aug 22, 1979’
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=2444 (20 december 2014).

¹⁹² Katz, *Guards Without Frontiers*, 153-154.

¹⁹³ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Jun 16, 1980’
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=2659 (20 december 2014).

door de Fatah-beweging van Yasser Arafat.¹⁹⁴ Tot aan 1985 zou het Israëliësch maritiem domein in de Middellandse Zee relatief rustig blijven: de enige overige maritieme aanslag gedurende deze periode vond plaats in het zuiden van Israël, in de haven van Eilat. Twee terroristen trachtten de Israëliësch grens over te steken om een bloedbad in Eilat te veroorzaken. Een terrorist haalde de oversteek en wist de havenstad binnen te dringen, en bewapend met een raketwerper, een Kalasjnikov en handgranaten ontstond een vuurgevecht op het haventerrein waarbij de terrorist uiteindelijk overmeesterd kon worden. De aanslag werd toegeschreven aan Fatah.¹⁹⁵

‘The carrying out of sea warfare by Palestinian fighters is an expression of the firm decision to continue and to escalate this armed struggle, whatever the difficulties may be.’¹⁹⁶ In een interview in februari 1985, aan de Koeweitse krant *Al-Anba*, stelde Khalil al-Wazir dat het maritieme strijdtoneel niet zou worden opgegeven. Het jaar 1985 kende een ware opleving van maritieme aanslagen, zo blijkt uit de verzamelde data: van de achttien geregisterde maritieme aanslagen in de jaren tachtig vonden er acht plaats in 1985. De eerste aanslag vond plaats op 20 april 1985 en was nauwgezet uitgestippeld door Khalil al-Wazir. De militaire bevelhebber van Fatah had in het Palestijnse vluchtelingenkamp Ein el-Hilweh, tot op de dag van vandaag het grootste Palestijnse vluchtelingenkamp in Libanon, zo’n dertig Palestijnen gerekruteerd voor een van de meeste ambitieuze Fatah-operaties ooit. Vanuit Algerije zou de Fatah-eenheid met het zestig meter lange vrachtschip de *Attaviros* richting de Israëliësch kust varen waarna de eenheid, waarschijnlijk met behulp van rubberboten, op het strand van Bat Yam zou moeten landen.¹⁹⁷ Het doelwit was het hoofdkwartier van de Israëliësch generale legerstaf in Tel Aviv, hoewel achteraf werd gesteld dat het doel van de missie de liquidatie van de Israëliësch minister van Defensie Yitzhak Rabin zou zijn geweest.¹⁹⁸ De Fatah-eenheid, zich realiserende dat hun eis van vrijlating van Palestijnse kopstukken waarschijnlijk niet gehonoreerd zou worden, had met behulp van blauwdrukken van het militaire complex getraind om dynamieten op strategische plekken te plaatsen.

De operatie van de ‘heilige martelaren van Ein el-Hilweh’ zou echter nooit zover komen, ruim honderd kilometer voor de Israëliësch kust werd het vrachtschip opgemerkt door de Israëliësch marine, en na een vuurgevecht waarbij de marine werd bestookt door

¹⁹⁴ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Jun 21, 1984’
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=3889 (20 december 2014).

¹⁹⁵ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Sep 28, 1982’
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=3373 (21 december 2014).

¹⁹⁶ Wikileaks, 85TELAVIV15214, 21 oktober 1985; Katz, *Guards Without Frontiers*, 153.

¹⁹⁷ Katz, *Guards Without Frontiers*, 165.

¹⁹⁸ Ibidem, 165.

granaatwerpers, werd het vrachtschip tot zinken gebracht.¹⁹⁹ Ondanks dat de operatie mislukte kreeg het veel aandacht in de pers. Khalil al-Wazir gaf zelf in de Saudische krant *Ash-Shark Al-Awsat* een beschouwing op de operatie: ‘The action expresses the willpower and the strong determination of the Palestinian people to continue the armed struggle against the occupying enemy... (...) The action is significant also as regards the masses of the Arab people, many of whom conclude, as they followed the PLO’s political activity, that it was moving towards a political arrangement and political solutions, while in fact political does not preclude continuation of military actions’.²⁰⁰

Nauwelijks twee weken later vond een nieuwe, mislukte maritieme inval plaats: een patrouillerend Israëliësch marineschip opende ten zuiden van Libanon het vuur op een gecamoufleerde rubberboot van Arabische makelaardij die richting de Israëliëse kust voer. Vijf terroristen, gekleed in militaire camouflagedij, werden hierbij gedood.²⁰¹ Aan het einde van de zomer van 1985 vonden vier terreuroperaties plaats waarbij door Fatah voor het eerst gebruik werd gemaakt van zeilboten, of waarbij Israëliërs op zeiljachten of vrachtschepen het doelwit vormden. Zowel omstreeks 27 augustus als twee september 1985 werden door de Israëliëse marine luxe zeiljachten onderschept, respectievelijk de *Casselardit* en de *Ganda*. De *Casselardit*, vertrokken vanuit Cyprus met een Australiër en Amerikaan als bemanning, herbergde een eenheid van acht manschappen die was getraind in Algerije en Tunesië, met als missie een kaping van een lijnbus in Galilea.²⁰² De acht maakten deel uit van een nieuwe eenheid binnen *Force 17* die onder leiding stond van PLO-veteraan Abu Muatassem, en die naast maritieme operaties aanslagen wilde uitvoeren op Israëliëse diplomaten of Mossad-agenten in Europa.²⁰³ De luxe zeiljacht de *Ganda* herbergde eveneens een eenheid van Fatah, van vijf manschappen, en had eenzelfde missie: een buskaping in de noordelijke regio van Israël.²⁰⁴ De twee andere operaties van Fatah troffen Israëliëse zeelui, die vermoedelijk werden aangezien als geheim agenten, en vonden plaats in Cyprus en Barcelona. Op 25 september 1985 werden drie Israëliërs vermoord op hun jacht in de haven van Larnaca.²⁰⁵

¹⁹⁹ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Apr 20, 1985’
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=4152 (21 december 2014).

²⁰⁰ Katz, *Guards Without Frontiers*, 165.

²⁰¹ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘May 8, 1985’
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=4175 (4 januari 2015).

²⁰² RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Aug 27, 1985’
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=4317 (4 januari 2015).

²⁰³ Katz, *Guards Without Frontiers*, 166.

²⁰⁴ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Sep 2, 1985’
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=4324 (5 januari 2015).

²⁰⁵ B. Netanyahu, *Letter dated 27 september 1985 from the Permanent Representative of Israel to the United Nations addressed to the Security Council* (United Nations 1985).

Begin oktober ondergingen twee Israëlische zeelieden in Barcelona eenzelfde lot: ze werden ontvoerd door manschappen van *Force 17* en uiteindelijk vermoord.²⁰⁶

De laatste maritieme aanslag van 1985 zou de boeken ingaan als het schoolvoorbeeld van maritiem terrorisme, en zelfs in opera's worden vertolkt: de kaping van de *Achille Lauro* door vier Palestijnse jongemannen van het PLF.²⁰⁷ Op 7 oktober namen de vier Palestijnen, bewapend met handgranaten en machinegeweren, op volle zee de macht over op het Italiaanse cruiseschip, dat was vertrokken uit Genoa en voer naar Ashdod, en werd de Joodse Amerikaan Leon Klinghoffer in koele bloede geliquideerd en met rolstoel en al het water ingegoooid. De terroristen eisten de vrijlating van vijftig Palestijnse gevangenen, waaronder Samir al-Qantari, de leider van de maritieme raid in Naharia in 1979. Na onderhandelingen belandde het schip in Port Said in Egypte waar alle passagiers het schip mochten verlaten onder voorwaarde van een vrijgeleide, waarna een politiek gevecht uitbrak tussen de Amerikanen, Egyptenaren en Italianen over de jurisdictie met betrekking tot de vervolging van de terroristen.²⁰⁸

De kaping van de *Achille Lauro* was een tactische improvisatie, hoewel in de literatuur door sommige analisten het standpunt wordt ingenomen dat de kaping een uitgestippeld plan was van Abu Abbas, de leider van het PLF, blijkt uit interne documenten van het PLF dat de operatie bekend stond als de 'Ashdod Port Operation': 'When the Zionist enemy carried out an air strike against the Palestinian HQ in Hamam al-Shatt in Tunis in October 1985, the Front reacted to this aggression by attempting a sea landing in Ashdod port...this operation was unsuccessful, forcing the Front's fighters to change the original plan...once they were uncovered on the ship taking them. They took over the ship known as "Achille Lauro".'²⁰⁹ Het doel van de missie leek dan ook, in lijn met vorige operaties, het aanrichten van een bloedbad in de havenstad Ashdod.

Uit het tweede deel van de jaren tachtig kunnen zeven maritieme terreuroperaties worden onderscheiden, waarvan enkele met nieuwe tactieken. In de vroege ochtend van 10 juli 1986 vond een klassieke maritieme raid plaats: een rubberboot met vier leden van het

²⁰⁶ Katz, *Guards Without Frontiers*, 171; Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Statement in the Knesset by Defense Minister Rabin on Terrorism, 21 October 1985' (versie 21 oktober 1985) <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook7/Pages/101%20Statement%20in%20the%20Knesset%20by%20Defense%20Minister%20R.aspx> (5 januari 2015).

²⁰⁷ Bohn, *The Achille Lauro Hijacking*, 3.

²⁰⁸ A. Cassese, *Terrorism, Politics and Law. Achille Lauro Affair* (Londen 1989) 31-38.

²⁰⁹ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'The Palestinian Liberation Front – Headed by Abu al-Abbas as a tool of the Iraqi regime for carrying out terrorist attacks against Israel' (versie 30 september 2002) <http://mfa.gov.il/MFA/MFA-Archive/2002/Pages/The%20Palestinian%20Liberation%20Front-%20Headed%20by%20Abu%20al.aspx> (6 januari 2015).

PFLP trachtte de Israëlische kust te bereiken, maar belandde nog op Libanese territoriale wateren in gevecht met een Israëlische patrouilleboot. In het gevecht werden twee Israëlische soldaten gedood en raakten negen gewond, en sneuvelden eveneens de vier terroristen.²¹⁰ Een innovatie op deze variant vond plaats op 28 februari 1988: opnieuw was zuid-Libanon het vertrekstation en de Israëlische kust het gewenste eindpunt, maar het vervoermiddel betrof geen vrachtschip of rubberboot, maar een kajak. De gewaagde oversteek kende geen succes, de twee manschappen van Fatah werden op zee onderschept door de Israëlische marine.²¹¹ Beproefde tactieken kwamen vaker voor, zo werd op 16 april 1989 een aanslag ontmanteld op een waterpompinstallatie bij Moshav Ramon, een explosief met zestien kilo dynamiet kon onschadelijk worden gemaakt, en in navolging van een aanslag van de PLO in 1985 pleegde *Force 17* in 1987 een bomaanslag op een populair strand in Haifa waarbij twee doden vielen.²¹²

Nieuw was echter de eerste maritieme zelfmoordaanslag op 31 oktober 1989, uitgevoerd door het PFLP van George Habash. Een vissersboot, volgeladen met explosieven, ontplofte nadat het zich in de buurt van een Israëlische patrouilleboot had gestationeerd. Een Israëlische militair werd door de ontploffing gedood en drie raakten gewonden.²¹³ Eind jaren tachtig profileerde zich eveneens een nieuwe maritieme actor: Hezbollah. Vier leden van de sjiitische beweging vuurden vanaf een speedboot met een raketwerper projectielen af op een Israëlische marineboot en bestookten deze met machinegeweren. Een luitenant kwam om bij de aanslag, alsmede de vier guerrilla's die op zee werden gedood in het vuurgevecht dat volgde. Het Israëlische leger verklaarde dat de toegepaste tactiek en de gebruikte speedboot overeenkwamen met Iraanse maritieme tactieken, de Iraniërs hadden op soortgelijke wijze meerdere aanslagen gepleegd op schepen in de Perzische golf.²¹⁴ De maritieme operatie werd gevierd in Libanon: een islamitisch radiostation deelde de verklaring van Hezbollah mede, waarin de beweging stelde dat er 35 Israëli's op zee waren gedood in een heroïsche operatie,

²¹⁰ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jul 10, 1986'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=4667 (6 januari 2015); B. Netanyahu, *Letter dated 18 July 1986 from the Permanent Representative of Israel to the United Nations addressed to the Security Council* (United Nations 1986).

²¹¹ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Feb 28, 1988'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=5448 (6 januari 2015).

²¹² RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Apr 16, 1989'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=5883 (6 januari 2015).

²¹³ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Oct 31, 1989'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6061 (6 januari 2015).

²¹⁴ JTA 'Iranian-inspired Terrorists Linked to Naval Attack' (versie 14 december 1987)
<http://www.jta.org/1987/12/14/archive/iranian-inspired-terrorists-linked-to-naval-attack> (18 februari 2015).

een boodschap die vanaf de minaretten in het zuiden van Libanon, de Bekavallei en zuid-Beiroet werd herhaald.²¹⁵

3.4 De jaren negentig: einde maritieme raids

Op 27 mei 1990 vertrok een eenheid van het PLF vanuit Benghazi, Libië, per schip richting Israël. De voorbereidingen voor de operatie, die was opgezet door Abu Abbas en het hoofd van de marine-eenheid van het PLF, Abu Kassem, hadden meer dan twee jaar in beslag genomen en zo'n drie miljoen dollar gekost. De eenheid bestond 21 manschappen en was gedurende achttien maanden getraind op een marinebasis in Libië, onder andere op het navigeren van speedboten op zee en het gebruik van zware vuurwapens en raketwerpers om op en vanaf zee doelwitten te raken. De trainingsprogressies van de eenheid waren nauwgezet gemonitord door Abbas en Kassem, die de groep met regelmaat bezochten. Het doel van de missie was het bestoken van hotels en huizen aan de Israëlische kustlijn, tussen de plaatsen Gaash en Nitzanim, en het bestormen van het Sheraton hotel in Tel Aviv om een zo groot mogelijk bloedbad te veroorzaken. Abu Abbas zou achteraf verklaren dat de operatie een wraakmissie was voor de moord op zeven Palestijnen in Rison Lezion op 20 mei 1990, uitgevoerd door een twintigjarige Israëliër.²¹⁶ Het wapenmateriaal waarover de PLF-eenheid beschikte was groot: katoesja-raketten van het type 107 mm, zware 23 mm mitrailleurs en machinegeweren. Daarnaast waren de speedboten die zouden worden gebruikt vervaardigd uit glasvezel, gecamoufleerd om detectie door de Israëlische radarsystemen te voorkomen en 'bewapend' met twee motoren waardoor ze in verhouding met de Israëlische Dabur patrouilleboten veel sneller waren.²¹⁷

Op 30 mei, toen de speedboten op zee werden getakeld, ging ondanks alle trainingen en investeringen veel verkeerd: een van de speedboten zonk direct en twee andere kregen op zee te maken mankementen. De twee overgebleven speedboten met zestien terroristen, een speedboot fungeerde als tanker en zou in de Egyptische havenstand Port Said aanmeren, splitsten zich op richting Nitzanim en Gaash. Veertig kilometer voor de kust van Gaash werd een speedboot echter opgemerkt door de Israëlische marine en onderschept. De andere eenheid, gemonitord door de Israëlische luchtmacht, wist het strand van Nitzanim te halen

²¹⁵ The Telegraph, 'Arab guerrillas killed after attacking Israeli boat' (versie 11 december 1987) <http://news.google.com/newspapers?nid=2209&dat=19871211&id=zv4yAAAAIIBAJ&sjid=efwFAAAAIBAJ&pg=3766,3876593> (7 januari 2015).

²¹⁶ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'May 30, 1990' http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6226 (7 januari 2015).

²¹⁷ Lorenz, *The Threat of Maritime Terrorism*, 15.

maar het Israëliësch leger was in hoogste staat van paraatheid gebracht en aan wal waren de terroristen kansloos tegen aangesnelde Israëliësch gronddroepen en helikopters.²¹⁸

De miljoenenoperatie van Abbas kreeg veel interne kritiek. Khaled al-Hassan, de adviseur van Arafat, bestempelde de operatie als een daad van waanzin vanwege de achterhaalde tactiek: het radarsysteem van Israël zou dusdanige maritieme raids kansloos maken.²¹⁹ Daarnaast zorgde de aanval voor een opschorting van de besprekingen tussen de Verenigde Staten en de PLO, al zouden in 1990 meerdere maritieme aanslagen plaatsvinden. Op 23 juni werd een (zelfmoord)aanslag met behulp van een speedboot gericht op Israëliësch doelwitten voor de kust van Libanon voorkomen, op 24 juni ontplofte een bom op een toeristenresort in de Dode Zee waarbij vier gewonden vielen, terwijl een maand later een ontploffing van een pijpbom op het strand in Tel Aviv voor grote paniek zorgde: er viel een dode en negentien mensen raakten gewond.²²⁰ Alle drie de aanslagen werden niet opgeëist. Ondanks de woorden van Khaled al-Hassan zouden maritieme invallen begin jaren negentig nog steeds plaatsvinden, al nam de frequentie wel af. Zo werd op 24 november 1990 een eenheid van het PFLP op zee gedood door de Israëliësch marine, en zou de laatste succesvolle maritieme raid plaatsvinden op 21 maart 1991, aan de andere ‘waterzijde’ van Israël: zes zwaarbewapende terroristen staken de Jordaan over en vielen een Israëliësch patrouille aan waarbij zes doden vielen.²²¹ De terreuroperatie vond plaats enkele uren voordat de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, James Baker, in Israël zou arriveren voor vredesbesprekingen.²²²

Uit de data van begin jaren negentig blijkt dat de terreuroperaties steeds innovatiever werden: een speedbootaanval van Libanese terroristen, waarschijnlijk van Hezbollah, gericht op Israëliësch doelwitten op zee mislukte door ingrijpen van de Israëliësch marine, evenals een maritieme raid van het PLFP op 9 oktober 1993: voor de kust van zuid-Libanon werden enkele guerrilla’s die de Israëliësch wateren trachtten binnen te dringen met jetski’s door de

²¹⁸ JTA, ‘Terrorist admits seaborne raid was to ‘wreak Havoc on Tel Aviv’ (versie 6 juni 1990) <http://www.jta.org/1990/06/06/archive/terrorist-admits-seaborne-raid-was-to-wreak-havoc-on-tel-aviv> (18 januari 2015).

²¹⁹ Lorenz, *The Threat of Maritime Terrorism*, 15-16.

²²⁰ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Jun 24 1990’ http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6250 (18 februari 2015); RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Jul 28,1990’ http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=4996 (21 februari 2015). RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Jun 23 1990’ http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6249 (18 februari 2015).

²²¹ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Nov 24, 1990’ http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=5794 (8 januari 2015).

²²² RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Mar 21, 1991’ http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6549 (8 januari 2015).

marine doodgeschoten.²²³ Op 30 mei 1992 was eveneens een nieuwe maritieme tactiek aan het licht gekomen: vier zwemmers, behorend tot het PLF, trachtten vanuit de Jordaanse stad Akaba de Israëlische havenstad Eilat te bereiken. Twee zwemmers wisten de kust te bereiken na een zwemtocht van zo'n vijf kilometer, de andere twee verdronken in zee, en vermoordden een beveiligder bij het Instituut voor maritieme wetenschappen in Eilat voordat het leger en de Israëlische politie een van de terroristen doodschoot en de ander gevangen wist te nemen.²²⁴ De terroristen droegen zwempakken die speciaal waren ontworpen om grote hoeveelheden wapens te dragen, en Lorenz stelt in zijn onderzoek dat de terroristen zelfs waterdichte containers gebruikten voor hun wapens.²²⁵ Het wapenmateriaal dat de zwemmers bij zich hadden was dan ook indrukwekkend: Kalasjnikovs met een grote hoeveelheid bijbehorende ammunitie, veertig handgranaten en een raketwerper.²²⁶

De eerste en enige maritieme operatie van Fatah in de jaren negentig zou plaatsvinden op 25 december 1993. Doelwit van de aanslag was het Israëlisch vrachtschip de *Jrush Shalom*, waarbij 11 gewonden vielen.²²⁷ Het verloop van de jaren negentig kende relatief weinig maritieme incidenten, in 1995 zou een kidnaping in een zoutfabriek bij de Dode Zee met een sisser aflopen en de laatste maritieme terreuraanslag zou plaatsvinden op 23 juni 1995 en werd opgeëist door Hezbollah: katoesja-raketten, afgevuurd vanuit Libanon, troffen een toeristenresort aan de kustlijn van Naharia: een Franse toerist kwam om het leven, en acht mensen raakten gewond.²²⁸

3.5 Duikers, wapensmokkel & zelfmoordaanlagen

In de periode 2000-2014 kunnen 21 maritieme incidenten worden onderscheiden, waarbij het merendeel van de aanslagen is in te delen in drie tactieken: zelfmoordaanlagen op zee, grootschalige wapensmokkel over zee en maritieme infiltraties door middel van duikers

²²³ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 23, 1990'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6249 (8 januari 2015); AP News Archive, 'Israelis kill at least one Palestinian Guerrilla on Jet Ski' (9 oktober 1993)

<http://www.apnewsarchive.com/1993/Israelis-Kill-At-Least-One-Palestinian-Guerrilla-On-Jet-Ski/id-dc037afaeb90e98969d084c34408e977> (9 januari 2015).

²²⁴ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents '30 May, 1992'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6817 (8 januari 2015).

²²⁵ Lorenz, *The Threat of Maritime Terrorism*, 16.

²²⁶ JTA, 'Israel holding Jordan responsible for terrorist incident near Eilat' (1 juni 1992)
<http://www.jta.org/1992/06/01/archive/israel-holding-jordan-responsible-for-terrorist-incident-near-eilat> (9 januari 2015).

²²⁷ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Dec 25, 1993'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=7231 (9 januari 2015).

²²⁸ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 23, 1995'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=7790 (9 januari 2015); RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Apr 21, 2015' http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=7689 (15 januari 2015).

vanuit zee. De eerste maritieme zelfmoordaanslag in deze periode vond plaats in de nacht van 7 november 2000.²²⁹ De Israëlische marine signaleerde een verdachte vissersboot, met een persoon aan boord en twee verholde kratten op dek, aan de kustlijn van de Gazastrook ten noorden van de grensplaats Rafah. Op het moment dat de marine een stopteken gaf aan de vissersboot voer deze richting de patrouilleboot, en op zo'n zestig meter afstand vond een grote ontploffing plaats.²³⁰ De afstand was te groot om slachtoffers of schade te bewerkstelligen, maar de eerste maritieme zelfmoordaanslag van Hamas was een feit. De zelfmoordterrorist werd later geïdentificeerd als Hamdi Arafat Khalil Miqdad, een 27-jarige inwoner van het Shati vluchtelingenkamp op de Gazastrook.²³¹

Op 23 november 2002 en 17 januari 2003 vonden soortgelijke maritieme zelfmoordaanslagen plaats, die werden opgeëist door de Palestijnse Islamitische Jihad en Hamas. Op 23 november 2002 voeren twee Palestijnse jongemannen, de 22-jarige Ismail uit het al-Brij vluchtelingenkamp en de negentienjarige eerstejaarsstudent al-Masri, met een gestolen vissersboot, volgeladen met explosieven, af van de territoriale wateren van de Gazastrook richting de Israëlische kust.²³² Een Israëlische Dabur patrouilleboot kwam op de vissersboot af, en op enkele meters afstand ontplofte de boot waardoor vier Israëlische militairen gewond raakten.²³³ De zelfmoordterrorist die op 17 januari 2003 een reddingsboot vol had geladen met explosieven en hierbij een boobytrap-constructie gebruikte, de boot ontplofte na een waarschuwingsschot van Israëlische marine, was eveneens afkomstig uit het Shati vluchtelingenkamp waar hij door Hamas was getraind.²³⁴ De operatie kwam uit de koker van Wa'al Nasser, een operationele leider van Hamas op de Gazastrook.²³⁵

De dodelijkste maritieme zelfmoordenaanslagen vonden in 2003 en 2004 plaats, respectievelijk op de boulevard van Tel Aviv en op het haventerrein in Ashdod. Beide aanslagen waren onderscheidend omdat zowel de Al-Asqa Martelarenbrigade van Fatah als de Al-Qassambrigade van Hamas betrokken waren bij de terreuroperaties: een dodelijk effectieve samenwerking. Op 30 april 2003 veroorzaakte een Britse zelfmoordterrorist, de 21-

²²⁹ US Department of State, 'Patterns of Global Terrorism Report – Mideast overview' (5 januari 2001) <http://www.usembassy-israel.org.il/publish/peace/archives/2001/may/0501a.html> (19 januari 2015).

²³⁰ S. Shay, *The Shahids. Islam and suicide attacks* (Piscataway 2004) 81

²³¹ Y. Kahati, *Suicide bombing terrorism during the current Israeli-Palestinian confrontation (September 2000-December 2005)* (Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies 2006) 130.

²³² Kahati, *Suicide bombing*, 138; Shay, *The Shahids*, 81.

²³³ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'The seizing of Abu Hasan May 22, 2003' (versie 22 mei 2003) <http://mfa.gov.il/MFA/MFA-Archive/2003/Pages/The%20Seizing%20of%20the%20Abu%20Hasan%20-%20May%2022-%202003.aspx> (8 februari 2015).

²³⁴ Kahati, *Suicide bombing*, 131.

²³⁵ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Two senior terrorists killed in northern Gaza Strip' (versie 30 mei 2004) <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/Two%20senior%20Hamas%20terrorists%20killed%20in%20northern%20Gaza%20Strip%2030-May-2004.aspx> (8 februari 2015).

jarige Asif Mohammed Hanif, drie doden en ongeveer zestig gewonden in Mike's Place, een pub aan de boulevard van Tel Aviv nabij de Amerikaanse ambassade.²³⁶ Opvallend was het feit dat de zelfmoordterrorist de Britse nationaliteit had, en tevens werd geassisteerd door een andere Britse moslim, Omar Khan Shariff. De Israëlische autoriteiten spraken zelfs van een 'strategic turning point from Hamas' point of view', de islamitische beweging zou hiermee het conflict een internationale dimensie geven en ideologisch richting Al-Qaeda opschuiven, dat een wereldwijde strijd voert tegen alle niet-moslims.²³⁷ Hamas zou achteraf verklaren dat de aanslag een wraakactie was voor de liquidatie van Ibrahim al-Makadme, een kopstuk binnen de beweging.²³⁸ Op 14 maart 2014 zorgde een dubbele zelfmoordaanslag in de haven van Ashdod voor tien doden en zestien gewonden, de zelfmoordterroristen werden geïdentificeerd als Nabil Massoud en Mahmoud Salem, afkomstig uit het Jabalya vluchtelingenkamp op de Gazastrook.²³⁹ De terroristen infiltrerden de haven door middel van een container met een dubbele wand. Eenmaal in de haven splitsen de terroristen zich op om zich op te blazen op het haventerrein.²⁴⁰

De tweede tactiek, grootschalige wapensmokkel over zee, telt acht incidenten met een eerste smokkelvangst in 2001 en de meest recente in maart 2014. Enkele wapenvangsten waren van zo'n omvang dat ze in een in 2006 verschenen rapport van *RAND* aangaande mondiaal maritiem terrorisme werden opgenomen in een selecte lijst 'high profile incidents'.²⁴¹ Het eerste incident kwam aan het licht op 7 mei 2001: de Israëlische luchtmacht signaleerde ten westen van de Israëlische kust een verdachte schip, de *Santorini*, dat vanuit Libanon op weg was naar de Gazastrook. Bij de doorzoeking van het schip bleek het te zijn volgeladen met munitie, mijnen, mortieren, raketwerpers en antiluchtwapens. Het wapenmateriaal was een 'interne levering' van het PFLP.²⁴²

²³⁶ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Apr 29, 2003'

http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=15736 (9 februari 2015).

²³⁷ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Further details on April 30-2003 suicide bombing in Tel Aviv- 15-Jun-2003' (versie 15 juni 2003)

<http://www.mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2003/Pages/Further%20details%20on%20April%2030-%202003%20suicide%20bombing.aspx> (11 februari 2015).

²³⁸ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Apr 29, 2003'

http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=15736 (20 februari 2015).

²³⁹ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Suicide bombing at Ashdod Port' (versie 14 maart 2004)

<http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/palestinian/pages/suicide%20bombing%20at%20ashdod%20port%2014-mar-2004.aspx> (20 februari 2015).

²⁴⁰ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Palestinian security officer who dispatched Ashdod Port suicide bombers arrested at Karni Crossing' (versie 22 juni 2004)

<http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/Palestinian%20security%20officer%20arrested%202022-June-2004.aspx> (8 februari 2015).

²⁴¹ M.D. Greenberg, P. Chalk, H.H. Wills, I. Khilko en D.S. Ortiz, *Maritime Terrorism. Risk and Liability* (RAND 2006) 21.

²⁴² Israel Ministry of Foreign Affairs, 'The seizing of Abu Hasan May 22, 2003'.

De onderschepte wapenleverantie van het PFLP zou een half jaar later door de onderschepping van het vrachtschip *Karine A* ruimschoots worden overtroffen. De *Karine A* vervoerde een wapenleverantie van Iran en Hezbollah aan de Palestijnse Autoriteiten ten behoeve van de Palestijnse marine, en werd door het Israëlijs leger op de Rode Zee onderschept met een uitgebreid assortiment van 50 ton Russische en Iraanse wapens, waaronder antitankraketten, katoesja-raketten en snijgeweren.²⁴³ De wapenleverantie had een geschatte waarde van honderd miljoen dollar, en werd vanwege de betrokkenheid van enkele hoge Palestijnse functionarissen gelinkt aan Yasser Arafat.²⁴⁴ De *Karine A* had een lange weg afgelegd: het schip was gecharterd in Libanon, was vervolgens naar Sudan afgevoerd met een reguliere containervracht waar een nieuw bemanningsteam het schip overnam, om vervolgens via de haven van Hodeidah in Jemen naar het Iraanse eiland Kish te varen, waar het schip zou zijn bevracht met speciale waterdichte, Iraanse containers. Op weg naar het Suezkanaal had het schip wegens technische problemen nog een stop moeten maken in de haven van Hodeidah. Volgens de Israëlijsche autoriteiten was het plan om de uiteindelijke bevoorrading te laten verlopen door middel van drie kleinere schepen, nadat de *Karine A* het Suezkanaal zou zijn doorgevaren.²⁴⁵

Op 22 mei 2003 vond de onderschepping van de *Abu Hassan* door Israëlijsche commando's op zee plaats, die van Libanon naar Egypte voer. De waarde van de vracht bestond deze keer niet uit een grote hoeveelheid wapens, maar uit een befaamde bomexpert van Hezbollah, een groot aantal cd-roms met lesmateriaal over het vervaardigen van explosieven en zelfmoordbommen in de vorm van gordels of vesten, en materiaal om explosieven te maken.²⁴⁶ Onderscheppingen van wapentransporten op zee volgden in mei 2005, toen twee boten volgeladen met honderden kilo's explosieven werden onderschept, in maart 2011 met de onderschepping van de *Victoria*, een vrachtschip met ongeveer vijftig ton aan Iraans wapenmateriaal bestemd voor Hamas, en in maart 2014 met de onderschepping van het vrachtschip *KLOS C*, volgeladen met hoofdzakelijk Iraanse raketten en bestemd voor de Gazastrook.²⁴⁷ De grootste wapenonderschepping op zee in de Israëlijsche geschiedenis

²⁴³ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'The seizing of Abu Hasan May 22, 2003'.

²⁴⁴ Greenberg, *Maritime Terrorism*, 21.

²⁴⁵ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'The seizing of Abu Hasan May 22, 2003'.

²⁴⁶ Ibidem.

²⁴⁷ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Israel Navy craft seized several hundred kg of explosives' (versie 14 mei 2006)

<http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/palestinian/pages/idf%20naval%20craft%20seized%20several%20hundred%20kg%20of%20explosives%2014-may-2006.aspx> (8 februari 2015); Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Israel Navy uncovers weaponry on-board cargo vessel' (versie 15 maart 2011) http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/Israel_Navy_uncovers_weaponry_cargo_vessel_15-Mar-2011.aspx (8 februari 2015); Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Missile shipment from Iran

vond echter plaats in 2009, en betrof een Iraanse wapenleverantie aan Hezbollah. Het schip *Francop*, varend onder de vlag van de eilandstaat Antigua en Barbuda, werd op 4 november 2009, ongeveer honderd kilometer ten westen van de Israëlische kust, door commando's overmeesterd. Uit een inspectie op zee bleek dat het schip, tussen de honderden containers met reguliere vracht, wapens vervoerde. De precieze omvang van deze wapensmokkel kwam in de haven van Ashdod aan het licht: de *Francop* was beladen met ongeveer vijfhonderd ton aan wapens, in totaal 36 containers, waaronder negenduizend mortierbommen, tweeduizend katoesja-raketten, twintigduizend granaten en grote hoeveelheden ammunitie.²⁴⁸

De derde tactiek die kan worden onderscheiden in de maritieme terreurincidenten van 2000 tot 2014 betreffen maritieme infiltraties door middel van duikers. In juli 2014 publiceerde het Israëlische leger spectaculaire beelden die door verschillende Israëlische en internationale nieuwszenders werden uitgezonden. Op de beelden was te zien hoe vijf zwaarbewapende duikers vanuit een ruige zee het strand opliepen bij de kibboets Zikim, en in het aangelegen duinachtig gebied door het Israëlisch leger met zwaar geschut werden bestookt en uitgeschakeld. De terroristen hadden waarschijnlijk het Israëlisch kustgebied zwemmend bereikt vanaf de Gazastrook en waren bij hun landing op het strand opgemerkt door een oplettende militair. De operatie volgde een dag na de liquidatie van Mohammed Sabaan, een vermeende operationele commandant van de marine-eenheid van Hamas.²⁴⁹

Infiltratie door middel van duikers was als tactiek niet nieuw: in 2010 waren vier duikers van de Al-Asqabrigade van Fatah in een rubberboot op zee, volgens het Israëlisch leger bezig aan een terreuroperatie, doodgeschoten door de marine, en op 9 november 2004 werd eveneens een zwaarbewapende duiker doodgeschoten nadat hij op zee was opgemerkt door een Israëlische patrouilleboot.²⁵⁰ Enkele maanden eerder was een maritieme infiltratie van twee duikers van Hamas bij de Joodse nederzetting Tel Katifa gelukt, maar waren de twee terroristen door Israëlische soldaten aan land doodgeschoten. Een woordvoerder van de Al-Qassambrigade van Hamas bestempelde de infiltratie destijds als een unieke maritieme

intercepted' (versie 5 maart 2014) <http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2014/Pages/Missile-shipment-from-Iran-to-Gaza-intercepted-5-Mar-2014.aspx> (8 februari 2015).

²⁴⁸ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Israeli naval force intercepts Iranian weapon ship' (versie 4 november 2009) <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/nava-force-intercepts-Iranian-weapon-ship-4-Nov-2009.aspx> (8 februari 2015).

²⁴⁹ Information Dissemination. The Intersection of Maritime Strategy and Strategic Communications, 'Hamas' failed Amphibious Infil' (versie 8 juli 2014) <http://www.informationdissemination.net/2014/07/hamas-failed-amphibious-infil.html> (8 februari 2015).

²⁵⁰ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Attempted terror attack via the sea thwarted' (versie 10 november 2004) <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/palestinian/pages/attempted%20terror%20attack%20via%20the%20sea%20thwarted%2010-nov-2004.aspx> (7 februari 2015).

operatie, en een voorbode van een reeks grootschalige operaties.²⁵¹ De eerste duikoperaties vonden plaats in 2002, eveneens in het noordelijke gebied van de Gazastrook nabij Israëlische nederzettingen. Zowel op 8 juli als 4 augustus 2002 zouden de operaties mislukken, de duikers werden in zee opgemerkt en doodgeschoten door de Israëlische marine.²⁵²

Naast de hierboven uiteengezette maritieme infiltraties, zelfmoordaanslagen en smokkeloperaties vonden er in de periode 2000-2014 nog vier incidenten plaats die niet in voorgaande tactieken zijn in te delen: twee vrijdelde aanslagen op Israëlische passagiersschepen, een raketaanval op het Israëlische marineschip *Ahi Hanit*, en een mislukte aanval op een Israëlisch booreiland. In november 2002 werd met de arrestatie van een kopstuk van de al-Qassambrigade van Hamas, en een daarop volgend verhoor, een op handen zijnde zelfmoordaanslag in Eilat voorkomen. Het doel van de operatie was om door middel van een bom in een videocamera zoveel mogelijk slachtoffers te maken op een cruiseschip. Voor de operatie moest een zelfmoordterrorist met een Israëlisch paspoort worden gerekruteerd, die vermomd als toerist aan boord diende te gaan van een aangemeerd cruiseschip. De stad Eilat was uitgekozen omdat in de havenstad nog nooit een zelfmoordaanslag had plaatsgevonden.²⁵³

In de zomer van 2005 werd wederom een aanslag vrijdeld gericht op Israëlische cruiseschepen, ditmaal voor de Turkse kust. Een ontploffing in het huis van de 32-jarige Syriër Louai Sakra leidde tot de vondst van grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen en explosieven: tweehonderd pond aluminiumpoeder, duizend pond hydrogeen en dertien pond van de kneedbare springstof C-4.²⁵⁴ Sakra, een operationeel commandant binnen Al-Qaeda die in maart 2004 in Fallajuh zijn dood in scene had gezet en zijn gezicht had ‘vermomd’ door middel van plastische chirurgie, werd enkele dagen later gearresteerd waarmee een cel van in totaal zeventien terroristen werd ontmanteld die in internationale wateren aanslagen wilden plegen jegens Israëlische cruiseschepen. Het gehuurde appartement van Sakra had uitzicht op de haven van Antalya, de Syriër had een jacht gehuurd waarin duikspullen en een onderwaterscooter werden gevonden, en had dagenlang gechat met Israëlische toeristen om de precieze tijdschema’s van de cruiseschepen te achterhalen.²⁵⁵ Volgens Turkse politieofficieren bestond het plan van Sakra uit een maritieme zelfmoordmisse: met explosieven beladen

²⁵¹ The Command Post, ‘Reuters: Israeli Troops Kill Palestinian Frogmen in Gaza’ (versie maart 2004)

http://www.command-post.org/gwot/2_archives/2004_03.html (8 februari 2015).

²⁵² Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘The seizing of Abu Hasan May 22, 2003.

²⁵³ S. Shay *The Shahids*, 82.

²⁵⁴ M. Gaouette, *Cruising for Trouble* (Santa Barbara 2010) 60.

²⁵⁵ Gaouette, *Cruising for Trouble*, 59.

speedboten dienden zich in internationale wateren in Israëlische cruiseschepen te rammen.²⁵⁶ De operatie zou met \$50.000 deels zijn gefinancierd door Mohammed Omar, leider van de Taliban.

Een maritieme aanval die wel succesvol was, vond op 17 juli 2006 plaats. Het Israëliisch marineschip *Ahi Hanit* werd voor de Libanese kust geraakt door een geavanceerde Iraanse C-802 antischeppraket, afgevuurd door Hezbollah. Vier Israëlische militairen kwamen om door de aanval en de brand die uitbrak op het schip bewerkstelligde grote schade. In een militair onderzoek dat werd ingesteld na de desastreuze aanval bleek dat een van de officieren op het oorlogschip het antiraketsysteem een uur voor de aanval had uitgeschakeld, de marine was niet op de hoogte van de mogelijke dreiging van een aanval van Hezbollah met geavanceerde antischeppraketten. Daarnaast bleek het radarsysteem van het schip, om vliegtuigen en raketten te identificeren, niet correct te werken. Desondanks was de kans groot dat de *Ahi Hanit* ook zou zijn getroffen als het antiraketsysteem wel zou zijn ingeschakeld, zo verklaarde de Israëlische stafchef van de marine, generaal-majoor Ben Ba'ashat: op twee andere marineschepen was de raketlancering geïdentificeerd als een vliegtuig van de Israëlische luchtmacht.²⁵⁷

Het laatste maritieme incident vond plaats op 12 november 2014, en kende een geheel nieuw doelwit: Israëlische offshore faciliteiten. Soennitische extremisten voeren vanuit de Egyptische havenstad Damietta met een 'gekaapte' Egyptische patrouilleboot en vier kleine boten de Middellandse zee op om aanvallen uit voeren op Israëlische schepen en gasinstallaties op zee. Op zee kwam het echter tot een treffen met de Egyptische marine, die argwaan hadden gekregen nadat de gekaapte patrouilleboot niet correct reageerde via de radioberichten: de vier boten werden vernietigd en 32 terroristen werden gevangengenomen. Bij de zeeslag kwamen acht militairen om het leven en raakten vijf gewond.²⁵⁸

3.5 Overzicht maritieme aanslagen

Uit het data-onderzoek aangaande maritiem terrorisme in de periode 1967-2014 kunnen 71 maritieme terreurincidenten worden onderscheiden, een overzicht bevindt zich in bijlage I, op een enkele uitzondering na uitgevoerd door de aan de PLO-geallieerde bewegingen en Hamas,

²⁵⁶ New York Times, 'Syrian admits Israeli cruise ship plot in Turkey' (versie 12 augustus 2005) http://www.nytimes.com/2005/08/11/world/africa/11iht-terror.html?_r=0 (8 februari 2015).

²⁵⁷ Ynet news, 'Report: ship crew didn't realize missile threat' (versie 11 juli 2006) <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3325146,00.html> (23 februari 2015).

²⁵⁸ The Times of Israel, 'Egypt thwarts Islamic State-linked bid to hit Israeli targets at sea' (versie 1 december 2014) <http://www.timesofisrael.com/egypt-thwarts-islamic-state-linked-bid-to-hit-israeli-targets-at-sea/> (18 februari 2015).

Palestijnse Islamitische Jihad en Hezbollah. De jaren zeventig vormden de bloedige hoogtijdagen van het Israëliësch maritiem domein met dodelijke maritieme raids, en het jaar 1985 kende het hoogste aantal maritieme incidenten: acht. Vanaf de jaren tachtig zouden maritieme tactieken evolueren, maar het aantal incidenten bleef, op een uitzondering van een algehele reductie in de tweede helft van de jaren negentig na, ongeveer gelijk. Na de eeuwwisselingen vormden grootschalige smokkeloperaties, zelfmoordslagen op zee en maritieme infiltraties door middel van duikers de belangrijkste tactieken.

4. Analyse

In dit hoofdstuk zullen de maritieme terreurincidenten en de ontwikkelingen binnen het Israëliësch maritiem domein nader worden geanalyseerd. In de eerste paragraaf zal worden ingegaan op de patronen, doelwitten en breuklijnen die kunnen worden onderscheiden uit de hiervoor uiteengezette terreurincidenten. In de tweede paragraaf, waarin de hoogtijdagen van het Palestijns maritiem terrorisme centraal staan, zullen deze constateringën nader worden geanalyseerd aan de hand van de theoretische succesfactoren van maritiem terrorisme. In de derde en vierde paragraaf zal op soortgelijke wijze de periode 1979-1994 en het meest recente tijdvak worden geanalyseerd. In de vijfde paragraaf zal worden ingegaan op de plaats van maritiem terrorisme in het strategisch kader van de bewegingen.

4.1 Patronen, doelwitten & breuklijnen

Op grond van de hiervoor uiteengezette en besproken maritieme terreurincidenten, en het overzicht in bijlage I, kunnen een drietal bevindingen worden onderkend. Ten eerste, de duidelijke patronen in de toegepaste maritieme terreurtactieken. Als globaal wordt gekeken naar de toegepaste tactieken zijn ‘golven’ te onderscheiden qua tijdsperiode, het merendeel van de aanslagen zijn in deze patronen in te delen: het opblazen van oliepijpleidingen en waterinstallaties vanaf eind jaren zestig tot midden jaren zeventig, maritieme raids vanaf midden jaren zeventig tot begin jaren negentig, de eerste zelfmoordaanslag op zee eind jaren tachtig en vanaf de eeuwwisseling grootschalige wapensmokkel op zee, maritieme infiltraties door middel van duikers en meerdere zelfmoordaanslagen met behulp van vissersboten gericht op Israëliësch patrouilleboten. Deze vissersboten of rubberboten vormden een succesvolle tactiek waarin schepen als wapens werden gebruikt, het enige scenario waarin werd getracht een groot schip te gebruiken als wapen, in 1978 het Griekse vrachtschip de *Agaves Dimitrius*, mislukte.

Ten tweede, de doelwitten van de terreurincidenten. Hoewel alle terreurincidenten binnen de omschrijving van het toegepaste begrip maritiem terrorisme vallen, kende de meerderheid van de maritieme terreuraanslagen geen schepen als doelwit: zelfs al zou de kaping van de Achille Lauro worden meegerekend, dan nog waren slechts zestien van de 71 terreurincidenten gericht op schepen. Opvallend hierbij is dat sinds de introductie van de maritieme zelfmoordaanslag in 1989, zeven van de negen terreurincidenten met schepen als doelwit deze zelfmoordtactiek kenden. De schepen die het doelwit vormden van een terreuraanslag zijn qua categorisering gevarieerd. De olietanker *Coral Sea* in 1971 was een duidelijk economisch doelwit alsmede de recente mislukte aanslag op het Israëliësch

gasplatform in 2014, terwijl aanslagen gericht op Israëlische patrouilleschepen en de *Ahi Hanit* in 2006 als symbolische doelwitten kunnen worden gekwalificeerd. Met name voor Hezbollah bleken aanslagen op Israëlische marineschepen dankbare symboliek voor propagandamateriaal, de eerste maritieme aanslag van de sjiiitische beweging in 1987 werd in grote delen van het land met triomf via de luidsprekers van minaretten medegedeeld aan het volk, terwijl Hezbollah-leider Nasrallah een kwartier na de aanval op de *Ahi Hanit* telefonisch een toespraak hield op de eigen tv-zender Al-Manar, waarin hij onder andere stelde dat de aanval op de *Ahi Hanit* een van de beloofde ‘verrassingen’ was van Hezbollah.²⁵⁹ In de categorie burgerdoelwitten kunnen vier terreurincidenten met betrekking tot cruise- of passagiersschepen worden onderscheiden: de gezonken *Sanya* in 1973, de gekaapte *Achille Lauro* in 1985, een mislukt terreurplot in 2002 in Eilat en de vrijdelde zelfmoordaanslagen gericht op Israëlische cruiseschepen voor de Turkse kust in 2005. De terreurincidenten die niet waren gericht op schepen kenmerkten zich primair, op de economische maritieme terreuraanslagen van 1967 tot 1971 en de grootschalige wapensmokkel vanaf de eeuwwisseling na, als burgerdoelwitten: burgers vormden het doelwit van de maritieme raids van Naharia, Savoy, ‘Coastal Road’ en de vele onderschepte maritieme invallen, alsmede bij de explosies op stranden en de maritieme infiltraties door middel van duikers, getuige het wapenarsenaal waarmee velen werden onderschept.²⁶⁰ In enkele gevallen was er sprake van een overlapping van doelwitten, de aanslagen op stranden hadden effect op de toeristische industrie van Israël, en sommige terreurincidenten hadden eveneens een uitgesproken symbolisch doelwit, waarvan de bekendste de mislukte operatie van Khalil al-Wazir in 1985, die was gericht op de Israëlische generale legerstaf in Tel Aviv.

Een derde constatering op grond van de hiervoor uiteengezette maritieme terreurincidenten ziet op de frequentie, effectiviteit en betrokken groeperingen. De periode 1967-1979 kende negentien maritieme terreurincidenten, die als gekeken wordt naar het totaal aantal aanslagen in Israël dat het RAND heeft gerapporteerd, 12,2% van het geheel uitmaakten.²⁶¹ De maritieme incidenten in deze periode veroorzaakten 76 doden en 129 gewonden. De jaren tachtig kenden achttien maritieme terreurincidenten, waarbij twaalf doden vielen en tien gewonden, deze aanslagen maakten zo’n 6,4% uit van het totaal aantal

²⁵⁹ Ynet news, ‘Report: ship crew didn’t realize missile threat’.

²⁶⁰ Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘The seizing of Abu Hasan May 22, 2003’.

²⁶¹ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Incident Date between 1968-01-01 and 1979-12-31, Israel, Middle East/Persian Gulf’ http://smapp.rand.org/rwtid/search_form.php (10 maart 2015).

geregistreerde terroristische incidenten in de database van het RAND.²⁶² In de jaren negentig zette deze daling voort: elf maritieme terreurincidenten met in totaal negen doden en 46 gewonden, die 6,1% van het totaal aantal aanslagen uitmaakten.²⁶³ De periode 2000-2010 kende een lichte stijging in het aantal slachtoffers, zeventien doden en zestig gewonden, maar maritieme incidenten maakten slechts 1,2% van het totaal aantal terreurincidenten uit.²⁶⁴ Hoewel de cijfers van het RAND niet geheel volledig zijn, het is voorstelbaar dat de registratie van terreurincidenten in de jaren zeventig en tachtig moeizamer was dan vandaag de dag en de omvangrijke smokkelincidenten zijn niet opgenomen in de database, valt in alle voorzichtigheid wel een duidelijke trend te onderscheiden: het aantal slachtoffers door maritieme terreuraanslagen in het Israëliësch maritiem domein is sterk afgenomen vanaf de hoogtijdagen in de jaren zeventig, waarin enkele zeer effectieve maritieme terreuraanslagen werden gepleegd, evenals het aandeel van maritieme terreurincidenten in het totaal aantal incidenten die onder de noemer terrorisme kunnen worden geschaard. Een grote meerderheid van de maritieme terreurincidenten kan worden toegeschreven aan Fatah, en een duidelijke kentering is te zien vanaf midden jaren negentig: Hamas nam de rol over als meest actieve maritieme niet-statelijke actor, maar de frequentie lag een stuk lager. Fatah zou na de Oslo-akkoorden nog slechts bij vier maritieme terreurincidenten betrokken zijn. Als wordt gekeken naar de grafiek in bijlage I vallen eveneens enkele pieken en dalen op: een relatieve rust in de periode 1979-1984 gevolgd door een piek in 1985, een absolute stilval in de periode 1995-2000 gevolgd door een opleving van maritieme terreurincidenten van 2001 tot 2006.

4.2 Factoren maritiem succes: de hoogtijdagen

De eerste reeks maritieme terreurincidenten die gericht waren op oliepijpleidingen, waterinstallaties en zelf een olietanker vormen een opmerkelijk begin van de Palestijnse maritieme oorlog. Met name het PFLP onderscheidde zich in deze beginperiode, en de doelwitten lijken in de redenatie te passen van George Habash, de leider van het PFLP die in 1970 verklaarde dat Israël op de knieën kon worden gebracht als onder andere de maritieme aanvoerlijnen zouden worden afgeknepen: de doelwitten waren duidelijk economisch van aard.²⁶⁵ De doelwitten bevonden zich overwegend aan de grens met Jordanië of in centraal-

²⁶² RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Incident Date between 1980-01-01 and 1989-12-31, Israel, Middle East/Persian Gulf' http://smapp.rand.org/rwtid/search_form.php (10 maart 2015).

²⁶³ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Incident Date between 1990-01-01 and 1999-12-31, Israel, Middle East/Persian Gulf' http://smapp.rand.org/rwtid/search_form.php (10 maart 2015).

²⁶⁴ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Incident Date between 2000-01-01 and 2010-12-31, Israel, Middle East/Persian Gulf' http://smapp.rand.org/rwtid/search_form.php (10 maart 2015).

²⁶⁵ Katz, *Guards Without Frontiers*, 158.

Israël, de uitvalbasisen waren gelegen in Jordanië. Maritieme faciliteiten als doelwit waren echter niet nieuw, Fatah had in 1965 bekendheid verworven door enkele mislukte aanslagen op het prestigieuze Israëliisch Nationaal Waterkanaal, een nieuw irrigatiekanaal dat miljoenen had gekost om het zuiden van Israël van water te voorzien. Hoewel de aanslagen waren mislukt propageerde Arafat succes, dat met enthousiasme werd overgenomen door kranten in Beirut, en media in Caïro en Damascus: de reputatie van Fatah was gevestigd.²⁶⁶ Als wordt gekeken naar andere terreurincidenten in de periode 1967-1970 dan valt op dat een aanzienlijk deel van deze terreuraanslagen werd gepleegd nabij de grens met Jordanië, en vaak vanuit Jordanië: de maritieme aanslagen pasten in een breder patroon van terreurincidenten.²⁶⁷ Naast aanslagen vanuit Jordanië bood de Jordaan een praktische smokkelmogelijkheid om de Westelijke Jordaanoever met wapens en explosieven te bevoorraden.²⁶⁸

Israël reageerde op de toenemende terreur met bombardementen op onder andere kampen van Fatah in Jordanië, en nadat een door Fatah geplaatste mijn op een doorgangsweg nabij Eilat een schoolbus met kinderen trof, trokken 15.000 Israëliische militairen in maart 1968 de grens over om guerrillabasisen te vernietigen.²⁶⁹ De tegenstand bleek taai, de slag bij het Jordaanse dorp Karameh, waar het hoofdkwartier van Fatah was gevestigd, werd in de Arabische wereld zelfs gevierd als een overwinning, en Fatah groeide uit tot de belangrijkste Palestijnse groepering.²⁷⁰ Fatah zou echter niet lang in Jordanië verblijven, de steun van de Jordaanse koning Hoessein aan de fedayeenguerilla's verdween nadat Fatah steeds meer een eigen entiteit ging vormen en met haar uitbreidende terroristische activiteiten de Jordaanse regering geheel negeerde.²⁷¹ In oktober 1968 kwam het in Amman tot schermutselingen tussen de fedayeenstrijders en het Jordaanse leger, en een reeks vliegtuigkapingen van het PFLP in 1970 zorgde voor een verdere verslechtering tussen Jordanië en de PLO. Dit leidde in 1970 tot 'Black September', een oorlog tussen Jordanië en de PLO die er uiteindelijk toe zou leiden dat de PLO, met Fatah als grootste factie, zich in het zuiden van Libanon zou

²⁶⁶ Baracskey, *The Palestine Liberation Organization*, 63.

²⁶⁷ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Feb 24, 1968'

http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=17 (17 februari 2015); RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Mar 18, 1968' http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=27 (17 februari 2015);

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Aug 6, 1968'

http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=69 (17 februari 2015); RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Sep 19, 1968'

http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=81 (14 februari 2015).

²⁶⁸ Katz, *Guards Without Frontiers*, 158.

²⁶⁹ Baracskey, *The Palestine Liberation Organization*, 102-103.

²⁷⁰ Ibidem, 95-96.

²⁷¹ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'King Hussein's Federal Plan on Amman Radio – 15 March 1972' (versie 15 maart 1972)

<http://www.mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook1/Pages/36%20King%20Hussein-%20Federal%20Plan-%20broadcast%20on%20Amman.aspx> (18 februari 2015).

vestigen, een gebied dat in de jaren zeventig als ‘Fatahland’ werd beschouwd.²⁷² Hiermee was een van de belangrijkste succesfactoren voor grootschalig maritiem terrorisme gecreëerd: geografische noodzaak.

Met de verdrijving van de PLO in Jordanië bleef de zee een van de weinig resterende opties voor de Palestijnse bewegingen om Israël binnen te dringen en te communiceren met hun cellen op de Gazastrook en Westelijke Jordaanoever: de grens tussen Egypte en Israël werd door grote legermachten bewaakt, de strategisch gelegen Golanhoogten werd bezet door het Israëlisch leger, en de grens tussen Libanon en Israël was relatief smal.²⁷³ Deze optie werd nog urgenter na twee terreuroperaties van het PFLP in april en mei 1974, waarbij terroristen vanuit zuid-Libanon de grens met Israël wisten over te steken en dodelijke gijzelingsacties uitvoerden in een hotel en een school.²⁷⁴ De Israëlisch-Libanese grens werd hierna ‘gebarricadeerd’ door middel van elektronische grenshekken: landinfiltraties vanuit Libanon zouden nog zelden voorkomen.²⁷⁵

Naast geografische noodzakelijkheid kunnen nog een aantal succesfactoren worden onderscheiden, waardoor de jaren zeventig uitmondde in de bloedige hoogtijdagen van het Palestijns maritiem terrorisme. Hoewel het de Palestijnse bewegingen ontbrak aan een maritieme traditie, konden zowel Fatah, het PLF en het PFLP rekenen op de steun van staten: de bewegingen hadden niet enkel basissen in Libanon maar ook in Syrië, zo beschikte Fatah over een groot trainingskamp in Duma, enkele kilometers ten oosten van Damascus.²⁷⁶ Syrische veiligheidsdiensten trainden op grote schaal Palestijnen op onder andere gevechtstactieken, infiltratietechnieken, het plegen van sabotage en het plaatsen van explosieven, en bewapenden de groeperingen met geavanceerde wapens als luchtafweergeschut en antitankwapens.²⁷⁷ Daarnaast ontvingen de Palestijnse bewegingen een aantal schepen van kolonel Kadaffi, rechtstreekse wapenleveranties van de Sovjet-Unie,

²⁷² Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘Reply in the Knesset by Defence Minister Peres on Syria’s role in Libanon – 6 January 1975’ (versie 6 januari 1975) <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook2/Pages/58%20Reply%20in%20the%20Knesset%20by%20Defence%20Minister%20Peres.aspx> (8 februari 2015).

²⁷³ Katz, *Guards Without Frontiers*, 155.

²⁷⁴ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Apr 11, 1974’ http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=1259 (7 februari 2015); RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘May 15, 1974’ http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=1275 (7 februari 2015).

²⁷⁵ K. Mommsen, *60 years Israel Navy* (Bonn 2011) 291.

²⁷⁶ Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘Statement in the Knesset by Defence Minister Peres on the Savoy Hotel Attack’ (versie 11 maart 1975) <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook2/Pages/68%20Statement%20in%20the%20Knesset%20by%20Defence%20Minister%20Pe.aspx> (2 maart 2015).

²⁷⁷ Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘Reply in the Knesset by Defence Minister Peres on Syria’s role in Libanon – 6 January 1975’.

vrijwel alle wapens die de Palestijnse bewegingen gebruikten waren ‘made in Soviet Union’, en trainingen in de Sovjet-Unie in het toepassen van guerrillamethodes.²⁷⁸ Als specifiek wordt gekeken naar de maritieme capaciteiten valt de steun van staten nog meer op: de veelgebruikte Zodiac rubberboten, oorspronkelijk van Franse origine, verkreeg Fatah van de Sovjet-Unie, en de maritieme eenheden van *Force 17* ondergingen specifieke trainingen van de Syrische marine in de kustplaats Latakia, om vervolgens verder te worden opgeleid in Algerije en Libië. Volgens het Israëlische ministerie van Buitenlandse Zaken werden marine-eenheden van *Force 17* ook getraind in Egypte, en Katz stelt in zijn werk dat enkele eenheden zelfs door Russische, Cubaanse en Noord-Koreaanse kikvorsmannen werden klaargestoomd voor maritieme operaties.²⁷⁹ De statelijke steun kan ook worden gezien in de maritieme thuis- en uitvalsbasisen van Fatah, deze bevonden zich hoofdzakelijk in de havens van Tyrus, Sidon en Ras as-Sheikh, in het zuiden van Libanon. Hiermee tekent zich een derde succesfactor af: de kust van zuid-Libanon herbergde meerdere maritieme uitvalsbasisen, die ondanks herhaaldelijke aanvallen van het Israëlijs leger in gebruik bleven.

De meeste succesvolle maritieme terreuraanslagen in de jaren zeventig werden uitgevoerd door Fatah’s maritieme tak van *Force 17*, een mysterieuze elite-eenheid die was opgericht door Ali Hassan Salameh, bijgenaamd de ‘Rode Prins’, het brein achter de aanslag op Israëlische atleten in München in 1972.²⁸⁰ *Force 17* zou gaandeweg haar bestaan verantwoordelijk worden voor de beveiliging van Yasser Arafat, en werd aangestuurd door het militaire brein van Fatah, Khalil al-Wazir. Het was al-Wazir die begin jaren zeventig een maritieme strategie ontwikkelde, en zijn hand in het Palestijns maritiem terrorisme was groot. De door al-Wazir geformuleerde doelen van de Palestijnse maritieme oorlog waren drievoudig. Ten eerste, het openen van een nieuw front jegens Israël om grootschalige destructie te veroorzaken en de frontlinie te verschuiven van de Libanees-Israëlische grens, en in mindere mate de Jordaans-Israëlische grens, naar de Mediterrane kustlijn. Ten tweede, om door middel van maritiem terrorisme het moraal van het Israëlische volk te ondermijnen en

²⁷⁸ Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘Statement to the press by Prime Minister Begin on the massacre of Israelis on the Haifa-Tel Aviv Road- 12 March 1978’ (versie 12 maart 1978) <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook3/Pages/133%20Statement%20to%20the%20press%20by%20Prime%20Minister%20Begin.aspx> (18 februari 2015); Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘Statement to the Knesset by Prime Minister Begin on the terrorist raid and the Knesset Resolution- 13 March 1978’ (versie 13 maart 1978) <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook3/Pages/134%20Statement%20to%20the%20Knesset%20by%20Prime%20Minister%20Beg.aspx> (19 februari 2015).

²⁷⁹ Katz, *Guards Without Frontiers*, 158.

²⁸⁰ BBC, ‘Who are Force 17?’ (versie 4 december 2001) http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/2001/israel_and_the_palestinians/profiles/1691693.stm (8 januari 2015).

doorbreken. Ten derde, om manschappen, instructies en wapenmateriaal te smokkelen naar de bezette Palestijnse gebieden.²⁸¹ In Khalil al-Wazir bevond zich de militaire visie en het maritieme leiderschap van de Palestijnse bewegingen, een groot aantal ‘bepaalde’ maritieme operaties was door hem ontworpen. De maritieme tactieken van *Force 17* zouden door andere groeperingen op kleinere schaal worden overgenomen, getuige onder andere de maritieme raid van Naharia in 1979, uitgevoerd door het PLF, een tot dan toe onbekende maritieme actor. Als wordt gekeken naar de factor beloning bij de maritieme operaties, dan lijkt deze vooral te zijn gelegen in wraak: manschappen die maritieme invallen en aanslagen uitvoerden hadden weinig kans om te overleven, buiten de meestal fatale gevechten met het Israëlijs leger bracht de operatie op zee al veel gevaren met zich mee, en handelden veelal wreed en genadeloos.

In navolging van de geografische noodzakelijkheid, de steun van staten, het maritiem leiderschap en de diverse uitvalsbasisen kan eveneens een inadequate beveiliging worden onderscheiden. Zoals in het voorgaande hoofdstuk beknopt uiteengezet, schokte de eerste maritieme raid in 1974 het Israëlijs leger. Vrijwel alle marineschepen werden in de nasleep van de ‘War of Attrition’, die duurde van 1970 tot 1973, nog ingezet aan de Egyptische frontlijn of dienden ter ondersteuning bij operaties van commando-eenheden, waardoor de Israëlijs kustlijn met drukbevolkte steden als Tel Aviv en Haifa uitermate kwetsbaar was.²⁸² De Israëlijs antiterreuroctrine van ‘preventieve vergelding’ werd na de eerste bloedige maritieme raid in 1974 gericht op de maritieme capaciteiten van de Palestijnse bewegingen, Israëlijs commando’s voerden na de aanslag in Naharia aanvallen uit op de uitvalsbasisen in Tyrus, Sidon en Ras as-Sheikh.²⁸³ Na de maritieme raid van ‘Hotel Savoy’ werd zelfs getracht een blokkade van de havens van Tyrus en Sidon te bewerkstelligen met patrouillerende Israëlijs marineschepen in Libanese wateren, onderzeeërs voor de Libanese kust en surveillance van de luchtmacht over zee.²⁸⁴ Een reeks commando-operaties gericht op de havens van Tyrus en Sidon in 1976, waarbij onder andere een aantal boten werden vernietigd, leek de maritieme capaciteiten van de Palestijnen te hebben verzwakt: in 1976 en 1977 vonden geen maritieme aanvallen plaats. De maritieme capaciteiten van de Palestijnse bewegingen waren echter niet geëlimineerd, ondanks een nieuwe Israëlijs commando-operatie in februari 1978, gericht op de haven van Tyrus, vond nauwelijks een maand later de meest bloedige maritieme raid ooit plaats, de ‘Coastal Road’, gevolgd door een reeks nieuwe

²⁸¹ Katz, *Guards Without Frontiers*, 158.

²⁸² Katz, *Guards Without Frontiers*, 156.

²⁸³ Ibidem, 156-157.

²⁸⁴ Mommsen, *60 years Israel Navy*, 293-294.

maritieme operaties van Fatah en het PLF. Hoewel Israëlische antiterreuroperaties de maritieme aanvallen wellicht tijdelijk stagneerden bleef de Israëlische kustlijn in de jaren zeventig defensief kwetsbaar, waarmee een inadequate beveiliging kan worden onderscheiden als een van de theoretische succesfactoren gedurende de hoogtijdagen van het Palestijns maritiem terrorisme.

4.3 Effectieve anti-terreur: offensieven, uitvalsbasissen & liquidaties

De data aangaande de jaren tachtig en negentig tonen een aanzienlijke daling in effectiviteit van maritieme terreuroperaties. Aan de hand van een drietal theoretische succesfactoren van maritiem terrorisme, inadequate veiligheid, maritieme uitvalsbasissen en visionair maritiem leiderschap, zal worden beargumenteerd dat de basis hiervan eind jaren zeventig werd gelegd, en dat het ‘klassiek’ maritiem terrorisme in de jaren tachtig definitief werd verslagen.

Na de maritieme raid van ‘Hotel Savoy’ werd een netwerk van kustradars en observatiepunten opgezet langs de Israëlische kustlijn, een defensieve maatregel die na de ‘Coastal Road’ nog verder werd uitgebreid en werd versterkt door middel van het plaatsen van grenshekken op Israëlische stranden en opnieuw een verhoging van het aantal marinepatrouilles op zee. Op 15 maart 1978, vier dagen na de ‘Coastal Road’, ontvouwde het Israëlisch leger operatie *Litani*: 25.000 militairen trokken zuid-Libanon binnen, ondersteund door de Israëlische luchtmacht en marine, om PLO-basissen te ontmantelen en uit het zuiden van Libanon te verdrijven.²⁸⁵ Eenheden van *Flotilla 13*, de Israëlische maritieme special forces, voerden tientallen aanvallen uit op de havens van Tyrus en Sidon, en vernietigden op 8 juni 1978 de basis van *Force 17* van waaruit de ‘Coastal Road’ was opgezet en gefaciliteerd.²⁸⁶ De maritieme infrastructuur van de Palestijnse bewegingen bleef ondanks de militaire operaties capabel, hoewel het hoofdkwartier van Fatah verschoof van zuid-Libanon naar Beirut volgde in april 1979 de bloedige maritieme raid van het PLF. De pas aangetreden Israëlische schout-bij-nacht Ze’ev Almog ontvouwde hierop een nieuwe maritieme antiterreurmethode: een blokkade op de Libanese wateren gecombineerd met een continue serie van kleine commando-operaties, ondersteund door marineschepen, diende het maritiem slagveld te verplaatsen van de Israëlische kustlijn naar de Libanese kustlijn en de maritieme capaciteiten van de Palestijnse bewegingen te verzwakken door middel van een maritieme

²⁸⁵ Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘Israel Defense Forces Statement on the Operation in Libanon – 15 March 1978 (versie 15 maart 1978)

<http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook3/Pages/135%20Israel%20Defence%20Forces%20statement%20on%20the%20operati.aspx> (6 maart 2015).

²⁸⁶ Mommsen, *60 years Israel Navy*, 303.

uitputtingsoorlog op eigen terrein.²⁸⁷ De strategie van ‘offensieve defensie’ bleek te werken, tussen 1979 en 1981 voerde *Flotilla 13* meer dan tachtig operaties uit aan de Libanese kust, waaronder het opblazen van het hoofdkwartier van het PFLP, het vernietigen van PLO-basissen en havens, en het vrijdelen van verschillende maritieme infiltraties.²⁸⁸ De ‘offensieve defensie’ zou in de jaren tachtig niet alleen in Libanon worden uitgevoerd, zo werden in april 1985 aanvallen uitgevoerd op de Algerijnse haven van Anaba, en op 1 oktober 1985 vonden bombardementen plaats op maritieme basissen van *Force 17* in Tunis.²⁸⁹ Naast een effectieve maritieme veiligheidsstrategie kan nog een factor worden onderscheiden die betrekking had op het vormen van een adequate beveiliging: moderne patrouilleboten. Begin jaren tachtig bouwde de Israëlische marine sportmotoren in de Dabur patrouilleboten, ‘Arneson Surface Drives’, om de snelle Palestijnse rubberboten bij te kunnen houden. Eind jaren tachtig werd zelfs een nieuwe patrouilleboot geïntroduceerd, de Super Dova, specifiek gericht op de dreiging van maritiem terrorisme: veertig knopen snel, uitgerust met zowel 20 mm kanonnen, lichte machinegeweren als antischeppraketten en torpedo’s, en een geavanceerd radarsysteem om meerdere kleine doelwitten te lokaliseren.²⁹⁰

Een tweede oorzaak van de effectiviteitsdaling van maritiem terrorisme in het Israëlich domein kan worden onderscheiden als de maritieme uitvalsbasissen van de Palestijnse bewegingen in de jaren tachtig en negentig worden bestudeerd. Op 6 juni 1982 trok het Israëlich leger opnieuw het in burgeroorlog verkerende Libanon binnen, operatie *Peace for Galilee* zou duren tot 31 mei 1985 en had ten doel de verdrijving van de PLO uit Beiroet.²⁹¹ Ditmaal was de aanleiding niet gelegen in een maritieme terreuraanslag, maar de moord op de Israëlische ambassadeur in Londen, Shlomo Argov. Een dieperliggende oorzaak was de continue terreur door middel van Katoesja-raketten die werden afgevuurd vanuit zuid-Libanon.²⁹² Het militaire doel van de operatie werd behaald: de Palestijnse bewegingen werden verdreven uit zuid-Libanon en het hoofdkwartier van Fatah verschoof naar Tunis, de hoofdstad van Tunesië. Als wordt gekeken naar de gevonden data van de jaren tachtig en negentig, dan valt op dat het operationeel gebied van maritiem terrorisme was veranderd, de bewegingen hadden hun uitvalsbasissen in zuid-Libanon verloren: een maritieme eenheid van het PLF vertrok in 1984 vanuit de noordelijkste stad in Libanon, Tripoli, *Force 17* voerde in

²⁸⁷ Mommsen, *60 years Israel Navy*, 304.

²⁸⁸ Ibidem, 306.

²⁸⁹ Katz, *Guards Without Frontiers*, 185.

²⁹⁰ Mommsen, *60 years Israel Navy*, 341, 352.

²⁹¹ Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘The Lebanon War: Operation Peace for Galilee (1982)’

<http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/History/Pages/Operation%20Peace%20for%20Galilee%20-%201982.aspx> (8 februari 2015).

²⁹² Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘The Lebanon War: Operations Peace for Galilee (1982)’.

1985 twee operaties uit in Barcelona en Cyprus, de ambitieuze operatie van Khalil al-Wazir die was gericht op de generale legerstaf in Tel Aviv in 1985 had haar voorbereidingen en vertrekplaats in Algerije, de miljoenenoperatie van Abu Abbas in 1990 voltrok vanuit Benghazi, en de data tonen aan dat eind jaren tachtig en begin jaren negentig de doelwitten van succesvolle maritieme operaties steeds meer gelegen zouden zijn in Israëlische patrouilleboten buiten Israëlische territoriale wateren, in plaats maritieme infiltraties in Israëlische kustplaatsen. De voornaamste maritieme actor, Fatah's *Force 17*, had haar belangrijkste trainings- en uitvalsbasis aan de Algerijnse kust, onder beveiliging van de Algerijnse luchtmacht en geavanceerde SAM-luchtdoelraketten van de Sovjet-Unie.²⁹³ Hoewel de geografische noodzaak urgenter was dan ooit lagen de maritieme thuisbasisen zo ver van de Israëlische kust, de poging om door middel van de *Achille Lauro* in 1985 Ashdod te infiltreren is in dit licht ingenieus, dat deze kunnen worden onderscheiden als een oorzaak van de effectiviteitsdaling van maritiem terrorisme in de jaren tachtig en negentig.

Een derde oorzaak die kan worden onderscheiden betreft het maritiem leiderschap. In de jaren tachtig zou de belangrijkste maritieme actor, Fatah's *Force 17*, zware verliezen lijden. Op 20 augustus 1983 werd Ma'amun Mar'wish, een van de belangrijkste adjudanten van Khalil al-Wazir, in Athene geliquideerd.²⁹⁴ Drie jaar later, op 21 oktober 1986, volgde in de Griekse hoofdstad de liquidatie van het operationele hoofd van de maritieme tak van *Force 17*, brigadier Monzer Abu Ghazala. Een geplaatste bom in de huurauto van Ghazala, volgens de PLO zat de Israëlische geheime dienst Mossad achter de liquidatie, maakte een einde aan het leven van de brigadier. Ghazala was onder andere nauw betrokken bij de mislukte operatie op de Israëlische generale legerstaf in Tel Aviv in 1985.²⁹⁵ Een jaar daarvoor was een andere commandant van *Force 17*, de 21-jarige Faisal Abu Sarah, door de Israëlische marine onderschept op een ferry die van Beirut naar Cyprus voer. Sarah was ondanks zijn jonge leeftijd de leider van *Force 17* in de Palestijnse vluchtelingenkampen Shatilla en Bourj al-Barajneh nabij Beirut, waar veel manschappen van *Force 17* werden gerekruteerd.²⁹⁶ De belangrijkste slag zou echter plaatsvinden in de nacht van 16 april 1988. Een spectaculaire Israëlische operatie in een buitenwijk van Tunis, waarbij zowel de commando-eenheden *Sayeret Mat'kal*, *Flotilla 13* als lokale Mossad-agenten betrokken waren, maakte een einde

²⁹³ Katz, *Guards Without Frontiers*, 168.

²⁹⁴ Ibidem, 195.

²⁹⁵ C. Dickey, M.J. Kubic en T. Stanger, 'Cutting Arafat's Sea Link', *Newsweek* (December 1986 vol. CVIII issue 22) 46.

²⁹⁶ Katz, *Guards Without Frontiers*, 166.

aan het leven van Khalil al-Wazir.²⁹⁷ De vierde liquidatiepoging in de jaren tachtig was daarmee succesvol, en onthoofdde de militaire tak van Fatah en het maritieme brein in de Palestijnse maritieme oorlog. Hoewel Israël vanaf de aanslag op de olympiërs in München in 1972 een lange geschiedenis heeft gehad van liquidaties van Palestijnse leiders, Ariel Sharon zou een dag na de liquidatie van al-Wazir verklaren dat Palestijnse topfiguren waar dan ook ter wereld geliquideerd dienden te worden, kunnen in de liquidatie van Khalil al-Wazir de drie factoren worden onderscheiden waardoor het klassiek maritiem terrorisme vanaf 1979 in effectiviteit sterk afnam: de maritieme uitvalsbases waren verschoven van zuid-Libanon naar de Noord-Afrikaanse kust, Israël voerde vanaf 1979 een ‘offensieve maritieme defensie’, en het visionair maritiem leiderschap van de niet-statelijke actoren verdween in de jaren tachtig door liquidaties.

4.4 Modern maritiem terrorisme

De data van de jaren negentig lijkt een opvallende lacune te herbergen, vanaf het jaar 1995 tot 2000 zijn geen maritieme terreurincidenten geregistreerd. Hoewel in een secundaire bron wordt gesteld dat in 1997 nog een zelfmoordaanslag werd gepleegd op zee voor de Libanese kust, met behulp van een vissersboot met explosieven, kan dit niet worden ondersteund door een primaire bron.²⁹⁸ Zelfs al zou deze aanslag wel hebben plaatsgevonden, in de tweede helft van de jaren negentig was het Israëlisch maritiem domein opvallend rustig. Een logische verklaring kan worden gezocht in de vredesonderhandelingen tussen Israël en de PLO, die haar apotheose vond op 13 september 1993 met de ondertekening van de Oslo-akkoorden. Deze verklaring lijkt te worden ondersteund door de gevonden data, het enige maritieme terreurincident dat na de ondertekening van de Oslo-akkoorden in de jaren negentig plaatsvond en waarbij Fatah was betrokken, voltrok zich op 25 december 1993: een aanslag op het Israëlisch vrachtschip *Jrush Shalom*, in de haven van Eilat.²⁹⁹ Deze aanslag betreft zelfs, als wordt gekeken naar de database van het RAND, het enige geregistreerde terreurincident van Fatah in de jaren negentig.³⁰⁰ Van de aan de PLO-geallieerde bewegingen zou alleen het PFLP vanaf de Oslo-akkoorden nog drie terreuraanslagen plegen, de factie

²⁹⁷ Katz, *Guards Without Frontiers*, 185-190.

²⁹⁸ Shay, *The Shahids*, 81.

²⁹⁹ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Dec 25, 1993’
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=7231 (9 januari 2015).

³⁰⁰ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, ‘Incident Date between 1990-01-01 and 2010-12-31, Israel, Middle East/Persian Gulf’ http://smapp.rand.org/rwtid/search_form.php (10 maart 2015).

erkende de akkoorden niet.³⁰¹ De statistieken van de jaren negentig, eveneens gebaseerd op de database van het RAND, tonen dan ook een daling van het totaal aantal terreurincidenten: van 289 in de jaren tachtig naar 179 in de jaren negentig.³⁰² Het aantal dodelijke slachtoffers van terrorisme in Israël steeg echter van 174 in de jaren tachtig, naar 348 in de jaren negentig, en zelfs tot 1189 in de periode 2000-2010.³⁰³ Het afgezworen terrorisme van de PLO creëerde een geweldsvacuüm dat na de Oslo-akkoorden werd ingevuld door Hamas en de Palestijnse Islamitische Jihad, die een effectieve terreur beoefenden waarbij het maritiem domein geen rol speelde.

Een belangrijke factor bij de geminimaliseerde rol van maritiem terrorisme in de jaren negentig lijkt te kunnen worden onderscheiden in het ontbreken van een geografische noodzaak om op zee of vanuit zee aanslagen te plegen. Opereerden Fatah, het PFLP en het PLF in de jaren zeventig en tachtig hoofdzakelijk vanuit Jordanië, Libanon, Syrië en de Noord-Afrikaanse kust, de belangrijkste niet-statelijke actoren die terreuraanslagen pleegden in Israël vanaf midden jaren negentig, Hamas en de PIJ, hadden hun basissen op de Gazastrook en de Westelijke Jordaanoever: gebieden die ondanks Israëlische supervisie tot 2003 relatief redelijk toegankelijk waren en de mogelijkheid boden om vanuit het land aanslagen in Israël te plegen. Daarnaast ontvouwde zich onder leiding van Yahya Ayyash vanaf 1994 een nieuwe, dodelijk effectieve tactiek in het Palestijns terrorisme: zelfmoordaanslagen, bij voorkeur in bussen. Ayyash was een ingenieur, hoofd bommenmaker van Hamas en tot zijn dood zouden vele Israëlische soldaten een foto van hem bij zich dragen ter mogelijke identificatie. Ayyash beschikte over specifieke kennis en vaardigheden om bommen te maken uit geïmproviseerde explosieven, uit zijn hand kwamen de beruchte zelfmoordgordels.³⁰⁴ Vanaf de proliferatie van de kennis en inzichten van Ayyash zouden zelfmoordaanslagen het toneel van het Palestijns terrorisme beheersen, met de hoogste

³⁰¹ RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Mar 23, 1994' http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=7328 (8 maart 2015); RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jan 13, 1995' http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=7615 (8 maart 2015); RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 6, 1996' http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=8019 (8 maart 2015).

³⁰² RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Incident Date between 1968-01-01 and 2010-12-31, Israel, Middle East/Persian Gulf' http://smapp.rand.org/rwtid/search_form.php (10 maart 2015).

³⁰³ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Terrorism deaths in Israel 1920-1999' (versie 1 januari 2000) <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/palestinian/pages/terrorism%20deaths%20in%20israel%20-%201920-1999.aspx> (8 maart 2015); Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Victims of Palestinian Violence and Terrorism since September 2000' <http://www.mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/Victims%20of%20Palestinian%20Violence%20and%20Terrorism%20since.aspx> (10 maart 2015).

³⁰⁴ D. Moreh, *The Gatekeepers* (Jeruzalem 2012) interview met voormalig hoofd Shin Bet Carmi Gillon.

frequentie en het meeste aantal slachtoffers gedurende het hoogtepunt van de tweede intifada, van 2001 tot 2003.³⁰⁵

In het voorgaande hoofdstuk zijn de maritieme terreurincidenten vanaf 2000 ingedeeld in de drie meest toegepaste tactieken: maritieme infiltraties door middel van duikers, maritieme zelfmoordaanslagen, en wapensmokkel over zee. Uit de uiteengezette data kan worden geconcludeerd dat maritieme zelfmoordaanslagen op zee qua effectiviteit uiterst gering waren: tussen 2000 en 2003, gedurende de tweede intifada, werden drie aanslagen op Israëlische patrouilleboten gepleegd, waarbij in totaal vier Israëli's gewond raakten. Een oorzaak kan gezocht worden in de zeer beperkte maritieme traditie van zowel Hamas als de Palestijnse Islamitische Jihad, maar een adequate Israëlische beveiliging op zee lijkt de voornaamste reden. In de *Gaza-Jericho Agreement* van 1994, dat voortvloeide uit de Oslo-akkoorden, werd de zee voor de Gazastrook verdeeld in drie maritieme zones: zone L, die het grootste kustgebied van de Gaza bestrijkt tot 20 zeemijl zee-inwaarts en bestemd is voor Palestijnse visserij, economische activiteiten en recreatie, en twee omliggende bufferzones van een tot anderhalve zeemijl breed, K en M, die enkel door de Israëlische marine mogen worden gebruikt.³⁰⁶

Zelfmoordaanslagen op Israëlische patrouilleboten lijken door de bufferzones erg moeilijk uitvoerbaar, uit de gevonden data blijkt dat twee van de drie boten die gebruikt werden als wapens al op grote afstand van hun doelwit tot een ontploffing kwamen. Naast bufferzones kent de zeegrens van de Gazastrook sinds 2006 golfbrekers van ongeveer honderdvijftig meter, met daaraan verbonden netten met een lengte van achthonderd meter en een zeediepte van tien meter. Sensoren in de netten dienen er voor te zorgen dat zowel speedboten als infiltrerende duikers kansloos zijn om ongemerkt de Israëlische kust te bereiken. Soortgelijke veiligheidsconstructies kennen de noordelijke zeegrens met Libanon en gasplatforms op zee.³⁰⁷ De vrijwel allen spectaculaire maar mislukte maritieme infiltraties door middel van duikers lijken dan ook verklaard te kunnen worden door de zeer adequate beveiliging van het Israëli's leger: naast bufferzones en patrouilles op zee, technische beveiliging in de vorm van sensoren op en in zee en radarsystemen langs de gehele Israëlische

³⁰⁵ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Suicide and Other Bombing Attacks in Israel Since the Declaration of Principles (sept 1993)' <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/palestinian/pages/suicide%20and%20other%20bombing%20attacks%20in%20israel%20since.aspx> (8 maart 2015).

³⁰⁶ Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Gaza-Jericho Agreement' (versie 4 mei 1994) <http://www.mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Peace/Guide/Pages/Gaza-Jericho%20Agreement%20Annex%20I.aspx> (8 maart 2015).

³⁰⁷ Mommsen, *60 years Israel Navy*, 390.

kustlijn, zijn op land mobiele observatieposten, bemand door militairen.³⁰⁸

Een tweetal zelfmoordaanslagen op maritieme doelwitten in het meest recente tijdvak waren wel succesvol: de zelfmoordaanslag op 30 april 2003 in een strandbar in Tel Aviv, en de zelfmoordaanslag in de haven van Ashdod in maart 2004. Beide aanslagen kenden maritieme doelwitten op land. De zelfmoordaanslag in Tel Aviv paste, buiten de nationaliteit van de zelfmoordterroristen, in een breder patroon van talloze zelfmoordaanslagen, in 2003 werden 25 zelfmoordaanslagen uitgevoerd bij met name bushaltes, horecagelegenheden en militaire checkpoints.³⁰⁹ De aanslag was ‘ontworpen’ door Hamas-commandant Wa’al Nasser, die samen met Hamaskopstuk Nizar Rayan de enige leidinggevende figuren waren in de periode 2000-2014 waarvan bekend is dat ze achter een of meerdere maritieme operaties zaten, waaronder de zelfmoordaanslag op zee jegens een Israëlische patrouilleboot in 2003. Nasser werd op 30 mei 2004 geliquideerd door het Israëlijs leger, Rayan in 2009.³¹⁰ Hoewel in 2014 berichten opdoken over een marine-eenheid van Hamas, kunnen maritieme leiders of visionairs niet (meer) worden onderscheiden.³¹¹

De zelfmoordaanslag in de haven van Ashdod, met als brein Nizar Rayan, was wel uniek: het operationeel terrein was nieuw, de infiltratietechniek was innovatief en de mogelijke dreiging van terreuraanslagen in havens was na elf september een van de veelbesproken mogelijke terreurscenario’s.³¹² Deze dreiging had geleid tot twee belangrijke juridische veranderingen, de eerder besproken uitbreiding van het SUA-verdrag, waarbij de nadruk met betrekking tot maritieme terreurdaden jegens schepen meer op preventie in plaats vervolging werd gelegd, en de introductie van de Internationale Code voor de beveiliging van schepen en havenfaciliteiten (ISPS-code).³¹³ Deze code behelst verplichtingen en aanbevelingen zoals een verplichte veiligheidsofficier bij schepen boven de vijfhonderd ton, evacuatie- en veiligheidsplannen, en veiligheidscodes met betrekking tot onder andere havenfaciliteiten, certificaten, computersystemen en het monitoren van containervrachten.³¹⁴ Hoewel Israëlische veiligheidsmaatregelen veelal hogere eisen stellen, kwam het gevaar bij de aanslag in Ashdod uit de containeroverslag: de zelfmoordterroristen waren in een container

³⁰⁸ Mommsen, *60 years Israel Navy*, 390.

³⁰⁹ Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘Suicide and Other Bombing Attacks in Israel Since the Declaration of Principles (sept 1993)’.

³¹⁰ Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘Two senior terrorists killed in northern Gaza Strip’.

³¹¹ M. Omer, ‘Hamas growing in military stature, say analysts’ (versie 17 juli 2014)

<http://www.middleeasteye.net/news/hamas-gains-credibility-fighting-force-analysts-say-371780262> (9 maart 2015)

³¹² P. Chalk, *The Maritime Dimension of International Security. Terrorism, Piracy and Challenges for the United States* (RAND 2006).

³¹³ Murphy, *Small Boats*, 192-193.

³¹⁴ *ISPS Code*, International Maritime Organization (2003) 11-15.

vanuit de grensovergang Karni, gelegen ten noorden van de Gazastrook, naar de haven van Ashdod gesmokkeld. De grensovergang Karni betrof hoofdzakelijk een goederenoverslagpunt tussen Gaza en Israël, die in 2011 werd gesloten. Een betrokken Palestijnse veiligheidsofficier verklaarde dat de Karni grensovergang door Hamas en Fatah werd gezien als een zwak punt in de beveiliging van Israël, en een aantrekkelijke mogelijkheid bood om zelfmoordterroristen Israël binnen te smokkelen.³¹⁵ Hoewel de operatie de meest dodelijke maritieme aanslag sinds 1978 was, had de terreuroperatie voor nog veel meer slachtoffers kunnen zorgen: het doelwit van de missie lag in het opblazen van de brandstoffenopslagtanks van de haven.³¹⁶

De terreuraanslag in de haven van Ashdod was een innovatieve manier om de afgrenzing van de Gazastrook te doorbreken: eind 2003 had Ariel Sharon, nadat de pas aangetreden premier Mahmoud Abbas zijn taken had neergelegd omdat hij continu werd gedwarsboomd door Arafat, in een poging het geweld van de tweede intifada te beëindigen de Gazastrook geheel afgegrensd en zelfs op zee een blokkade bewerkstelligd.³¹⁷ Geografische noodzaak volgde net als begin jaren zeventig smokkelroutes om een grote terreuraanslag te kunnen uitvoeren. De aanslag onderstreept ook de continue strijd tussen het Israëlische contraterroreisme en de niet-statelijke actoren om elkaar een stap voor te zijn, een illustratie van de door Luttwak uiteengezette horizontale dimensie van strategie. Omstreeks de aanslag in de haven Ashdod werd bekend dat de Israëlische marine een nieuwe antiterreureenheid had opgezet: de ‘Diving and Sea Warfare Unit’ Snapir, die als hoofdtak kreeg het voorkomen van terreurinfiltraties in de havens van Haifa, Eilat en Ashdod. De eenheid kreeg de beschikking over duikers die onder andere getraind waren in het onschadelijk maken van zeemijnen en de speciaal voor havenbeveiling ontworpen Tzira boten, en ging tevens een rol spelen bij het inspecteren van schepen en binnenkomende vrachtladingen.³¹⁸ Mede in ogenschouw genomen de recente aanslag op een Israëlisch gasplatform, lijken (deels) succesvolle maritieme terreuraanslagen incidenteel van aard maar vooral zeer innovatief qua doelwit en methode om veiligheidsmaatregelen te omzeilen: grootscheepse maritieme invallen of frequente succesvolle maritieme terreuraanslagen, een maritiem operationeel terrein, kunnen niet (meer) worden onderscheiden.

³¹⁵ Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘Palestinian security officer who dispatched Ashdod Port suicide bombers arrested at Karni Crossing’ (versie 22 juni 2004) <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/Palestinian%20security%20officer%20arrested%2022-June-2004.aspx> (8 maart 2015).

³¹⁶ R. Warnes, ‘Ashdod Port Attack’, in P. Chalk (ed.), *Encyclopedia of Terrorism. Volume 1* (Santa Barbara 2013) 65-66, 66.

³¹⁷ Mommsen, *60 years Israel Navy*, 390.

³¹⁸ *Ibidem*, 370.

Als wordt gekeken naar de gevonden data en de hiervoor uiteengezette ontwikkelingen van maritieme veiligheid, dan lijkt het grootste element van maritiem terrorisme in de afgelopen jaren wapensmokkel over zee, met hoofdrollen voor Hezbollah en Iran. Hoewel de aanval op de *Ahi Hanit* wellicht het meest indrukwekkende maritieme incident betreft, heeft Hezbollah haar maritieme terreuraanslagen jegens Israël hoofdzakelijk gepleegd vanuit een militair defensieve uitgangspositie: zowel de aanslagen op Israëlische patrouilleboten in 1989 en 1990, als de aanval op de *Ahi Hanit* in 2006, voltrokken zich in Libanese wateren. De gebruikte moderne Iraanse C-802 antischeepraket, overigens het enige moderne wapen dat kan worden onderscheiden in een maritieme terreuraanslag, onderstreept des te meer de gevolgen van wapensmokkel over zee. De data tonen een aantal indrukwekkende vangsten, variërend van vijftig tot vijfhonderd ton aan wapens, maar de raketbeschietingen en militaire tegenstand gedurende de Israëlisch-Libanese Oorlog van 2006, en de meest recente Israëlische legeroperatie in de Gazastrook, tonen aan dat een groot deel van de smokkeloperaties waarschijnlijk succesvol is verlopen.³¹⁹

Bij vrijwel alle grote smokkelincidenten was Iran betrokken, vier van de acht onderschepte schepen vervoerden Iraans wapenmateriaal en deze vier grootste wapenonderscheppingen door de Israëlische marine betroffen rechtstreekse Iraanse leveranties aan Hezbollah en Hamas. Dat deze wapensmokkel vrij ingenieus in elkaar stak bleek uit de onderschepping van de *Karine A*: het schip was gecharterd in Libanon, had een nieuwe bemanning gekregen in Sudan na een reguliere containervracht, om vervolgens via de haven van Hodeidah in Jemen te worden bevracht in de Perzische Golf, bij het Iraanse eiland Kish. Het charteren van vrachtschepen varende onder verschillende buitenlandse vlaggen betreft een beproefde tactiek van Iran om geallieerde bewegingen te bewapenen, die heeft geleid tot een viertal resoluties van de VN-Veiligheidsraad waarin onder andere deze ‘omzeilende’ wapenleveranties expliciet zijn verboden.³²⁰ Getuige de recordonderschepping van de *Franco* in 2009, een jaar na de vierde resolutie van de VN-Veiligheidsraad, en de onderscheppingen van de *Victoria* in 2011 en de *KLOS C* in 2014, trekt Iran zich vooralsnog weinig aan van deze resoluties. Statelijke steun, in de vorm van wapensmokkel, kan dan ook worden onderscheiden als belangrijke factor in de terreuractiviteiten in het Israëlisch maritiem domein, dat door hoogwaardige en continue ontwikkelende veiligheidsmaatregelen een relatief effectieve maritieme contraterreur heeft ontwikkeld.

³¹⁹ J. White, ‘The Combat Performance of Hamas in the Gaza War of 2014’, 9.

³²⁰ Israel Ministry of Foreign Affairs, ‘Israeli naval force intercepts Iranian weapon ship’.

4.5 Strategieën & maritiem terrorisme

In hoeverre kunnen maritieme zwaartepunten worden onderscheiden gedurende de periode 1967-2014, en hoe weerhoudt het gebruik van het maritiem domein zich met de strategieën van de niet-statelijke actoren? Murphy stelt in zijn werk dat maritiem terrorisme als tactiek geheel losstaat van de strategie van een groepering, en in een recent gepubliceerd onderzoek van Asal en Hastings wordt eveneens geconcludeerd dat ideologie geen factor betreft of bewegingen wel of niet de zee op gaan, met de uitzondering van aan Al-Qaeda geallieerde radicaal-islamitische bewegingen.³²¹ Op grond van de hiervoor uiteengezette analyse kan geconcludeerd worden dat maritiem terrorisme en het succes van maritieme terreuraanslagen kunnen worden verklaard vanuit factoren als geografische noodzaak, maritiem leiderschap, de aanwezigheid van uitvalsbasisen en een (in)adequate veiligheid. Als wordt gekeken naar het strategisch kader van de bewegingen neemt het gebruik van het maritiem domein geen specifieke plaats in, maar kan wel een accentverschil met betrekking tot een tactische eigenschap worden onderscheiden die lange tijd voortvloeiende in maritieme terreuroperaties. Centraal in de ideologie van Fatah stond, tot de Oslo-akkoorden begin jaren negentig, de gewapende strijd door middel van ‘commando-acties’, in tegenstelling tot Hamas waar in het voorwoord van het Handvest wordt gesproken over de bereidheid tot opoffering, een bereidheid die wordt omgeven door een cultus van zelfmoordacties.³²² Met name dit laatste aspect vormde lange tijd een tactisch verschil tussen Fatah en de islamitisch geïnspireerde bewegingen, hoewel Fatah grotendeels bestond uit fedayeenstrijders, wat letterlijk betekent ‘zij die zichzelf opofferen’, werden grote (maritieme) terreuroperaties van Fatah uitgevoerd in de geest van het Handvest: door middel van in gevechtstechnieken getrainde commandoteams die over het algemeen strijdend ten onder gingen tegen het Israëlijs leger. Maritieme terreuroperaties van *Force 17* stonden zelfs symbool voor de gewapende strijd door middel van commando-acties: de maritieme tak werd bejubeld als voorhoede van de strijd die zou leiden tot de bevrijding van Palestina, kikkvorsmannen van *Force 17* paradeerden met regelmaat door de straten van Beirut in militaire parades en Khalil al-Wazir bestempelde de Palestijnse maritieme oorlog als expressie van standvastigheid in de moeizame strijd.³²³ Zelfmoordaanslagen op maritieme doelwitten waren dan ook voorbehouden voor de radicalere stroming, het PFLP, of de islamitische bewegingen. Pas vanaf 2001 zou de nieuw opgerichte Al-Asqa Martelarenbrigade van Fatah zelfmoordaanslagen plegen, eveneens in het

³²¹ V. Asal en J. V. Hastings, ‘When Terrorism Goes to Sea: Terrorist Organizations and the Move to Maritime Targets’, *Terrorism and Political Violence* (12 mei 2014) 1-19, 17.

³²² *The Covenant of the Islamic Resistance Movement*, introduction.

³²³ Katz, *Guards Without Frontiers*, 161.

maritiem domein, waarmee het een breuk bewerkstelligde met een verleden dat door militaire commando-acties werd gekenmerkt en een sterke vervlechting kende met maritieme terreuroperaties.³²⁴

Een maritiem zwaartepunt kan op grond van de hiervoor uiteengezette analyses alleen worden onderscheiden in de jaren zeventig en tachtig, waarin de zee een operationeel domein van de niet-statelijke actoren was geworden. Vanaf midden jaren negentig zijn maritieme terreurincidenten ook daadwerkelijk ‘incidenteel’ geworden als wordt gekeken naar het aandeel van maritieme terreuraanslagen in het totaal aantal aanslagen, en lijkt het maritiem domein hoofdzakelijk te worden gedomineerd door internationale smokkeloperaties. Belangrijke factoren van maritiem terrorisme in de jaren zeventig en tachtig waren geografisch gunstig gelegen uitvalsbasisen, de verdrijving van maritieme basissen uit Libanon was een belangrijke factor van de effectiviteitsdaling van maritiem terrorisme, statelijke steun, maritieme terreuroperaties vergen specialistische training die Fatah verkreeg van onder andere Syrië, Algerije en de Sovjet-Unie, en een inadequate Israëliëse maritieme beveiliging. Het zwaartepunt was echter gelegen in de militaire en maritieme leider van Fatah, Khalil al-Wazir. Het was al-Wazir die een maritieme strategie ontwikkelde, in de periode 1967-2014 kan hij als enige maritieme strateeg worden onderscheiden, waarmee hij het operationeel terrein van Fatah vanaf midden jaren zeventig met succes gedeeltelijk verplaatste naar het Israëliëse maritiem domein en optimaal profiteerde van Israëliëse maritieme kwetsbaarheid. Zijn operaties waren innovatief, dusdanige maritieme raids waren voor 1974 onbekend en in 1978 trachtte hij Israël opnieuw te verrassen met een ambitieuze operatie in de Rode Zee in plaats van de Middellandse Zee, en in de beginjaren was de strategie van al-Wazir uiterst succesvol: naast een tijdelijke verplaatsing van het front leidde de maritieme raids tot grote maatschappelijke onrust in Israël vanwege de getoonde wreedheid maar bovenal vanwege de maritieme kwetsbaarheid, een gevaar dat met betrekking tot niet-statelijke actoren voorheen als risicoloos werd beschouwd.³²⁵

Aangaande maritieme strategieën kan ook een kentering worden waargenomen in het Israëliëse strategisch denken. Speelde het maritiem domein in 1949 nog een secundaire rol in het veiligheidsdebat, vandaag de dag luidt de maritieme missie ‘to defend the existence, territorial integrity and sovereignty of the State of Israel at sea and from the sea, protect the citizens of Israel towards the sea, and fight any kind of terrorism threatening daily life from

³²⁴ Shay, *The Shahids*, 69.

³²⁵ Katz, *Guards Without Frontiers*, 154.

the sea'.³²⁶ In de drie daaruit voortvloeiende maritieme veiligheidszones die de Israëlische marine heeft onderscheiden speelt terreurbestrijding een cruciale rol in de eerste zone, havenbeveiliging, en de tweede zone, kustbeveiliging.³²⁷ Maritiem terrorisme heeft hiermee een wezenlijke plaats ingenomen in het Israëlische maritieme veiligheidsbeleid, een illustratie van de verticale dimensie van strategie, getuige ook het hiervoor uiteengezette arsenaal aan veiligheidsmaatregelen die het Israëlische leger met betrekking tot terreur vanuit zee heeft ontwikkeld, waarmee met name de maritieme succesfactor van een inadequate beveiliging lijkt te zijn weggenomen.

De maritieme strategie van al-Wazir versus de achilleshiel van de Israëlische defensie, de vorming van een maritieme antiterreurmethode eind jaren zeventig onder schout-bij-nacht Ze'ev Almog versus nieuwe maritieme terreurinnovaties als het gebruik van kajakken, zeil- en vissersboten, een op volle zee uitgevoerde kaping van een cruiseschip en zelfmoord- en bomaanslagen op Israëlische patrouilleboten en stranden, en de recente zelfmoordaanslag met een vrachtcontainer als infiltratiemethode versus het opzetten van de maritieme veiligheidseenheid Snapir en de huidige Israëlische maritieme veiligheidsstrategie: de ontwikkelingen in het maritiem terrorisme vormen een continue reactie op de tegenstander in een streven de tegenstander een stap te voor te zijn. In de woorden van Clausewitz en de theorie Luttwak: 'in war, the will is directed at an animate object that reacts'.

³²⁶ Mommsen, *60 years Israel Navy*, 389.

³²⁷ *Ibidem*, 389-392.

Conclusie

Centraal in deze masterthesis staat de onderzoeksvraag welke ontwikkelingen in het maritiem terrorisme onderscheiden kunnen worden, bezien vanuit een strategische analyse van de niet-statelijke actoren in het Israëliësch maritiem domein van 1967 tot 2014. Op basis van hoofdzakelijk de *RAND Database of Worldwide Terrorism* en het Israëliësch ministerie van Buitenlandse Zaken zijn datagegevens verzameld die 71 maritieme terreurincidenten in het Israëliësch maritiem domein hebben blootgelegd. Hoewel deze 71 terreurincidenten redelijk gelijk zijn verdeeld over de periode die is onderzocht, met als uitzondering een korte periode na de Oslo-akkoorden, zijn duidelijke ontwikkelingen te onderscheiden in maritieme tactieken, de relatieve frequentie en effectiviteit van maritieme terreuraanslagen, theoretische succesfactoren van maritiem terrorisme en de strategische inbedding.

Op tactisch gebied zijn duidelijke patronen waar te nemen: maritiem terrorisme in het Israëliësch maritiem domein ontplooidde zich eind jaren zestig vanuit Jordanië met sabotage door middel van aanslagen op oliepijpleidingen en waterinstallaties. Deze economische doelwitten zouden vanaf de eerste maritieme inval in 1974 in de noord-Israëliësch kustplaats Naharia grotendeels worden vervangen door burgerdoelwitten, tot begin jaren negentig zouden maritieme ‘raids’ als tactiek het maritiem terrorisme domineren. Eind jaren tachtig toonden zich nieuwe maritieme tactieken met enkele terreurincidenten, zelfmoordaanslagen op Israëliësch patrouilleschepen waarbij vissersboten als wapens werden ingezet en bomexplosies op stranden en een toeristenoord, en de periode 2000-2014 kende grofweg drie tactieken: wapensmokkel over zee, zelfmoordaanslagen op zee en maritieme doelwitten op land, en infiltraties door middel van duikers.

Als wordt gekeken naar het aantal slachtoffers en aantal maritieme terreurincidenten valt een neergaande ontwikkeling in maritiem terrorisme waar te nemen: maritieme terreurincidenten zouden na bloedige hoogtijdagen in de jaren zeventig, waarbij door maritieme terreurincidenten 76 doden en 129 gewonden vielen, steeds minder effectief en efficiënt worden en een kleiner aandeel hebben in het totaal aantal terreurincidenten. De jaren tachtig kenden twaalf doden en tien gewonden, de jaren negentig negen doden en 46 gewonden, in de periode 2000-2010 waren zeventien doden en zestig gewonden te betreuren en tussen 2010 en 2014 vielen acht doden en zes gewonden door maritiem terrorisme. Een ontwikkeling die lijnrecht tegenover het totaal aantal slachtoffers van terrorisme in Israël staat, dat vanaf de jaren negentig explosief zou toenemen en een treurig hoogtepunt zou bereiken gedurende de tweede intifada. Het aandeel van maritieme terreurincidenten in het

totaal aantal terreurincidenten daalde eveneens, van boven de tien procent in de jaren zeventig, naar iets meer dan een procent in de periode 2000-2010.

De daling van het aantal slachtoffers van maritiem terrorisme en het aandeel in het totaal aantal terreurincidenten is onlosmakelijk verbonden met veranderingen van theoretische succesfactoren van maritiem terrorisme. De bloedige hoogtijdagen in de jaren zeventig werden hoofdzakelijk veroorzaakt door een geografische noodzaak om vanuit de zee Israël te bestrijden, de aanwezigheid van meerdere maritieme uitvalsbases in het zuiden van Libanon, statelijke steun door middel van wapenleveranties en maritieme guerrillatrainingen, een inadequate Israëlische beveiliging en het zwaartepunt van het maritiem terrorisme in haar hoogtijdagen: de maritieme strateeg Khalil al-Wazir. De afname in effectiviteit van maritiem terrorisme vanaf de jaren tachtig kan worden verklaard vanuit de vorming van een effectieve Israëlische veiligheidsstrategie waarbij het maritiem front verschoof van de Israëlische kust naar het eigen grondterrein van de niet-statelijke actoren, de verdrijving van niet-statelijke actoren uit geografisch gunstig gelegen uitvalsbases, en de liquidatie van al-Wazir. Vanaf midden jaren negentig zou een geografische noodzaak (tijdelijk) ontbreken om de zee op te gaan, en profileerde zich een nieuwe, dodelijk effectieve tactiek waarin het maritiem domein nog geen rol speelde: zelfmoordaanslagen. Daarnaast zouden defensieve Israëlische capaciteiten zich dermate ontwikkelen dat de kans op succes van terreuraanslagen in of vanuit het maritiem domein, onder strateeg al-Wazir een operationeel front, is geminimaliseerd.

Gedurende periode 1967-2014 was de belangrijkste maritieme actor Fatah's *Force 17*, die onder aanvoering van al-Wazir talloze maritieme operaties uitvoerde. Maritieme actoren zouden na de Oslo-akkoorden voornamelijk bestaan uit de islamitische beweging Hamas en het Libanese Hezbollah, dat zich hoofdzakelijke profileerde door middel van smokkeloperaties. Hoewel het maritiem domein geen wezenlijke plaats in het strategisch kader van de niet-statelijke actoren innam, vloeide uit de ideologie van de bewegingen wel een accentverschil voort met betrekking tot maritieme operaties. De maritieme 'raids' van Fatah pasten naadloos in de ideologie van gewapende strijd door middel van commando-acties, terwijl de cultus binnen Hamas van opoffering door middel van zelfmoordaanslagen wordt teruggezien in de maritieme zelfmoordoperaties op zee en maritieme doelwitten op land.

De vorming van een Israëlische maritieme veiligheidsstrategie specifiek gericht op terrorisme betreft geen 'interne' ontwikkeling van maritiem terrorisme, maar heeft wel invloed op het succes van terreuraanslagen op en vanuit zee: het is de tegenstander die reageert. De aanwezigheid van het maritiem domein in het militair-strategisch denken loopt

daarmee parallel met het succes van maritiem (contra)terrorisme en symboliseert de ontwikkeling van maritiem terreur binnen het Israëlische maritiem domein: de hoogtijdagen van maritiem terrorisme vloeiden voort uit de door Khalil al-Wazir ontvouwde maritieme strategie die van de geografische nood een wapen maakte en maximaal profiteerde van een inadequate Israëlische beveiliging en relevante maritieme succesfactoren als geografisch gunstig gelegen maritieme uitvalsbasis en statelijke steun, terwijl een ontwikkelde Israëlische maritieme veiligheidsstrategie het maritiem domein heeft ontmanteld tot een podium van innovatieve maar vooral uiterst incidentele terreuraanslagen.

BIJLAGE 1: DATA MARITIEME TERREURINCIDENTEN

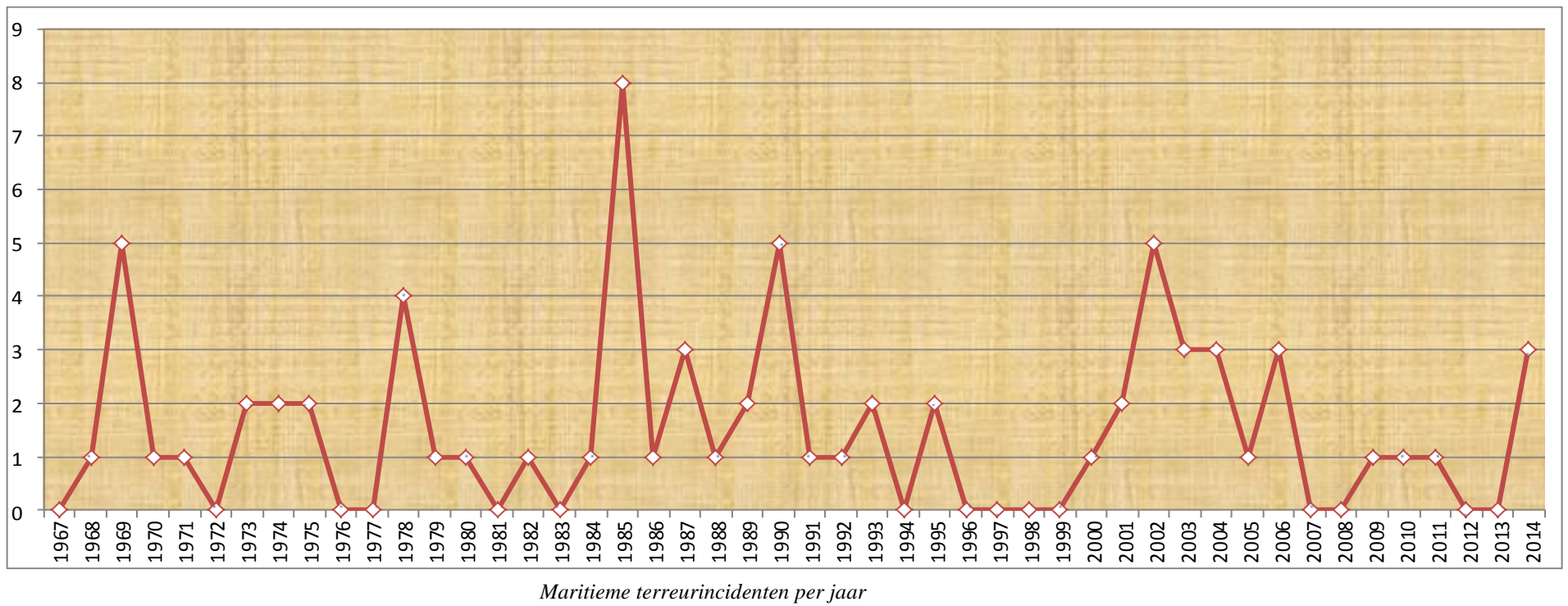
Datum	Beweging	Kenmerken / tactisch	Slachtoffers / schade	Type doelwit
21-2-1968	<i>onbekend</i>	sabotage pijpleiding Neot Hakikar	schade beperkt	economisch
30-5-1969	PFLP	opblazen oliepijpleiding Baniyas rivier	schade groot	economisch
24-6-1969	PFLP	opblazen oliepijpleiding Haifa	schade groot	economisch
2-10-1969	<i>onbekend</i>	opblazen oliepijpleiding Hedera	schade	economisch
2-10-1969	<i>onbekend</i>	opblazen waterinstallatie Kfar Hassidim .	schade	economisch
2-10-1969	<i>onbekend</i>	opblazen waterinstallatie Beth Shlomo	schade	economisch
24-1-1970	Fatah	opblazen legertruck haven	19 doden / 36 gewonden	burgerdoelwit / symbolisch
4-6-1971	PFLP	raketaanval olietanker <i>Coral Sea</i> : moederschip, speedboot	schade beperkt: brand	economisch
4-3-1973	BS / Fatah	aanslag passagiersschip Sanya, Beirut. Mijn, duiker.	schip gezonken	burgerdoelwit
16-4-1973	PFLP	opblazen oliepijpleiding Zahrani	schade beperkt	economisch
24-5-1974	Fatah: Force 17	maritieme raid Naharia: moederschip, rubberboot.	4 doden / 8 gewonden	burgerdoelwit
10-8-1974	<i>onbekend</i>	maritieme raid Naharia: rubberboot onderschept door marine IDF	geen	burgerdoelwit
5-3-1975	Fatah: Force 17	maritieme raid Savoy: moederschip, rubberboot, gijzeling	11 doden / 12 gewonden	burgerdoelwit
9-7-1975	<i>onbekend</i>	opblazen oliepompstation Eilat	schade	economisch
11-3-1978	Fatah: Force 17	maritieme raid Coastal Road: moederschip, rubberboten, gijzeling	38 doden / 72 gewonden	burgerdoelwit
25-8-1978	Fatah: Force 17	maritieme raid: boot, 2 terroristen onderschept door marine IDF	geen	burgerdoelwit
3-10-1978	Fatah: Force 17	aanslag schip Eilat: onderschept, raketaanval haven, strand	geen	burgerdoelwit / economisch
3-10-1978	Fatah: Force 17	maritieme raid: mislukt, schip <i>Stephanie</i> onderschept	geen	burgerdoelwit
22-4-1979	PLF	maritieme raid Naharia: rubberboot, gijzeling	4 doden / 1 gewonde	burgerdoelwit
16-6-1980	Fatah: Force 17	maritieme raid Rosh Hanikra: boot onderschept op zee	1 gewonde	burgerdoelwit
28-7-1982	Fatah	schietpartij haven/fabrieksterrein Dode Zee, Eilat	geen	burgerdoelwit
21-6-1984	Fatah: Force 17	maritieme raid: mislukt, moedership overmeesterd door IDF	geen	burgerdoelwit
20-4-1985	Fatah: Force 17	maritieme raid: mislukt, moederschip gezonken vuurgevecht IDF	geen	burgerdoelwit / symbolisch
8-5-1985	<i>onbekend</i>	maritieme raid: mislukt, rubberboot gezonken na vuurgevecht IDF	geen	burgerdoelwit
26-6-1985	PLO	explosie strand Tel Aviv	geen	burgerdoelwit / economisch
27-8-1985	Fatah: Force 17	maritieme raid: mislukt, zeilboot onderschept	geen	burgerdoelwit
2-9-1985	Fatah: Force 17	maritieme raid: mislukt, zeilboot onderschept	geen	burgerdoelwit
25-9-1985	Fatah: Force 17	kaping Israëlische zeiljacht Cypriotische haven Larnaca	3 doden	symbolisch
6-10-1985	Fatah: Force 17	gijzeling Israëlische zeelieden Barcelona	2 doden	burgerdoelwit
7-10-1985	PLF	kaping passagiersschip Achille Lauro op volle zee	1 dode	burgerdoelwit

BIJLAGE 1: DATA MARITIEME TERREURINCIDENTEN

10-6-1986	PFLP	maritieme raid: onderschept, rubberboot, vuurgevecht op zee	2 doden / 9 gewonden	burgerdoelwit
28-6-1987	Fatah: Force 17	explosie strand Haifa	2 doden	burgerdoelwit / economisch
8-11-1987	ANO	gijzeling jacht Gazastrup	geen	-
13-12-1987	Hezbollah	maritieme aanval vanuit vissersboot op patrouilleboot	1 dode	symbolisch
28-2-1988	Fatah	maritieme raid: onderschept, kajak	geen	burgerdoelwit
16-4-1989	<i>onbekend</i>	explosief ontmanteld waterpompinstallatie Moshav Ramon	geen	economisch
31-10-1989	PFLP	zelfmoordaanslag op Israëlische patrouilleboot	1 dode	symbolisch
30-5-1990	PLF	maritieme raid Nitzanim: mislukt, moederschip, rubberboten	geen	burgerdoelwit
24-6-1990	<i>onbekend</i>	bomaanslag toeristenresort Dode Zee	4 gewonden	burgerdoelwit / economisch
23-6-1990	<i>onbekend</i>	aanval met speedboat op Israëlische marine	geen	symbolisch
28-7-1990	<i>onbekend</i>	explosie strand Tel Aviv	1 dode / 19 gewonden	burgerdoelwit / economisch
24-11-1990	PFLP	maritieme raid: mislukt, speedboat onderschept	geen	burgerdoelwit
21-3-1991	Hamas/PIJ	maritieme raid Jordaan	6 doden / 3 gewonden	burgerdoelwit
30-5-1992	<i>onbekend</i>	zwemmers infiltreren Eilat: schietpartij universiteit	1 dode	burgerdoelwit
9-10-1993	PFLP	maritieme raid Naquora: mislukt, jetski's	geen	burgerdoelwit
25-12-1993	Fatah	aanslag Israëlich schip <i>Jrush Shalom</i> , haven Eilat	11 gewonden	economisch
21-4-1995	<i>onbekend</i>	kidnapping zoutfabriek Dode Zee	1 gewonde	burgerdoelwit / economisch
23-6-1995	Hezbollah	raketaanval strandresort Naharia	1 dode / 8 gewonden	burgerdoelwit / economisch
7-11-2000	Hamas	zelfmoordaanslag vissersboot jegens Israëlische patrouilleboot	geen	symbolisch
7-5-2001	PFLP	onderschepping wapensmokkel, schip <i>Santorini</i>	geen	-
3-1-2002	PLO/Hezbollah	onderschepping wapensmokkel, schip <i>Karine A</i>	geen	-
8-6-2002	<i>onbekend</i>	infiltratie duikers Digit mislukt	geen	burgerdoelwit
4-8-2002	<i>onbekend</i>	infiltratie duiker mislukt	geen	burgerdoelwit
16-10-2002	Hamas	aanslag passagiersschip in Eilat ontmaskerd	geen	burgerdoelwit
23-11-2002	PIJ	zelfmoordaanslag vissersboot jegens Israëlische patrouilleboot	4 gewonden	symbolisch
17-1-2003	<i>onbekend</i>	zelfmoordaanslag reddingsboot jegens Israëlische patrouilleboot	geen	symbolisch
30-4-2003	Hamas/Fatah	zelfmoordaanslag strandbar Tel Aviv	3 doden / 60 gewonden	burgerdoelwit
23-5-2003	PLO/Hezbollah	onderschepping wapensmokkel en bomexpert, schip <i>Abu Hassan</i>	geen	-
14-3-2004	Hamas/Fatah	zelfmoordaanslag container haven Ashdod	10 doden / 16 gewonden	burgerdoelwit / economisch
22-3-2004	Hamas	infiltratie duikers Tel Katifa, vuurgevecht	geen	burgerdoelwit
10-11-2004	<i>onbekend</i>	infiltratie duiker Digit mislukt	geen	burgerdoelwit

BIJLAGE 1: DATA MARITIEME TERREURINCIDENTEN

6-8-2005	Al-Qaida	zelfmoordaanslagen cruiseschepen Turkse kust mislukt	geen	burgerdoelwit
9-5-2006	<i>onbekend</i>	onderschepping wapensmokkel, Palestijnse boot	geen	-
14-5-2006	<i>onbekend</i>	onderschepping wapensmokkel, Palestijnse boot	geen	-
12-7-2006	Hezbollah	raketaanval marineschip <i>Ahi Hanit</i>	4 doden	symbolisch
4-11-2009	Hezbollah/Iran	onderschepping wapensmokkel, vrachtschip <i>Francop</i>	geen	-
7-6-2010	Fatah	infiltratie duikers Gaza	geen	burgerdoelwit
15-3-2011	Hamas/Iran	onderschepping wapensmokkel, schip <i>Victoria</i>	geen	-
5-3-2014	Iran	onderschepping wapensmokkel, schip <i>KLOS C</i>	geen	-
13-7-2014	Hamas	infiltratie duikers Zikim, vuurgevecht	1 gewonde	burgerdoelwit
12-11-2014	Al-Qaida/IS	aanslag Israëlisch offshore booreiland Middellandse Zee mislukt	8 doden / 5 gewonden	economisch

Literatuurlijst

- Adas, J., 'Robert Pastor on the U.S., Hamas and Middle East Peace', *Washington Report on Middle East Affairs* (mei-juni 2010) 40-42.
- Al Jazeera, 'Al-Jazeera interviewed Fatah Central Committee member Azzam Al-Ahmad' (versie 1 mei 2014) http://palwatch.org/main.aspx?fi=820&doc_id=11670 (7 januari 2015).
- AP News Archive, 'Israelis kill at least one Palestinian Guerrilla on Jet Ski' (9 oktober 1993) <http://www.apnewsarchive.com/1993/Israelis-Kill-At-Least-One-Palestinian-Guerrilla-On-Jet-Ski/id-dc037afaeb90e98969d084c34408e977> (9 januari 2015).
- Asal, V., J. V. Hastings, J.V., 'When Terrorism Goes to Sea: Terrorist Organizations and the Move to Maritime Targets', *Terrorism and Political Violence* (12 mei 2014) 1-19.
- Åshild, K., en Brynjar, L., *Terrorism and Oil – an Explosive Mixture? A Survey of Terrorist and Rebel Attacks on Petroleum Infrastructure 1968-1999* (Forsvarets Forskningsinstitut 2001).
- Atran, S., en Axelrod, R., 'Interview with Ramadan Shallah, Secretary General Palestinian Islamic Jihad' (versie 15 december 2009) http://jeannicod.ccsd.cnrs.fr/file/index/docid/505376/filename/Ramadan_Shallah.pdf (6 januari 2015).
- Atkins, S.E., *Encyclopedia of Modern Worldwide Extremists and Extremist Groups* (Westport 2004).
- Barack, D., *The Palestine Liberation Organization. Terrorism and Prospects for Peace in the Holy Land* (Santa Barbara 2011).
- Bohn, M.K., *The Achille Lauro Hijacking. Lessons in the Politics and Prejudice of Terrorism* (Dulles 2004).
- Cammet, M., 'Habitat for Hezbollah' (versie 17 augustus 2006) <http://foreignpolicy.com/2006/08/17/habitat-for-hezbollah/> (4 januari 2015).
- Cassese, A., *Terrorism, Politics and Law. Achille Lauro Affair* (Londen 1989).
- Chalk, P., *The Maritime Dimension of International Security. Terrorism, Piracy and Challenges for the United States* (RAND 2006).
- Clausewitz, C., von, *On War*, Michael Howard en Peter Paret ed. (Princeton 1984).
- Crevel, M., van, *The Transformation of War* (Toronto 1991).
- Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements (Oslo I)* (13 september 1993).
- Dickey, C., Kubic, M.J., en Stanger, T., 'Cutting Arafat's Sea Link', *Newsweek* (December 1986 vol. CVIII issue 22) 46.
- Eiran, E. en Zur, Y., 'Israel's Missing Naval Strategy' (versie 18 maart 2013) <http://www.foreignaffairs.com/articles/139063/ehud-eiran-and-yuval-zur/israels-missing-naval-strategy> (14 april 2014).
- Eldar, S., 'Hamas trapped between Israel, Islamic Jihad' (versie 14 maart 2014) <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/03/israel-hamas-gaza-iran-islamic-jihad-rival-rockets.html> (3 januari 2015).
- Gaouette, M., *Cruising for Trouble* (Santa Barbara 2010).
- Greenberg, M.D., Chalk, P., Wills, H.H., Khilko, I., en Ortiz, D.S., *Maritime Terrorism. Risk and Liability* (RAND 2006).
- Guerin, O., 'Egypt: Brotherhood's Badie among mass death sentences' (versie 28 april 2014) <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27186339> (5 januari 2015).

Haas, M., De, 'Van defensiedoctrine naar nationale veiligheidsstrategie. Nederlands intern en extern veiligheidsbeleid in beweging', in B. Bomert, T. van den Hoogen en R.A. Wessel (ed.) *Jaarboek vrede en veiligheid 2005: bewapening, vredesbeweging en het Nederlandse veiligheidsbeleid* (Nijmegen 2005) 237-251.

Hezbollah, 'An Open Letter: The Hizballah Program' (versie 1 januari 1988) <http://www.cfr.org/terrorist-organizations-and-networks/open-letter-hizballah-program/p30967> (4 januari 2015).

Hirst, D., *Beware of Small States: Lebanon, Battleground of the Middle East* (New York 2010).

Hong, N., en Ng, A.K.Y., 'The international legal instruments in addressing piracy and maritime terrorism: A critical review' *Research in Transportation Economics* (2010 vol. 27 issue 1) 51-60.

Information Dissemination. The Intersection of Maritime Strategy and Strategic Communications, ' Hamas' failed Amphibious Infil' (versie 8 juli 2014) <http://www.informationdissemination.net/2014/07/hamas-failed-amphibious-infil.html> (8 februari)

ISPS Code, International Maritime Organization (2003).

Irin News, 'Lebanon: The many hands and faces of Hezbollah' (versie 26 maart 2006) <http://www.irinnews.org/report/26242/lebanon-the-many-hands-and-faces-of-hezbollah> (4 januari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Attempted terror attack via the sea thwarted' (versie 10 november 2004) <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/palestinian/pages/attempted%20terror%20attack%20via%20the%20sea%20thwarted%2010-nov-2004.aspx> (7 februari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Further details on April 30-2003 suicide bombing in Tel Aviv- 15-Jun-2003' (versie 15 juni 2003) <http://www.mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2003/Pages/Further%20details%20on%20April%2030-%202003%20suicide%20bombing.aspx> (11 februari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Gaza-Jericho Agreement' (versie 4 mei 1994) <http://www.mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Peace/Guide/Pages/Gaza-Jericho%20Agreement%20Annex%20I.aspx> (8 maart 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'King Hussein's Federal Plan on Amman Radio – 15 March 1972' (versie 15 maart 1972) <http://www.mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook1/Pages/36%20King%20Hussein-%20Federal%20Plan-%20broadcast%20on%20Amman.aspx> (18 februari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Missile shipment from Iran intercepted' (versie 5 maart 2014) <http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2014/Pages/Missile-shipment-from-Iran-to-Gaza-intercepted-5-Mar-2014.aspx> (8 februari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Israel Navy craft seized several hundred kg of explosives' (versie 14 mei 2006) <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/palestinian/pages/idf%20naval%20craft%20seized%20several%20hundred%20kg%20of%20explosives%2014-may-2006.aspx> (8 februari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Israeli naval force intercepts Iranian weapon ship' (versie 4 november 2009) <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/nava-force-intercepts-Iranian-weapon-ship-4-Nov-2009.aspx> (8 februari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Israel Navy uncovers weaponry on-board cargo vessel' (versie 15 maart 2011)

http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/Israel_Navy_uncovers_weaponry_cargo_vessel_15-Mar-2011.aspx (8 februari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Palestinian security officer who dispatched Ashdod Port suicide bombers arrested at Karni Crossing' (versie 22 juni 2004)

<http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/Palestinian%20security%20officer%20arrested%2022-June-2004.aspx> (8 februari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Reply in the Knesset by Defence Minister Peres on Syria's role in Libanon – 6 January 1975' (versie 6 januari 1975)

<http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook2/Pages/58%20Reply%20in%20the%20Knesset%20by%20Defence%20Minister%20Peres.aspx> (8 februari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Statement in the Knesset by Defence Minister Peres on the Savoy Hotel Attack' (versie 11 maart 1975)

<http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook2/Pages/68%20Statement%20in%20the%20Knesset%20by%20Defence%20Minister%20Pe.aspx> (2 maart 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Statement in the Knesset by Defense Minister Rabin on Terrorism, 21 October 1985' (versie 21 oktober 1985)

<http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook7/Pages/101%20Statement%20in%20the%20Knesset%20by%20Defense%20Minister%20R.aspx> (5 januari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Suicide and Other Bombing Attacks in Israel Since the Declaration of Principles (sept 1993)'

<http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/palestinian/pages/suicide%20and%20other%20bombing%20attacks%20in%20israel%20since.aspx> (8 maart 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'The Lebanon War: Operation Peace for Galilee (1982)'

<http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/History/Pages/Operation%20Peace%20for%20Galilee%20-%201982.aspx> (8 februari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'The Palestinian Liberation Front – Headed by Abu al-Abbas as a tool of the Iraqi regime for carrying out terrorist attacks against Israel' (versie 30 september 2002)

<http://mfa.gov.il/MFA/MFA-Archive/2002/Pages/The%20Palestinian%20Liberation%20Front-%20Headed%20by%20Abu%20al.aspx> (4 januari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Victims of Palestinian Violence and Terrorism since September 2000'

<http://www.mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/Victims%20of%20Palestinian%20Violence%20and%20Terrorism%20since.aspx> (10 maart 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Which Came First – Terrorism of 'Occupation'? – Major Arab Terrorist Attacks against Israelis Prior to the 1967 Six-Day War' (versie maart 2002)

<http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/palestinian/pages/which%20came%20first-%20terrorism%20or%20occupation%20-%20major.aspx> (18 januari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, '1967-1993: Major Terrorist Attacks'

<http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/1967-1993%20Major%20Terror%20Attacks.aspx> (8 maart 2014).

Israel Ministry of Transport, 'Israeli Maritime Trade' (versie 10 oktober 2013)
<http://asp.mot.gov.il/en/ports/chargers> (14 april 2014).

Israel Ministry of Transport, 'Report on Cargo Movement in the ports of Israel' (versie november 2013)
<http://asp.mot.gov.il/en/ports/chargers/746-cargo-2013> (14 april 2014).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Suicide bombing at Ashdod Port' (versie 14 maart 2004)
<http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/palestinian/pages/suicide%20bombing%20at%20ashdod%20port%2014-mar-2004.aspx> (20 februari 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Terrorism deaths in Israel 1920-1999' (versie 1 januari 2000)
<http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/terrorism/palestinian/pages/terrorism%20deaths%20in%20israel%20-%201920-1999.aspx> (8 maart 2015).

Israel Ministry of Foreign Affairs, 'Two senior terrorists killed in northern Gaza Strip' (versie 30 mei 2004)
<http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Terrorism/Palestinian/Pages/Two%20senior%20 Hamas%20terrorists%20killed%20in%20northern%20Gaza%20Strip%2030-May-2004.aspx> (8 februari 2015).

'Israel-PLO Recognition: Exchange Letters between PM Rabin and Chairman Arafat' (versie 9 september 1993)
<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/36917473237100E285257028006C0BC5> (7 januari 2015).

Jalal, R.A., 'Islamic Jihad gains support in Gaza as Hamas declines' (versie 10 april 2014) <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/04/islamic-jihad-support-gaza-expense-hamas.html> (5 januari 2014).

Josephus, T.F., *De Oude Geschiedenis van de Joden. Deel I: Boek I-VII*, F.J.A.M. Meijer en M.A. Wes ed. (1996 Amsterdam).

Josephus, T.F., *De Oude Geschiedenis van de Joden. Deel 3: Boek XIV-XX*, F.J.A.M. Meijer en M.A. Wes ed. (1998 Amsterdam).

JTA 'Iranian-inspired Terrorists Linked to Naval Attack' (versie 14 december 1987)
<http://www.jta.org/1987/12/14/archive/iranian-inspired-terrorists-linked-to-naval-attack> (18 februari 2015).

JTA, 'Israel holding Jordan responsible for terrorist incident near Eilat' (1 juni 1992)
<http://www.jta.org/1992/06/01/archive/israel-holding-jordan-responsible-for-terrorist-incident-near-eilat> (9 januari 2015).

JTA, 'Israeli jets strike Egyptian targets twice, assault positions in Jordan' (versie 3 oktober 1969)
<http://www.jta.org/1969/10/03/archive/israeli-jets-strike-egyptian-targets-twice-assault-positions-in-jordan> (18 december 2014).

JTA, 'Terrorist admits seaborne raid was to 'wreak Havoc on Tel Aviv'' (versie 6 juni 1990)
<http://www.jta.org/1990/06/06/archive/terrorist-admits-seaborne-raid-was-to-wreak-havoc-on-tel-aviv> (18 januari 2015).

Kahati, Y., *Suicide bombing terrorism during the current Israeli-Palestinian confrontation (September 2000-December 2005)* (Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies 2006).

Kamerstuk 32259 nr. 3, Tweede Kamer der Staten-Generaal ('s-Gravenhage 19-12-2009).

Katz, S.M., *Guards Without Frontiers: Israel's War Against Terrorism* (Londen 1990).

Levitt, M., ' Hamas and Islamic Jihad Clash over 'Media Jihad'' (versie februrari 2005)
<http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/hamas-and-islamic-jihad-clash-over-media-jihad> (5 januari 2015).

Levitt, M., *Hezbollah. The Global Footprint of Lebanon's Party of God* (Londen 2013).

Lorenz, A.J., *The Threat of Maritime Terrorism to Israel* (Institute of Counter-Terrorism 2007).

Loyen, R., *Haven in de branding: de economische ontwikkeling van de Antwerpse haven* (2008 Leuven).

Luttwak, E.N., 'Give War a Chance' in E.N. Luttwak, *The virtual American empire: war, faith and power* (New Jersey 2009) 3-9.

Luttwak, E.N., 'Byzantium: Faith and Power', in E.N. Luttwak, *The virtual American empire: war, faith and power* (New Jersey 2009) 147-180.

Mashal, K., 'We will not sell our people or principles for foreign aid', *The Guardian*, 31 januari 2006.

Milton-Edwards, B., en Farrel, S., *Hamas. The Islamic Resistance Movement* (Cambridge 2010).

Minitzer, R., *Losing Bin Laden: How Bill's Clinton's Failures Unleashed Global Terror* (Washington 2004).

Mommsen, K., *60 years Israel Navy* (Bonn 2011).

Moreh, D., *The Gatekeepers* (Jeruzalem 2012).

Murphy, M.N., *Small Boats, Weak States, Dirty Money: Piracy and Maritime Terrorism in the Modern World* (New York 2010).

Nasser, G., *Egypt's Liberation: the philosophy of the Revolution* (Washington 1955).

Nelson, E.S., 'Maritime Terrorism and Piracy: Existing and Potential Threats', *Global Security Studies* (winter 2012 vol. 3 issue 1) 15-28.

Netanyahu, B., *Letter dated 18 July 1986 from the Permanent Representative of Israel to the United Nations addressed to the Security Council* (United Nations 1986).

Netanyahu, B., *Letter dated 27 september 1985 from the Permanent Representative of Israel to the United Nations addressed to the Security Council* (United Nations 1985).

New York Times, 'Syrian admits Israeli cruise ship plot in Turkey' (versie 12 augustus 2005)
http://www.nytimes.com/2005/08/11/world/africa/11iht-terror.html?_r=0 (8 februari 2015).

O'Kane, R.H.T., *Terrorism* (Harlow 2007).

Omer, M., ' Hamas growing in military stature, say analysts' (versie 17 juli 2014)
<http://www.middleeasteye.net/news/hamas-gains-credibility-fighting-force-analysts-say-371780262> (9 maart 2015).

Palestine Declaration of Independence, Palestine National Council (15 november 1988).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Apr 11, 1974'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=1259 (7 februari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Apr 16, 1973'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=1086 (18 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Apr 16, 1989'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=5883 (6 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Apr 20, 1985'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=4152 (21 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Apr 21, 2015'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=7689 (15 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Apr 29, 2003'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=15736 (9 februari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Aug 6, 1968'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=69 (17 februari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Aug 22, 1979'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=2444 (20 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Aug 25, 1978'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=2021 (18 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Aug 27, 1985'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=4317 (4 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Feb 24, 1968'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=17 (17 februari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Feb 28, 1988'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=5448 (6 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Dec 25, 1993'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=7231 (9 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Incident Date between 1968-01-01 and 2010-12-31, Israel, Middle East/Persian Gulf' http://smapp.rand.org/rwtid/search_form.php (10 maart 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Incident Date between 1968-01-01 and 1979-12-31, Israel, Middle East/Persian Gulf' http://smapp.rand.org/rwtid/search_form.php (10 maart 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Incident Date between 1980-01-01 and 1989-12-31, Israel, Middle East/Persian Gulf' http://smapp.rand.org/rwtid/search_form.php (10 maart 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Incident Date between 1990-01-01 and 1999-12-31, Israel, Middle East/Persian Gulf' http://smapp.rand.org/rwtid/search_form.php (10 maart 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Incident Date between 1990-01-01 and 2010-12-31, Israel, Middle East/Persian Gulf' http://smapp.rand.org/rwtid/search_form.php (10 maart 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Incident Date between 2000-01-01 and 2010-12-31, Israel, Middle East/Persian Gulf' http://smapp.rand.org/rwtid/search_form.php (10 maart 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jan 13, 1995'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=7615 (8 maart 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jan 24, 1970'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=369 (versie 18 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jul 9, 1975'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=1495 (19 dec, 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jul 10, 1986'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=4667 (6 januari 2015);

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jul 28, 1990'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=4996 (21 februari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 4, 1971'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=704 (19 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 6, 1996'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=8019 (8 maart 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 16, 1980'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=2659 (20 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 21, 1984'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=3889 (20 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 23 1990'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6249 (18 februari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 23, 1995'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=7790 (9 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 24, 1969'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=288 (17 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 24, 1974'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=1303 (18 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Jun 24 1990'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6250 (18 februari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Mar 4, 1973'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=1059 (18 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Mar 5, 1975'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=157 (18 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Mar 11, 1978'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=2204 (18 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Mar 18, 1968'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=27 (17 februari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Mar 21, 1991'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6549 (8 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Mar 23, 1994'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=7328 (8 maart 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'May 8, 1985'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=4175 (4 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'May 15, 1974'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=1275 (7 februari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'May 30, 1969'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=276 (17 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'May 30, 1990'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6226 (7 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents '30 May, 1992'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6817 (8 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Nov 24, 1990'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=5794 (8 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Oct 3, 1978'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=2311 (19 december 2014).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Oct 31, 1989'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=6061 (6 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Sep 2, 1985'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=4324 (5 januari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Sep 19, 1968'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=81 (14 februari 2015).

RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents, 'Sep 28, 1982'
http://smapp.rand.org/rwtid/incident_detail.php?id=3373 (21 december 2014).

Resolution 242, Security Council of the United Nations (22 november 1967).

Review of Maritime Transport 2013, United Nations Conference of Trade and Development (2013).

Satloff, R., 'A Primer on Hamas: Origins, Tactics, Strategy, and Response', in R. Satloff (ed.), *Hamas Triumphant: Implications for Security, Politics, Economy, and Strategy* (The Washington Institute for Near East Policy 2006) 5-9.

Shay, S., *The Shahids. Islam and suicide attacks* (Piscataway 2004).

Shemesh, M., *The Palestinian Entity, 1959-1974. Arab Politics and the PLO* (Londen 1996).

Sigmond, J.P., *Zeemacht in Holland en Zeeland in de zestiende eeuw* (Hilversum 2013).

Smith, M.L.R., 'Strategy in an age of 'low-intensity warfare. Why Clausewitz is still more relevant than his critics'', in I. Duyvesteyn en J. Angstrom (ed.), *Rethinking the Nature of War* (New York 2005) 28-54.

Summers Jr., H.G., 'When Is a Bad Road Good?' (versie 30 augustus 1987)
<http://www.nytimes.com/1987/08/30/books/when-is-a-bad-road-good.html> (4 mei 2015).

The Command Post, 'Reuters: Israeli Troops Kill Palestinian Frogmen in Gaza' (versie maart 2004)
http://www.command-post.org/gwot/2_archives/2004_03.html (8 februari 2015).

The 9/11 Commission Report, The National Commission on Terrorist Attacks on the United States (21 augustus 2004).

The Covenant of the Islamic Resistance Movement, Hamas (1988).

The Israeli-Palestinian Interim Agreement (Oslo II) (28 september 1995).

The Milwaukee Journal, 'Truck explodes at Eilat, 18 Die' (versie 25 januari 1970)
<http://news.google.com/newspapers?id=sX4hAAAAIIBAJ&sjid=RIsFAAAAIBAJ&pg=5315,1398160&hl=en> (16 februari 2015).

The New Hezbollah Manifesto, Hezbollah (november 2009).

The Palestinian National Charter, Palestine National Council (Jeruzalem 1968).

The Telegraph, 'Arab guerrillas killed after attacking Israeli boat' (versie 11 december 1987)
<http://news.google.com/newspapers?nid=2209&dat=19871211&id=zv4yAAAAIIBAJ&sjid=efwFAAAAIBAJ&pg=3766,3876593> (7 januari 2015).

The Times of Israel, 'Egypt thwarts Islamic State-linked bid to hit Israeli targets at sea' (versie 1 december 2014)
<http://www.timesofisrael.com/egypt-thwarts-islamic-state-linked-bid-to-hit-israeli-targets-at-sea/> (18 februari 2015).

The United States Navy and Israeli Navy. Background, current issues scenarios, and prospects, Center of Naval Analyses (februari 2012).

Thucydides (B. Jowett), *The History of the Peloponnesian War* (Oxford 1990) boek VII.

Toameh, K.A., 'Analysis: How Islamic Jihad is becoming a threat to Hamas' (versie 31 oktober 2011)
<http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Analysis-How-Islamic-Jihad-is-becoming-a-threat-to-Hamas> (3 januari 2015).

United Nations Convention on the Law of the Sea, United Nations (Montego Bay 1982).

US Department of State, 'Patterns of Global Terrorism Report – Mideast overview' (5 januari 2001)
<http://www.usembassy-israel.org.il/publish/peace/archives/2001/may/0501a.html> (19 januari 2015).

Warnes, R., 'Ashdod Port Attack', in P. Chalk (ed.), *Encyclopedia of Terrorism. Volume 1* (Santa Barbara 2013) 65-66.

Wikileaks, 85TELAIVIV15214, 21 oktober 1985.

White, J., 'The Combat Performance of Hamas in the Gaza War of 2014', *CTC Sentinel* (september 2014 vol. 7 issue 9) 9-13.

Ynet news, 'Report: ship crew didn't realize missile threat' (versie 11 juli 2006)
<http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3325146,00.html> (23 februari 2015).